

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2020-2021

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Βασιλικής Τολίδου

A.M.: 7340011019017

Η Έμφυλη Βία στην Περίοδο της Πανδημίας του Covid 19

Επιβλέποντες:

Γεώργιος Γιαννούλης, Καθηγητής

Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Copyright © Βασιλική Τολίδου, Νοέμβριος 2020

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ευχαριστίες

Οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον κ. Γιώργο Γιαννούλη για την κατανόηση και τις χρήσιμες συμβουλές του, με τις οποίες συνέβαλλε σε μια καλύτερη αντίληψη του θέματος και στην αρτιότερη συγκρότηση της παρούσας εργασίας. Φυσικά, είναι αυτονόητο, ότι οι όποιες παραλείψεις αφορούν αποκλειστικά την γράφουσα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό πλαίσιο	11
1.1. Το φαινόμενο της έμφυλης βίας. Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις	11
1.2. Οριοθέτηση της έμφυλης βίας σε σχέση με συναφείς κατηγορίες εγκλημάτων.....	16
1.3. Μορφές της έμφυλης βίας.....	16
1.4. Διεθνές και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για την έμφυλη βία.....	20
1.5. Θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις για την έμφυλη βία	22
1.5.1 Ατομοκεντρικές θεωρίες	23
1.5.2. Κοινωνιολογικές θεωρίες.....	25
1.5.3. Φεμινιστικές προσεγγίσεις.....	28
Κεφάλαιο 2: Υγειονομική κρίση, διαστάσεις και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο.....	33
2.1. Οι διαστάσεις της πανδημίας του covid-19 ως δυνητικοί παράγοντες εκδήλωσης των φαινομένων έμφυλης βίας.....	33
2.2. Η πανδημία του covid-19 και η αναδόμηση των καθημερινών δραστηριοτήτων	36
2.2.1. Ο περιορισμός (containment) στο σπίτι	38
2.2.2. Η απομάκρυνση από το εργασιακό περιβάλλον	40
2.2.3. Περιορισμός κοινωνικών επαφών.....	41
2.3. Η πανδημία του covid-19 σε συνάρτηση με το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο.....	41
Κεφάλαιο 3: Επισκόπηση Βιβλιογραφίας.....	43
3.1. Το πλαίσιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης.....	43
3.2. Βασικά ευρήματα των επισκοπούμενων μελετών.....	43
Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογικό πλαίσιο	51
4.1. Προσδιορισμός του αντικειμένου της μελέτης	51
4.2. Μεθοδολογία.....	51
4.3. Περιορισμοί της μελέτης.....	53
Κεφάλαιο 5:Ανάλυση ποσοτικών δεδομένων για την έμφυλη βία στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και σε χώρες της Ευρώπης	55
5.1. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.....	55
5.1.1. Νομοθετικό πλαίσιο	55
5.1.2. Ανάλυση δεδομένων κλήσεων της ομοσποδιακής γραμμής υποστήριξης.....	57
5.2. Ιταλία.....	64
5.2.1. Νομοθετικό πλαίσιο για την έμφυλη βία.	64
5.2.2. Ανάλυση στοιχείων κλήσεων της γραμμής υποστήριξης 1522	64

5.2.3. Ανάλυση στοιχείων της αστυνομίας	73
5.3. Ελλάδα.	75
5.3.1. Νομοθετικό πλαίσιο	75
5.3.2. Ανάλυση στοιχείων κλήσεων της γραμμής βοήθειας 15900	75
5.3.3. Δεδομένα από τα Συμβουλευτικά Κέντρα	78
5.4. Μεγάλη Βρετανία.....	80
5.4.1. Νομοθετικό πλαίσιο	80
5.4.2. Μεγάλη Βρετανία. Στοιχεία της ΜΚΟ εθνικής εμβέλειας «Women’s Aid».....	81
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	96
Ελληνόγλωσση.....	96
Ξενόγλωσση	97

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 5.1 Μορφή επικοινωνίας.....	57
Πίνακας 5.2 Φύλο	58
Πίνακας5.3 Ηλικία	59
Πίνακας5.4 Εθνικότητα.....	60
Πίνακας 5.5 Λόγος επικοινωνίας	61
Πίνακας 5.6 Μορφές βίας	62
Πίνακας 5.7 Ηλικιακή ομάδα καλούντων (Μάρτιος- Μάϊος 2020).....	65
Πίνακας 5.8 Επίπεδο εκπαίδευσης καλούντων (Μάρτιος- Μάϊος 2020).....	66
Πίνακας 5.9 Εργασιακή Κατάσταση απασχόλησης καλούντων (Μάρτιος - Μάϊος 2020).....	67
Πίνακας 5.10 Οικογενειακή κατάσταση καλούντων (Μάρτιος- Μάϊος 2020)	68
Πίνακας 5.11 Ταυτότητα καλούντων	69
Πίνακας 5.12 Κατηγορίες - τύπος βίας	70
Πίνακας 5.13 Ανάλυση καταγγελιών με βάση το φύλο, έτος 2019.....	74
Πίνακας 5.14 Ανάλυση καταγγελιών με βάση το φύλο, έτος 2020.....	74
Πίνακας 5.15 Αριθμός κλήσεων και λόγοι επικοινωνίας.....	76
Πίνακας 5.16 Αριθμός εξυπηρετούμενων γυναικών από τα Συμβουλευτικά Κέντρα.....	78
Πίνακας 5.17 Ηλικία	82
Πίνακας 5.18 Εθνικότητα.....	83
Πίνακας 5.19 Σεξουαλικός προσανατολισμός	83
Πίνακας 5.20 Περιοχή κατοικίας	84
Πίνακας 5.21 Χρόνος κακοποίησης.....	84
Πίνακας 5.22 Χρόνος κακοποίησης.....	84
Πίνακας 5.23 Σχέση θύματος με τον κακοποιητή.....	85
Πίνακας 5.24 Επίδραση του covid19 στη κακοποίηση.....	85
Πίνακας 5.25 Επιδράσεις του covid19 στη κακοποίηση	85
Πίνακας 5.26 Επίδραση της κακοποίησης στην ψυχική υγεία	86
Πίνακας 5.27 Η πανδημίας ως εργαλείο άσκησης ελέγχου από τον κακοποιητή.....	87
Πίνακας 5.28 Πρόσβαση σε δίκτυα υποστήριξης.....	88

Κατάλογος γραφημάτων

Γράφημα 5.1 Μορφή επικοινωνίας	58
Γράφημα 5.2 Φύλο	59
Γράφημα 5.3 Ηλικία.....	60
Γράφημα 5. 4 Εθνικότητα	61
Γράφημα 5.5 Λόγος επικοινωνίας.....	62
Γράφημα 5.6 Μορφές βίας.....	63
Γράφημα 5.7 Ηλικιακές ομάδες	65
Γράφημα 5.8 Επίπεδο εκπαίδευσης	66
Γράφημα 5.9 Εργασιακή κατάσταση	67
Γράφημα 5.10 Οικογενειακή κατάσταση.....	68
Γράφημα 5.11 Ταυτότητα καλούντων	69
Γράφημα 5.12 Τύπος βίας I.....	71
Γράφημα 5.13 Τύπος βίας II	72
Γράφημα 5.14 Καταγγελίες ενδοοικογενειακή κακοποίηση	73
Γράφημα 5.15 Αριθμός κλήσεων και λόγοι επικοινωνίας.....	77
Γράφημα 5.16 Ηλικιακή ομάδα εξυπηρετούμενων.....	77
Γράφημα 5.17 Μορφές βίας ανά κατηγορία	77
Γράφημα 5.18 Αιτήματα εξυπηρετούμενων	78
Γράφημα 5.19 Εξυπηρετούμενες γυναίκες στα συμβουλευτικά κέντρα.....	79
Γράφημα 5.20 Μορφές έμφυλης βίας	79
Γράφημα 5.21 Αιτήματα εξυπηρετούμενων στα συμβουλευτικά κέντρα.....	80

Εισαγωγή

Η έμφυλη βία αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο αναδείχθηκε σχετικά πρόσφατα, ενώ έχουν γραφτεί ήδη πολλές αναλύσεις για αυτό και έχουν γίνει πολλές μελέτες. Από τη στιγμή που αναδείχθηκε ως δημόσιο ζήτημα τη δεκαετία του '70 έως και σήμερα, έχουν γίνει σημαντικά βήματα στην αναγνώριση του προβλήματος σε νομοθετικό επίπεδο, στην ανάπτυξη διεπιστημονικής θεωρίας, μεταξύ αυτών και εντός της εγκληματολογίας, γύρω από τη φύση του φαινομένου και έχουν εξελιχθεί σημαντικά οι ορισμοί για την περιγραφή του.

Ωστόσο, παρά την σημειωθείσα πρόοδο και την τυπική-θεσμική καθιέρωση της ισότητας μεταξύ των φύλων το πρόβλημα παραμένει και σε ορισμένες περιπτώσεις και καταστάσεις οξύνεται. Εκατομμύρια γυναίκες αλλά και ΛΟΑΤΚΙΑ άτομα ανά τον κόσμο βιώνουν πολλαπλές μορφές έμφυλης βίας, από σεξουαλική παρενόχληση, ενδοοικογενειακή βία και βία από τους συντρόφους τους, έως βιασμό και δολοφονίες. Η διαιώνιση του προβλήματος οφείλεται, εκτός των άλλων και στις παγιωμένες θέσεις, αντιλήψεις και στερεοτυπικές παραστάσεις για το φαινόμενο. Ως τέτοια μπορούν να αναφερθούν οι αντιλήψεις ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί έκφραση ψυχικής ασθένειας από την πλευρά του θύτη, ότι το θύμα ορισμένες φορές μπορεί να έχει μερίδιο ευθύνης για τη συμπεριφορά του δράστη και ότι ο δράστης είναι κάποιος επικίνδυνος και άγνωστος στο θύμα. Όμως, όπως έχει παρατηρηθεί σε αυτούς που ασκούν βία κατά των γυναικών συγκαταλέγονται και άνθρωποι με φυσιολογική καθημερινότητα και μάλιστα ακόμα και άτομα υψηλού κοινωνικού στάτους και αποδοχής, όπως και ότι το μεγαλύτερο ποσοστό θυματοποίησης των γυναικών προκύπτει εντός του πλαισίου μιας στενής διαπροσωπικής σχέσης, είτε αυτή είναι στο οικογενειακό περιβάλλον, είτε σε συντροφική σχέση. Οι αντιλήψεις αυτές συμβάλλουν στη συγκάλυψη του φαινομένου, καθιστώντας το ένα από τα δυσκολότερα προσβάσιμα θέματα διερεύνησης. Μάλιστα στην εγκληματολογική στατιστική γίνεται πλέον δεκτό από πολλούς ερευνητές ότι αποτελεί «την κορυφή του παγόβουνου», καθώς η ντροπή, οι ενοχές, η αδιαφορία του κοινωνικού περίγυρου και των θεσμών αποτρέπουν σημαντικά τα θύματα έμφυλης βίας να καταγγείλουν τα περιστατικά.

Επομένως, η έμφυλη βία αποτελεί ένα υπαρκτό και ενεστώς κοινωνικό πρόβλημα, ενώ η εκδήλωση της πανδημίας του Covid-19 το έφερε στο προσκήνιο και ανέδειξε την επιτακτική ανάγκη βαθύτερης μελέτης του φαινομένου, το σχεδιασμό πολιτικών, καθώς και την ανάληψη μέτρων αντιμετώπισής του. Από το τέλος Φεβρουαρίου του 2020 που ο Covid-19 εμφανίζεται στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ, σταδιακά ελήφθησαν μέτρα με κατεπείγοντα νομοθετικό χαρακτήρα τα οποία επέβαλλαν περιορισμούς σε όλο σχεδόν το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (απαγόρευση κοινωνικών επαφών και συναθροίσεων, περιορισμούς στην εργασία και στην εκπαίδευση).

Η φράση «μένουμε σπίτι, μένουμε ασφαλείς», η οποία επιστρατεύθηκε ως σλόγκαν προκειμένου να εμπεδωθεί από τον πληθυσμό η αναγκαιότητα των επιβαλλόμενων μέτρων, για τα θύματα έμφυλης βίας αποτέλεσε εφιάλτη, καθώς ο εγκλωβισμός των γυναικών στο σπίτι τους - πολλές από αυτές στην ίδια στέγη με τους κακοποιητές τους, είτε αυτοί είναι συγγενείς είτε σύντροφοι - κατέστη πλέον καθημερινότητα. Ταυτόχρονα οι ίδιες καλούνταν να επιτελέσουν τους πολλαπλούς ρόλους που έχουν αναλάβει, να είναι δηλαδή νοικοκυρές, φροντίστριες του σπιτιού και της οικογένειας, αλλά παράλληλα και εργαζόμενες, των οποίων οι πόροι βρίσκονται σε επισφάλεια. Οι νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν με τα περιοριστικά μέτρα φαίνεται λοιπόν να λειτουργούν ως σημαντικοί παράγοντες κινδύνου για την εκδήλωση και την ένταση της έμφυλης βίας επαναπροσδιορίζοντας το πλαίσιο δραστηριότητας των κακοποιητών και την ευαλωτότητα των θυμάτων.

Η εκδήλωση του ήδη υπαρκτού προβλήματος της έμφυλης βίας, σε μια εξαιρετική συνθήκη υγειονομικής κρίσης, αποτελεί το αντικείμενο της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας. Ειδικότερα, οι άξονες και τα βασικά ερωτήματα προς διερεύνηση αφορούν το κατά πόσο οι συνθήκες που διαμόρφωσε η πανδημία και τα περιοριστικά μέτρα οδήγησαν σε αύξηση των περιστατικών έμφυλης βίας, ποιές μορφές αυτής εκδηλώνονται περισσότερο, καθώς και αν εντοπίζονται κάποιες μεταβολές στην αναφορά των περιστατικών και πως τα θύματα βιώνουν την κακοποίηση εντός της παρούσας συγκυρίας και άρα την ένταση (intensity) του φαινομένου.

Για την διερεύνηση των ανωτέρω θεμάτων επιλέχθηκαν τέσσερες χώρες οι ΗΠΑ, η Ιταλία, η Ελλάδα και η Αγγλία αξιοποιώντας δεδομένα στοιχείων κλήσεων από τα τηλεφωνικά κέντρα παροχής βοήθειας και συμβουλευτικής σε θύματα έμφυλης, ενδοοικογενειακής βίας. Για την Ιταλία εκτός των στοιχείων κλήσεων τα δεδομένα προέρχονται και από τα αστυνομικά τμήματα, ενώ για την Αγγλία, ελλείψη επαρκών στοιχείων από την αντίστοιχη εθνική τηλεφωνική γραμμή υποστήριξης, τα στοιχεία αντλήθηκαν από σχετική διαδικτυακή έρευνα.

Η μελέτη περιλαμβάνει έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο και πραγματοποιούνται οι αναγκαίες εννοιολογικές αποσαφηνίσεις οι οποίες αφορούν την έννοια της έμφυλης βίας. Προσεγγίζεται η έννοια του βιολογικού και κοινωνικού φύλου, καθώς η διαμόρφωση της νομικής αλλά και κοινωνικής αντίληψης για το φύλο περιλαμβάνει αναπαραστάσεις, συστήματα αξιών, σχέσεις ιεραρχίας εντός της κοινωνίας, αλλά και το προσωπικό βίωμα των υποκειμένων σε σχέση με το φύλο τους. Στο πλαίσιο αυτό η παρουσίαση των προσεγγίσεων για το φύλο φιλοδοξεί να αναδείξει μια ευρύτερη θεώρηση του φαινομένου. Επίσης, αναλύεται η έννοια της βίας και οι στενοί και ευρύτεροι ορισμοί αυτής. Στη συνέχεια, η έμφυλη βία οριοθετείται μεταξύ των βίαιων εγκλημάτων και των εγκλημάτων μίσους, καθώς αποτελεί μια ευρύτερη έννοια προκειμένου να περιγραφεί ένα φαινόμενο κοινωνικά και πολιτισμικά καθορισμένο το οποίο πολλές φορές μπορεί να εντάσσεται ταυτόχρονα σε

περισσότερες από μια κατηγορίες εγκλημάτων. Έπειτα, επιχειρείται μια φαινομενολογική ανάλυση των μορφών της έμφυλης βίας, η οποία ακολουθεί τον πραγματικό ορισμό του εγκλήματος και γίνεται αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο το οποίο έχει αναπτυχθεί για την έμφυλη βία σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι θεωρίες που έχουν χρησιμοποιηθεί για να ερμηνεύσουν το φαινόμενο της έμφυλης βίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το κοινωνικό-οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο όπου εκδηλώθηκε η πανδημία και ειδικότερα τα μέτρα περιορισμού της κοινωνικής και οικονομικής ζωής με αποκορύφωμα την επιβολή lockdown τα οποία μετέβαλλαν σημαντικές πλευρές των καθημερινών δραστηριοτήτων και δυνητικά λειτουργούν ως παράγοντες κινδύνου και υπόβαθρο εκδήλωσης των φαινομένων της έμφυλης βίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται η βιβλιογραφική επισκόπηση μελετών σχετικών με το φαινόμενο της έμφυλης βίας κατά την περίοδο της πανδημίας, οι οποίες διερευνούν πτυχές που άπτονται του αντικειμένου της εν λόγω μελέτης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της μελέτης αναφορικά με τη συλλογή και την επιλογή των πηγών των δεδομένων, καθώς και των χωρών από τις οποίες αυτά προήλθαν.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση και η ανάλυση των στοιχείων για κάθε μία από τις τέσσερις χώρες και τέλος στο έκτο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της μελέτης.

Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό πλαίσιο

1.1. Το φαινόμενο της έμφυλης βίας. Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

Η έννοια της έμφυλης βίας είναι ένας αρκετά γενικός όρος ο οποίος έχει πολυδιάστατο χαρακτήρα. Το φαινόμενο της έμφυλης βίας (ή ειδικότερα της βίας κατά των γυναικών όπως αναφέρεται συχνά) δεν είναι καινούριο, ωστόσο ο όρος είναι σχετικά νέος. Ο όρος αυτός προέκυψε για να περιγράψει μια πραγματικότητα η οποία συναντάται σε διαφορετικές κοινωνικές δομές, χώρες, κοινωνικές τάξεις, ηλικίες και περιβάλλοντα. Είναι πλέον αποδεδειγμένο ότι οι γυναίκες αποτελούν σε δυσανάλογο βαθμό θύματα συγκεκριμένων εγκλημάτων όπως τα σεξουαλικά εγκλήματα, η ενδοοικογενειακή κακοποίηση, καθώς και θύματα δολοφονιών ιδιαίτερα από άντρες του κοντινού τους περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, το 35% των γυναικών παγκοσμίως έχουν υποστεί σωματική ή και σεξουαλική βία από τους συντρόφους ή σεξουαλική βία από μη σύντροφο¹.

Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις 28 χώρες της, το 31% των γυναικών έχουν βιώσει μία ή περισσότερες πράξεις σωματικής βίας από την ηλικία των 15 ετών, μία στις 20 γυναίκες 5% έχει βιαστεί από την ηλικία των 15 και το 43% των γυναικών βίωσαν κάποια μορφή ψυχολογικής βίας από έναν οικείο σύντροφο².

Η ανάδειξη της πραγματικότητας αυτής ήταν αποτέλεσμα πολλών διαφορετικών παράλληλων διεργασιών, οι οποίες περιλαμβάνουν την εμβάθυνση του περιεχομένου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπό το πρίσμα της καθολικότητας τους και του οικουμενικού τους χαρακτήρα που οφείλει να υπερβαίνει τις διακρίσεις του φύλου. Από την άλλη, οφείλεται στον ακτιβισμό του φεμινιστικού κινήματος, το οποίο ιδιαίτερα από τη δεκαετία του '70 απέκτησε μεγαλύτερη ορατότητα και παρενέβη αποφασιστικά στη δημόσια σφαίρα προκειμένου να αναδείξει την βία κατά των γυναικών και τις διαστάσεις του προβλήματος. Το ζήτημα της βίας που υφίστανται συστηματικά οι γυναίκες δεν μπορούσε επομένως να αγνοείται πλέον. Έτσι, σήμερα η έμφυλη βία γίνεται αντιληπτή ως ένα κοινωνικό πρόβλημα, μια παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακόμη και ως ένα ζήτημα δημοσίας υγείας.

Οι πολλαπλές διαστάσεις του φαινομένου αποτυπώνονται και στον ίδιο τον ορισμό της έμφυλης βίας. Ένας γενικός ορισμός της περιλαμβάνει οποιαδήποτε διάκριση ή βλαπτική συμπεριφορά η οποία στρέφεται εναντίον κάποιου προσώπου και συμβαίνει εξαιτίας του φύλου του, ενώ γίνεται αποδεκτό ότι επηρεάζει δυσανάλογα το γυναικείο φύλο, επομένως πολύ συχνά η έμφυλη βία

¹ <https://evaw-global-database.unwomen.org/en>

² Ενδεικτικά <https://fra.europa.eu/el/publication/2020/kata-ton-gynaikon-paneyropaiki-ereyna-ta-apotelesmata-memiamatia>

ταυτίζεται με τη βία κατά των γυναικών³. Ωστόσο, ολοένα και περισσότερο αποκαλύπτεται η μεγάλη έκταση του φαινομένου, η οποία επηράζει ιδιαίτερα δυσμενώς, όχι μόνο τις γυναίκες, αλλά και ΛΟΑΤΚΙΑ άτομα, τα οποία προσδιορίζονται βάσει του σεξουαλικού τους προσανατολισμού ή της ταυτότητας του φύλου τους.

Ευθύς αμέσως γίνεται φανερό ότι η εννοιολογική προσέγγιση του φαινομένου της έμφυλης βίας προϋποθέτει την αποσαφήνιση των δύο βασικών διαστάσεων οι οποίες εμπεριέχονται στον όρο αυτό, του φύλου και της βίας, η οποία δεν είναι εξαρχής εύκολη. Αρχικά, προκειμένου να εξεταστεί η έννοια του φύλου, θεμελιώδης αφετηρία αποτελεί η διάκριση του «βιολογικού» φύλου (sex) από το «κοινωνικό» φύλο (gender), κάτι το οποίο η επιστήμη και κατ' επέκταση ορισμένα νομοθετικά κείμενα φαίνεται πλέον να το αναγνωρίζουν και να το αποδέχονται⁴. Η ανωτέρω διάκριση υπαγορεύεται από την διεπιστημονική εμβάθυνση στο ζήτημα αυτό, καθώς και από τις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, γεγονός το οποίο συμπαρέσυρε και την επιστήμη της εγκληματολογίας, δημιουργώντας νέες βάσεις στην μελέτη της έμφυλης διάστασης της βίας.

Η ανωτέρω διάκριση εμφανίστηκε στο πλαίσιο της Κοινωνιολογίας τη δεκαετία του '70, από την Ann Oakley και ήταν αποφασιστικής σημασίας για την μελέτη της κοινωνικής θέσης αντρών και γυναικών, των ανισοτήτων οι οποίες αναπτύσσονται μεταξύ τους, καθώς και στη συγκρότηση των σύγχρονων κοινωνιών. Ειδικότερα, το βιολογικό φύλο ορίζεται βάσει βιολογικών χαρακτηριστικών, όπως τα διαφορετικά χρωμοσώματα, τα σεξουαλικά όργανα, οι ορμόνες, και άλλα φυσικά χαρακτηριστικά (τριχοφυΐα, μυϊκή μάζα κλπ), και ως εκ τούτου η ιδιότητα του αρσενικού και του θηλυκού⁵ θεωρείται γενετικά προκαθορισμένη⁶. Το κοινωνικό φύλο σχετίζεται με συγκεκριμένες συμπεριφορές οι οποίες μαθαίνονται εντός δεδομένου κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου, αναπτύσσονται και εδραιώνονται εν τέλει ως κοινωνικές, πολιτισμικές και ψυχολογικές διαφορές μεταξύ άντρα και γυναίκας⁷.

Η διάκριση μεταξύ βιολογικού και κοινωνικού φύλου αναδεικνύουν την έννοια του φύλου ως πολυεπίπεδη, καθώς αυτό διαμορφώνεται και εκφράζεται μέσα από συμπεριφορές, αντιλήψεις και

³ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en

⁴ Ενδεικτικά το άρθρο 5^α της CEDAW αναφέρεται σε «...κοινωνικά και πολιτισμικά πρότυπα συμπεριφοράς αντρών και γυναικών» αλλά και «προκαταλήψεις, έθιμα και παραδόσεις που βασίζονται στην ιδέα περί ανωτερότητας ή κατωτερότητας οποιουδήποτε από τα δύο φύλα είτε σε στερεοτυπικούς ρόλους αντρών και γυναικών»

⁵ Η διχοτόμηση άντρας-γυναίκα ως τα μόνα δυνατά φύλα έχει αμφισβητηθεί και από την ίδια τη βιολογία, από την ύπαρξη των intersex ατόμων (στα ελληνικά θα μπορούσε να αποδοθεί ως «μεσοφυλικός»). Τα άτομα αυτά από τη γέννησή τους, παρουσιάζουν αποκλίσεις από τα αρσενικά ή θηλυκά σώματα, λόγω ασάφειας γεννητικών οργάνων και συνδυασμούς χρωμοσωμάτων γονότυπων και γεννητικών φαινοτύπων διαφορετικών από XY-αρσενικό και XX-θηλυκό. Τα άτομα αυτά συχνά γίνονται θύματα «διορθωτικών» ιατρικών επεμβάσεων, προκειμένου να ταιριάξουν σε ένα από τα δύο φύλα, βλ. Holmes, M. (2007), What is gender? Sociological Approaches, London, sage publications,σελ.25-27

⁶ Holmes, M. (2007), ό.π., σελ.2-3, 18 επ.

⁷ Για τον ορισμό του κοινωνικού φύλου βλ. και Giddens, A., Κοινωνιολογία, Β' έκδοση(2009), Μετάφραση Τσαούση Δ.Γ., Αθήνα, Guttenberg,σελ.153

πρακτικές, τα οποία εν τέλει αποτελούν συστατικό της κοινωνικής οργάνωσης και θεσμοποιούνται, καταλήγοντας με αυτό τον τρόπο να διαμορφώνουν το περιεχόμενο της «αρρενωπότητας» και της «θηλυκότητας». Η εμπέδωση του φύλου από τα άτομα λαμβάνει χώρα μέσα από μια διαδικασία κοινωνικής αναπαραγωγής του φύλου και της αφομοίωσης του από τα υποκείμενα διαμορφώνοντας τους έμφυλους ρόλους. Ως έμφυλοι ρόλοι μπορούν να οριστούν ως «οι κανονικοποιημένες συμπεριφορές που αναμένονται από τα άτομα και οι οποίες βασίζονται στο βιολογικό φύλο και μαθαίνονται μέσω των διαδικασιών κοινωνικοποίησής τους»⁸.

Γίνεται φανερό ότι οι διαφορές μεταξύ αντρών και γυναικών ανάγονται με αυτή τη σύνδεση βιολογικού και κοινωνικού φύλου σε ένα αξίωμα, με αποτέλεσμα το σύνολο των χαρακτηριστικών που οφείλουν να έχουν οι άντρες να συγκροτεί την αρρενωπότητα και αντίστοιχα για τις γυναίκες «τη θηλυκότητα». Με τον τρόπο αυτό οι έμφυλοι ρόλοι ανάγονται σε έμφυλα στερεότυπα, τα οποία αποτελούν άκαμπτους κανόνες και αντιλήψεις αναφορικά με τα χαρακτηριστικά και τη συμπεριφορά την οποία οφείλουν να έχουν οι άντρες και οι γυναίκες εντός μιας συγκεκριμένης κοινωνίας⁹. Ο πολιτισμός των δυτικών κοινωνιών διατηρεί στον ένα ή στον άλλο βαθμό τέτοιου είδους αντιλήψεις, όπως ότι οι γυναίκες έχουν μια έμφυτη κλίση στη μητρότητα, είναι συναισθηματικά ευάλωτες περισσότερο από τους άντρες, θέλουν να περιποιούνται περισσότερο την εμφάνισή τους ή αντίστοιχα ότι οι άντρες είναι από τη φύση τους πιο βίαιοι από τις γυναίκες, δεν εκφράζουν τα συναισθήματά τους, λειτουργούν περισσότερο με την λογική παρά με το συναίσθημα και αναρίθμητα άλλα παρόμοιου είδους στερεότυπα.

Παράλληλα όμως τα παραπάνω επηρεάζουν τον τρόπο που τα ίδια τα άτομα αντιλαμβάνονται και αφομοιώνουν το φύλο, ο οποίος δεν είναι πάντοτε παθητικός. Η ταυτότητα φύλου (gender identity) περιγράφει τον τρόπο που το άτομο βιώνει το φύλο του. Αναφέρεται στην αίσθηση την οποία έχει ένα άτομο για τον εαυτό του ως πρόσωπο ενός συγκεκριμένου φύλου ως άντρα ή ως γυναίκα, ως θηλυκότητα ή αρρενωπότητα, ή ως ανήκοντα σε περισσότερα από ένα φύλο ή και σε κανένα, δηλαδή τον τρόπο που αντιλαμβάνεται την ύπαρξη του και την εκφράζει ως κομμάτι του εαυτού του¹⁰. Ωστόσο στις κοινωνίες που υπάρχει έμφυλος διαχωρισμός οι ταυτότητες οι οποίες αναγνωρίζονται στα άτομα είναι αυτές που αντιστοιχούν στο βιολογικό φύλο. Η ταύτιση των γυναικών με εγγενείς ιδιότητες διαφορετικές από αυτές των αντρών, διολισθαίνει προς έναν φυσιοκρατισμό, ο οποίος τελικά επανατοποθετεί τις γυναίκες στη θέση στην οποία ανήκουν¹¹.

⁸ Morash, M.(2006), *Understanding Gender, crime and Justice*, Thousand Oaks, CA Sage Publications Inc, σελ.254-255

⁹ Renzetti C., (2013), *Key Ideas in Criminology Series: Feminist criminology*, London, UK: Routledge, σελ.51-52

¹⁰ Morash, M.(2006), *ό.π.* , σελ.89-90.

¹¹ Smart C.,(1989) *Feminism and the Power of Law*, 1st edition, London, Routledge, σελ.75-76

Το περιεχόμενο του «φύλου» και συνακόλουθα ο ορισμός ενός ατόμου ως γυναίκα καθίσταται ως εκ τούτου ουσιοκρατικός¹². Ωστόσο, η βαθύτερη κατανόηση του φύλου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, προϋποθέτει την υπέρβαση της ανωτέρω αντίληψης και την εξέτασή του υπό το πρίσμα της εκμάθησης και της επιτέλεσης φύλου, δηλαδή δυναμικών διαδικασιών.

Σύμφωνα με τους Candance West και Don Zimmerman το κοινωνικό φύλο (gender) ορίζεται ως ένα επαναλαμβανόμενο, τακτικό και μεθοδικό επίτευγμα. Η αναπαραγωγή του φύλου περιλαμβάνει ένα σύμπλεγμα κοινωνικά κατευθυνόμενων αντιληπτικών, διαδραστικών και καθημερινών δραστηριοτήτων οι οποίες οργανώνουν συγκεκριμένες επιδιώξεις ως αρσενική ή θηλυκή «φύση». Όταν εξετάζεται το φύλο ως επίτευγμα, ως επίκτητη ιδιότητα μιας εντοπισμένης συμπεριφοράς (situated conduct), η προσοχή μετατοπίζεται από τα εσωτερικά ζητήματα του ατόμου σε διαδραστικά και εν τέλει θεσμικά πεδία. Επομένως αντί να θεωρείται το φύλο ως εγγενής ιδιότητα των ατόμων, μοιάζει ορθότερο να αναλύεται ως ένα αναδυόμενο χαρακτηριστικό κοινωνικών καταστάσεων, ως αποτέλεσμα και ως σκεπτικό για διάφορες κοινωνικές ρυθμίσεις, και ως μέσο για να νομιμοποιηθεί ένας από τους πιο θεμελιώδεις διαχωρισμούς της κοινωνίας¹³. Είναι προφανές ότι το ζήτημα του φύλου έχει διαστάσεις οι οποίες ξεφεύγουν από τα όρια του θέματος της εργασίας αυτής. Ωστόσο, οι έννοιες οι οποίες περιγράφηκαν παραπάνω, κρίνονται αναγκαίες για την ανάλυση των τρόπων που εκδηλώνεται η έμφυλη βία, η φύση της και τα αίτιά της τόσο εν γένει, όσο και στη συγκεκριμένη συγκυρία της πανδημίας. Το σημείο σύνδεσης των έμφυλων διαχωρισμών με τη βία εντοπίζεται στο γεγονός ότι μέσα από τη διχοτόμηση και τη διαφοροποίηση, διαμορφώνεται μια άνιση κατανομή της θέσης και των ρόλων σε βάρος των γυναικών, παράλληλα με την ύπαρξη προνομίων υπέρ των αντρών¹⁴.

Αλληλένδετο ζήτημα εννοιολογικής αποσαφήνισης αποτελεί και ο ορισμός της βίας. Ο ορισμός της βίας και οι συνέπειες αυτού εκτείνονται σε όλο το φάσμα της κοινωνικής πραγματικότητας διαμορφώνοντας τις αντιλήψεις σε διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, οριοθετώντας το πλαίσιο δράσης των ατόμων. Καθορίζει τον τρόπο που ενεργοποιείται ο επίσημος και ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος, οι θεσμοί, καθώς και το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης¹⁵. Επιπρόσθετα, το περιεχόμενο το οποίο αποδίδεται στη βία προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό ιστορικά και πολιτισμικά.

¹² Η ουσιοκρατική αντίληψη αποτελεί μια φιλοσοφική θέση η οποία αντιμετωπίζει την ανθρώπινη φύση ως κατι καθολικό και αναλλοίωτο στον χρόνο

¹³ West, C., & Zimmerman, D. (1987). Doing Gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151. Retrieved September 2, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/189945>

¹⁴ Αποσπότη,Ε.(2009),σε Έμφυλη Εγκληματικότητα, Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου (επιμ. Νέστωρ Κουράκης), δεύτερη έκδοση, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

¹⁵ Για την προβληματική γύρω από τον ορισμό της έμφυλης βίας και τις συνέπειες αυτού, βλ. Dobash, R. E. & Dobash, R. P.(Eds.) (1998), Sage Series on Violence Against Women: Rethinking violence against women Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, σελ.5 επ.

Εξετάζοντας τους ορισμούς που έχουν δοθεί για τη βία αυτοί διακρίνονται σε ορισμούς εν στενή έννοια και ορισμούς εν ευρεία έννοια¹⁶. Οι στενοί ορισμοί της βίας τείνουν να λαμβάνουν υπόψη τον νομικό ορισμό, υπό τον οποίο τυποποιούνται διάφορες συμπεριφορές ως ποινικά αδικήματα. Συνεπεία αυτού, οι διάφορες μορφές ψυχολογικής κακοποίησης ή άσκησης καταναγκασμού χωρίς ψυχολογική βία δεν λαμβάνονται υπόψη, καθώς θεωρείται δύσκολο να αποδειχθούν, ενώ η συμπερίληψή τους θα περίπλεκε την αντιμετώπιση των μορφών βίας οι οποίες θεωρείται ότι έχουν πολύ σοβαρότερες συνέπειες στα θύματά τους¹⁷. Επιπρόσθετα, οι στενοί ορισμοί της βίας, μεταξύ άλλων, μπορεί να έχουν άμεσες συνέπειες και στον τρόπο που τα θύματα αξιολογούν τα περιστατικά βίας εναντίον τους ως σημαντικά. Το γεγονός αυτό ενδέχεται να συμβάλει στο να μην καταγγέλλεται ένα περιστατικό βίας ή ακόμη και να υποκρύπτεται.

Στον αντίποδα, οι ορισμοί εν ευρεία έννοια εντάσσουν στο περιεχόμενο της βίας πέρα από το νομοθετικό πλαίσιο, την άσκηση καταναγκαστικού ελέγχου (coercive control),¹⁸ καθώς και την έννοια του συνεχούς της βίας (continuum of violence)¹⁹, επιχειρώντας να λαμβάνουν υπόψη τον τρόπο που τα θύματα αντιλαμβάνονται και περιγράφουν τη βία εναντίον τους. Στο πλαίσιο αυτό η βία μπορεί να γίνει αντιληπτή ως κατάχρηση εξουσίας με αποτέλεσμα την απώλεια της αξιοπρέπειας του ατόμου, του ελέγχου του εαυτού του και του αισθήματος ασφάλειας ως αποτέλεσμα (επαναλαμβανόμενης) σωματικής, ψυχολογική, οικονομική, σεξουαλικής, λεκτική ή / και πνευματική κακοποίησης²⁰.

Για τους ανωτέρω λόγους στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε ο όρος «έμφυλη βία», καθώς κρίνεται ότι είναι ικανός να περιλαμβάνει το φύλο ως βίωμα, αναγνωρίζοντας ωστόσο ότι οι γυναίκες ή εν γένει οι θηλυκότητες είναι αυτές που υφίστανται τη βία δυσανάλογα, ενώ αναφορικά με την έννοια της βίας χρήσιμη κρίνεται η διευρυμένη προσέγγιση η οποία περιλαμβάνει τη σωματική, λεκτική, ψυχολογική ή συναισθηματική βία, τον εξαναγκασμό και την άσκηση ελέγχου, δηλαδή την εξουσία πάνω στο σώμα και τη συνείδηση του θύματος.

¹⁶Renzetti, C. M., Edleson, J. L., & Bergen, R. K. (2011). Sourcebook on violence against women. Los Angeles, SAGE Publications σελ.1-5

¹⁷Renzetti, C. M., Edleson, J. L., & Bergen, R. K. (2011), ό.π

¹⁸ Stark, Evan, (2007), Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life, New York: Oxford University Press.

¹⁹ Kelly, Liz, (1988), *Surviving Sexual Violence*, Cambridge: Polity Press.

²⁰ Ο ορισμός αυτός ανήκει στους DeKeseredy και MacLeod, όπως παρατίθεται σε Renzetti, C. M., Edleson, J. L., & Bergen, R. K. (2011). Sourcebook on violence against women. Los Angeles, SAGE Publications σελ.6.

1.2. Οριοθέτηση της έμφυλης βίας σε σχέση με συναφείς κατηγορίες εγκλημάτων

Η προηγηθείσα οριοθέτηση της έννοιας της έμφυλης βίας αναδεικνύει το γεγονός ότι η έμφυλη βία μπορεί να εκφράζεται με ένα ιδιαίτερα μεγάλο εύρος πράξεων, ενώ ο πολύπλοκος χαρακτήρας της καθιστά δυσχερή την ακριβή κατανόηση των λόγων οι οποίοι οδηγούν είτε σε ένα βίαιο περιστατικό έμφυλης βίας, είτε σε μια διαρκή κακοποιητική συμπεριφορά. Ωστόσο, επισημαίνεται, ότι ανά περίπτωση, μια πράξη μπορεί ενίοτε να εμπίπτει και σε άλλες μορφές εγκλημάτων όπως ένα έγκλημα μίσους, όπου το κίνητρο του δράστη πυροδοτείται από την έκφραση του φύλου ενός ατόμου, και κατ' επέκταση την εμφάνιση, το ντύσιμο του ή τη συμπεριφορά του στο χώρο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της περίπτωσης αυτής αποτελεί η βίαιη επίθεση σε ομοφυλόφιλα άτομα, όπου ο θύτης και το θύμα δεν γνωρίζονται και το κίνητρο του δράστη αφορά την συγκεκριμένη ιδιότητα ενός ατόμου το οποίο το καθιστά μέλος μιας κοινότητας, καθώς και η απέχθειά του προς την κοινότητα αυτή και τα χαρακτηριστικά της²¹. Υπο αυτή την έννοια μια βίαιη επίθεση ή μια γυναικοκτονία μπορεί ανα περιπτώσεις να αποτελούν έκφραση έμφυλης βίας μέσα από τη διάπραξη ενός εγκλήματος μίσους²².

1.3. Μορφές της έμφυλης βίας

Η έμφυλη βία λαμβάνει διάφορες μορφές ανάλογα με την εκδηλούμενη συμπεριφορά. Περιλαμβάνει συμπεριφορές ορισμένες από τις οποίες εντάσσονται στα βίαια εγκλήματα (γυναικοκτονία, βιασμός, σωματικές βλάβες), ενώ άλλα μπορεί να μην τυποποιούνται ευθέως ως ποινικά αδικήματα (άσκηση ψυχολογικής βίας, στέρηση οικονομικών πόρων, εκφοβισμός και προσπάθεια κάμψης της βούλησης και της ηθικής υπόστασης του υποκειμένου), αναλόγως το κράτος και την έννομη τάξη.

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι έμφυλη βία, με βάση το κριτήριο το οποίο χρησιμοποιείται, διακρίνεται: α) στη φυσική-σωματική, στη σεξουαλική, στη ψυχολογική και στην οικονομική βία ανάλογα με τη συμπεριφορά και τα μέσα εκδήλωσής της. Στις διαπροσωπικές σχέσεις, συχνά, οι μορφές αυτές διαπλέκονται δημιουργώντας ένα συνεχές της βίας (continuum of violence), β) στη βία στον δημόσιο χώρο και στον ιδιωτικό χώρο ανάλογα με το χωρικό πλαίσιο στο οποίο εκδηλώνεται η συμπεριφορά και γ) στη σχέση μεταξύ θύτη και θύματος, δηλαδή αν είναι εντελώς

²¹ Παπαγεωργίου, Α., Λήμμα Έγκλημα μίσους σε Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.) Λεξικό εγκληματολογίας (2018), Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα

²² Chen K., Including Gender in Bias Crime Statutes: Feminist and Evolutionary Perspectives, 3 Wm. & Mary J. Women & L. 277 (1997), <https://scholarship.law.wm.edu/wmjowl/vol13/iss1/13>

άγνωστοι, συνδέονται με κάποια κοινωνική σχέση ή σχέση ιεραρχίας, έχουν συντροφική ερωτική-σχέση, είναι συγγενείς ή συνοικούν.

Η φυσική-σωματική βία συνιστά την πλέον διακριτή μορφή και σε αυτήν εμπίπτουν συμπεριφορές οι οποίες είναι ποινικά κολάσιμες και οι οποίες εκτείνονται από απλές σωματικές βλάβες μέχρι δολοφονία. Η γυναικοκτονία ως η πιο ακραία μορφή έμφυλης βίας, περιγράφει τη δολοφονία γυναικών ως κάτι ποιοτικά διαφορετικό από μια απλή ανθρωποκτονία, κατά την οποία το χάσμα εντοπίζεται στα κίνητρα του δράστη και στην αντίληψή του για το θύμα. Πολύ συχνά η γυναικοκτονία είναι η ακρότατη κατάληξη ενός βιασμού ή μιας σεξουαλικής επίθεσης, αλλά και η κατάληξη ενός συνεχούς της βίας μεταξύ συντρόφων και διαρκούς άσκησης ελέγχου και καταναγκασμού (π.χ απόφαση του θύματος για διαζύγιο).

Η σεξουαλική βία-επίθεση (sexual violence), περιλαμβάνει ένα εύρος συμπεριφορών, που περιλαμβάνει επιθετικές και εν γένει παραβιαστικές συμπεριφορές οι οποίες έχουν σεξουαλικό περιεχόμενο. Κοινό τους στοιχείο είναι ότι συμβαίνουν χωρίς τη συναίνεση του ατόμου. Οι συμπεριφορές αυτές ενώ είναι ευκολότερα αναγνωρίσιμες, συχνά, η αντίληψη του νόμου για το τι επιλέγει να τυποποιήσει ως έγκλημα, η οπτική του θύτη και η οπτική του θύματος παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις²³. Το χάσμα αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό δεδομένου ότι η σεξουαλική βία είναι τόσο διαδεδομένη ώστε να καταλήγει να τοποθετείται ακριβώς στον πυρήνα αυτού που ο πολιτισμός μας ορίζει ως «φυσιολογική» αλληλεπίδραση μεταξύ ανδρών και γυναικών²⁴.

Η ψυχολογική διάσταση της έμφυλης βίας αποτελεί επίσης ιδιαίτερα ισχυρή και παραβιαστική μορφή, η οποία δύσκολα μπορεί να στοιχειοθετηθεί, καθώς σε αυτήν εντοπίζεται η μεγαλύτερη διάσταση μεταξύ της αντίληψης του νόμου, αυτής του κακοποιητή και του θύματος. Συχνά η ψυχολογική βία μπορεί να είναι πρόδρομος η επακόλουθο της φυσικής βίας²⁵. Η άσκηση της ψυχολογικής βίας μπορεί να κυμαίνεται από τη λεκτική βία έως ακραίες μορφές συναισθηματικής καταπίεσης, όπως οι απειλές, η τρομοκράτηση, τα ξεσπάσματα θυμού και η εκμετάλλευση των ανδρικών προνομίων²⁶. Στο πλαίσιο της ψυχολογικής βίας, συχνή πρακτική, ιδίως σε περιπτώσεις μεταξύ συντρόφων, είναι η καταστροφή προσωπικών αντικειμένων σημαντικών για το θύμα ή η απειλή πρόκλησης βλάβης σε κάποιο αγαπημένο πρόσωπο ή ζώο²⁷. Καθοριστικό στοιχείο στην ψυχολογική βία είναι η άσκηση ασφυκτικού ελέγχου σε κάθε πτυχή της ζωής του θύματος και της

²³Walklate,S. (2013) Gender, Crime and Criminal Justice, second edition, Willan Publishing,σελ.119-120 όπου αναφέρεται στο εύρος ορισμών που χρησιμοποιήθηκαν για το βιασμό σε βρετανικές έρευνες.

²⁴Dobash, R. E. & Dobash, R. P.(Eds.) (1998), Sage Series on Violence Against Women: Rethinking violence against women Thousand Oaks, CA: SAGE Publications ,σελ.63-64

²⁵Hearn J.(1998),The violences of men: how men talk about and how agencies respond to men's violence to women, SAGE Publications Ltd, London, σελ.92

²⁶Κ.Ε.Θ.Ι, Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα, Επιστημονικοί υπευθυνοί: Αρτινοπούλου Β., Φαρσεδάκης Ι., διαθέσιμη διαδικτυακά σε https://www.kethi.gr/sites/default/files/wp-content/uploads/2009/01/111_ENDOOIKOGENEIAKH_BIA_KATA_GYNAIKWN.pdf

²⁷ Hearn J.(1998),ό.π,

στέρισης της ιδιωτικότητας του όπως του φιλικού του κύκλου, των ασχολιών και των δραστηριοτήτων του, καθώς και η παρακολούθηση της αλληλογραφίας του και των κοινωνικών του δικτύων. Οι παραπάνω πράξεις συνιστούν στρατηγικές κοινωνικής απομόνωσης του θύματος και κάμψης της βούλησης του²⁸.

Η οικονομική βία έχει ως κύρια μορφή τη στέρηση πόρων από το θύμα Αυτό συμβαίνει όταν ο κακοποιητής παρακρατά το μισθό της γυναίκας, κάνει υπερβολικά έξοδα στα οποία αυτή δεν έχει συμμετοχή αλλά επιβαρύνεται, ή ακόμα σαμποτάρει την αναζήτηση εργασίας. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της οικονομικής βίας είναι η άσκηση μεγάλου βαθμού καταναγκασμού με έμμεσο τρόπο, έτσι ώστε το θύμα να μην έχει υλικούς πόρους, αλλά και να νοιώθει αδύναμο και ανάξιο. Η συμπεριφορά αυτή, καταλήγει πολύ συχνά το θύμα να προσκολλάται στον κακοποιητή του, καθώς νοιώθει ότι δεν μπορεί να επιβιώσει διαφορετικά²⁹.

Η έμφυλη βία, μπορεί να εκδηλώνονται είτε στο δημόσιο χώρο, είτε στον ιδιωτικό χώρο. Συνήθης εκδήλωση της έμφυλης βίας σε δημόσιο χώρο αποτελεί η σεξουαλική παρενόχληση (sexual harassment), εντοπιζόμενη σε μέρη όπως στο δρόμο, σε μέσα μαζικής μεταφοράς, καθώς και με ιδιαίτερη συχνότητα σε εργασιακά περιβάλλοντα. Συνίσταται σε ανεπιθύμητες συμπεριφορές όπως το επίμονο/επιθετικό φλέρτ, σχόλια με σεξουαλικές αναφορές, άγγιγμα, υποτιμητικά και προσβλητικά υπονοούμενα ή σχόλια³⁰. Από την άλλη η ψυχολογική βία συμβαίνει κυρίως όταν υπάρχει μια σχέση οικειότητας του θύτη με το θύμα του δεδομένου ότι η οικειότητα παρέχει τη δυνατότητα στον κακοποιητή να χειρίζεται το θύμα του, να γνωρίζει τις αδυναμίες του και να χρησιμοποιεί στρατηγικές οι οποίες θολώνουν την κρίση του και την εμπιστοσύνη στο εαυτό του. Επίσης, υπάρχουν συμπεριφορές οι οποίες μπορεί να εμφανίζονται υπό οποιαδήποτε μορφή βίας, να συμβαίνουν εξίσου μεταξύ γνωστών και αγνώστων αλλά και να διαρρηγνύουν τα όρια δημόσιου και ιδιωτικού. Μια τέτοια περίπτωση είναι η ανεπιθύμητη παρακολούθηση (stalking). Περιλαμβάνει συμπεριφορές οι οποίες δυνητικά μπορούν να καταστούν απειλητικές για το θύμα προκαλώντας παραβίαση των ορίων της ιδιωτικής του ζωής και της αυτοδιάθεσης του. Πολλές έρευνες έχουν καταδείξει ότι τα θύματα του stalking είναι κυρίως γυναίκες οι οποίες συχνά συνδέονται με το δράστη με ερωτική η συζυγική σχέση³¹. Επιπρόσθετα, η παρακολούθηση μπορεί να πραγματώνεται και με ηλεκτρονικά μέσα, καθώς καθίσταται ακόμα πιο διεισδυτική.

²⁸ Μηλιώνη, Φ (2009). Εγκληματολογία και φύλο ειδικά θέματα σε Έμφυλη Εγκληματικότητα, Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου (επιμ. Νέστορ Κουράκης), δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή σελ. 471

²⁹ Renzetti, C. M., Edleson, J. L., & Bergen, R. K. (2011). Sourcebook on violence against women. Los Angeles, SAGE Publications, Σελ.174

³⁰ Μηλιώνη, Φ., Λήμμα Σεξουαλική παρενόχληση γυναικών, σε Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.) (2018) Λεξικό εγκληματολογίας., Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα

³¹ Proctor K., Stalking as a gender-based violence σε Lombard, N. (ed.) (2017), The routledge handbook of gender and violence, The Routledge Handbook of Gender and Violence. Routledge Handbooks, Routledge

Η εμπορία ανθρώπων (human trafficking) για σεξουαλική εκμετάλλευση, αποτελεί μία κατηγορία βίας η οποία συνδέεται στενά με το οργανωμένο έγκλημα και η μελέτη του, παράλληλα με τις άλλες μορφές έμφυλης βίας, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς τα θύματα είναι και πάλι κατά κύριο λόγο γυναίκες. Ιδιαίτερες μορφές έμφυλης βίας αποτελούν ο εξαναγκαστικός γάμος, ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων, οι οποίες είναι συνδεδεμένες με ιδιαίτερες πολιτισμικές πρακτικές.

Τέλος ιδιαίτερη σχέση με την έμφυλη βία, παρουσιάζει η ενδοοικογενειακή βία, καθώς πολλές φορές ένα περιστατικό αυτής μπορεί να συνιστά ταυτόχρονα και εκδήλωση έμφυλης βίας. Ενδοοικογενειακή βία αποτελούν όλες οι παραπάνω μορφές βίας (σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική/συναισθηματική, οικονομική) οι οποίες λαμβάνουν χώρα εντός του πλαισίου της οικογένειας, μεταξύ συγγενών ή και συννοικούντων ατόμων³². Κομβικό στοιχείο της ανωτέρω οριοθέτησης αποτελεί η έννοια της οικογένειας, καθώς αυτή μπορεί να ορίζεται, είτε στη βάση συγγενικών δεσμών (εξ' αίματος ή αγχιστείας, θεμελιωμένες στο γάμο ή και άλλες μορφές νομικής ένωσης (civil union)³³, είτε στη βάση του κριτηρίου της συνοίκησης ή και των δύο³⁴. Υπό τον όρο αυτό, θύματα κακοποίησης αλλά και θύτες μπορεί να είναι οποιοδήποτε μέλος μιας οικογένειας, δηλαδή γυναίκες (σύζυγοι ή σύντροφοι), παιδιά, υπερήλικες, καθώς και άλλοι συννοικούντες. Δεδομένου ότι η οικογένεια θεωρείται ιδιωτικός χώρος και αποτελεί σημαντικό θεσμό και ιδιότυπο άβατο, τα βίαια γεγονότα, ορισμένες φορές, αντιμετωπίζονται ως δυσλειτουργικά φαινόμενα και δεν εκλαμβάνονται ως εκδήλωση των διαχωρισμένων ρόλων σε μια οικογένεια³⁵. Ταυτόχρονα η μη ορατότητα των καταστάσεων αυτών συμβάλλει στο να διαιωρίζεται μια παγιωμένη αντίληψη ότι η βία κατά των γυναικών είναι μια πράξη από άντρες προς άγνωστες τους γυναίκες με τις οποίες δεν τους συνδέει κάποιος συγγενικός ή συναισθηματικός δεσμός³⁶.

Ειδικότερες εκφάνσεις της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί η βία μεταξύ συντρόφων (intimate partner violence), η οποία αναγνωρίζεται και ως μορφή ενδοοικογενειακής βίας σε ορισμένες περιπτώσεις, εφόσον συντρέχει η προϋπόθεση της συνοίκησης. Ωστόσο, η βία μεταξύ συντρόφων

³² Μηλιώνη,Φ., Λήμμα «βία ενδοοικογενειακή» σε, Σπινέλλη Κ.,Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.) (2018) Λεξικό εγκληματολογίας., Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα, σελ.147

³³ Στις μορφές αυτές περιλαμβάνεται πλέον στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και το σύμφωνο συμβίωσης ισχύς του οποίου έχει επεκταθεί πλέον και σε ενώσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου (στην Ελλάδα ισχύει πλέον σύμφωνα με το Νόμο 4356/2015)

³⁴ Παπαθεωδώρου,Θ. Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας. Συγκριτική προσέγγιση, Άρθρα/Μελέτες ΠοινΔικ, 1/2007, σελ. 71 – 79,διαθεσιμο στη TNPI QUALEX

³⁵ Schneider E.,ras The Violence of Privacy σε Fineman, M.A (Ed.). (1994). The Public Nature of Private Violence. New York: Routledge, σελ.37 επ.

³⁶ Morash, M.(2006),Understanding Gender,crime and Justice, Thousand Oaks, CA Sage Publications Inc.,σελ.133 όπου γίνεται λόγος για το μύθο το βίαιου αγνώστου

αναφέρεται και σε πρώην συντρόφους, ή και σε άτομα τα οποία διατηρούν μια ερωτική/συντροφική σχέση χωρίς απαραίτητα να συνοικούν (dating partner)³⁷.

Επιπρόσθετα, η βία μεταξύ συντρόφων, πέρα από το ότι μπορεί να διαπράττεται στον ιδιωτικό χώρο, εκδηλώνεται πολύ συχνά και μέσω της άσκησης καταναγκαστικού ελέγχου (coercive control). Ο καταναγκαστικός έλεγχος περιλαμβάνει κάθε μορφή βίας και εμφανίζει πολλές ομοιότητες με τις πρακτικές της ψυχολογικής βίας. Ωστόσο, ο καταναγκαστικός έλεγχος ο οποίος ασκείται από τον κακοποιητικό σύντροφο, αποτελεί ένα μοτίβο (pattern) αυταρχικής συμπεριφοράς, όπου ο κακοποιητής είναι αυτός που καθορίζει αυστηρούς κανόνες για τη ζωή και την προσωπική έκφραση του θύματος, ενώ πολύ συχνά το τιμωρεί όταν δεν συμμορφώνεται με τους κανόνες που αυτός έχει ορίσει και το παγιδεύει, καθώς του στερεί τη δυνατότητα να απεμπλακεί από αυτή την κατάσταση³⁸. Η έννοια του καταναγκαστικού ελέγχου συμβάλλει σημαντικά στην κατανόηση της βίας ως μιας διαρκούς κατάστασης παρά ως ενός μεμονωμένου περιστατικού. Η διάσταση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς αναδεικνύει ότι η άσκηση βίας, τις περισσότερες φορές δεν είναι αυτοσκοπός για έναν κακοποιητή, αντιθέτως είναι το μέσον για να ασκεί αποτελεσματικά εξουσία και έλεγχο³⁹.

Τέλος, με βάση τη φαινομενολογία της έμφυλης βίας προκύπτει, ότι πολλές συμπεριφορές είναι μη ποινικά τυποποιήσιμες στις διαφορές έννομες τάξεις, γεγονός που αναδεικνύει ότι η πληρέστερη κατανόηση της έμφυλης βίας εκφεύγει από την αμιγή τυπολογία των επιμέρους μορφών των ποινικών αδικημάτων και απαιτεί να εξετάζεται στο πλαίσιο του πραγματικού εγκλήματος.

1.4. Διεθνές και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για την έμφυλη βία

Στα διεθνή νομοθετικά κείμενα η έμφυλη βία εντάσσεται σε μια συστηματική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς αυτή γίνεται κυρίως αντιληπτή ως δυσμενής διάκριση που οδηγεί σε παραβίαση θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων. Η αρχή για μια θεσμική προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών έγινε από τον ΟΗΕ, η γενική συνέλευση του οποίου υιοθέτησε το 1979 τη σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών CEDAW (Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women)⁴⁰.

³⁷ Morash, M. (2006), ό.π

³⁸ Stark, E., Coercive control as a framework for responding to male partner abuse in the UK, Opportunities and challenges, στο The routledge handbook of gender and violence, Lombard, N (ed.) 2017, The Routledge Handbook of Gender and Violence. Routledge Handbooks, Routledge

³⁹ Hearn J. (1998), The violences of men: how men talk about and how agencies respond to men's violence to women, SAGE Publications Ltd, London, σελ.35-36

⁴⁰ Μηλίωνη Φ. (2009) σε έμφυλη εγκληματικότητα, ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου (επιμ. Νέστωρ Κουράκης), δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή Σελ.466-469

Η σύμβαση αυτή συνόψισε με συστηματικό τρόπο όλα τα δικαιώματα των γυναικών που προβλέπονταν έως τότε από τα διεθνή κείμενα. Βασιζόμενη στην αρχή της ισότητας ανδρών και γυναικών, εισήγαγε στο άρθρο 1 τον ορισμό της διάκρισης εις βάρος των γυναικών ως «κάθε διαχωρισμό, εξαίρεση ή περιορισμό ο οποίος βασίζεται στο φύλο και η οποία έχει σαν αποτέλεσμα ή σκοπό να διακυβεύσει ή να καταστρέψει την αναγνώριση, απόλαυση ή ενάσκηση δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών από τις γυναίκες στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και αστικό τομέα ή σε οποιονδήποτε άλλο τομέα»⁴¹.

Ωστόσο, στον ορισμό αυτό δεν γίνεται λόγος, ούτε οροθετείται η έννοια της βίας. Ο πληρέστερος ορισμός που ενέταξε τη διάκριση εις βάρος των γυναικών ως μορφή βίας εντοπίζεται στη σύσταση 19 του 1992 του ΟΗΕ, στην οποία πλέον ορίζεται ρητά σαν «μιας μορφής βίας που κατευθύνεται προς τις γυναίκες λόγω του φύλου τους, ή ως μια μορφή βίας που επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες».

Η CEDAW μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτέλεσε πρόδρομο για τη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης η οποία υπογράφηκε το 2011 και η οποία εξειδικεύει με τον πιο μεθοδικό τρόπο την έννοια της έμφυλης βίας και της βίας κατά των γυναικών, της ενδοοικογενειακής βίας και την ευθύνη επιμέλειας από την πλευρά των κρατών για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Υιοθετεί αρκετά ευρείς ορισμούς για να προσδιορίσει την έμφυλη βία κατά των γυναικών, ενώ αναφέρεται ρητά στην ψυχολογική βία και στο stalking. Παράλληλα, κάνοντας έκκληση για την υιοθέτηση νομοθεσίας σχετικά με το βιασμό και τη σεξουαλική βία γίνεται ειδική μνεία στην έννοια της «συναίνεσης» η οποία πρέπει να παρέχεται εκουσίως και να είναι προϊόν ελεύθερης βούλησης (άρθρο 36 παρ.2)⁴². Η σύμβαση της Κων/πολης διαπνέεται από την ένταξη της αρχής της ισότητας στις πολιτικές για την έμφυλη βία. Η πρακτική αυτή εμφανίζεται υπό τον ορό Gender mainstreaming. Η Ελλάδα έχει κυρώσει τη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης με το ν. 4531/2018, με τον οποίο ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με αυξημένη ισχύ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με βάση το πρωτογενές δικαίο και συγκεκριμένα στο άρθρο 2 ΣΕΕ⁴³ κατοχυρώνει την απαγόρευση των διακρίσεων και την ισότητα των ανδρών και γυναικών. Επίσης, στο άρθρο 19 ΣΛΕΕ ορίζεται ότι το Συμβούλιο, μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, ενώ στο άρθρο 83 παρ.1 σε συνδυασμό με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, παρέχεται η δυνατότητα στα ανωτέρω θεσμικά όργανα να θεσπίζουν κανόνες και να εκδίδουν

⁴¹ <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article1>

⁴² Πλεύρη Α., Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για τη βία κατά των γυναικών και η υπογραφή της από την Ελλάδα και την Κύπρο, Δικαιώματα του ανθρώπου, Τεύχος 74/2017, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη

⁴³ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αριθ. C 326 της 26/10/2012 σ. 0001 - 0390

οδηγίες, με συνήθη ή με ειδική νομοθετική διαδικασία, στους οποίους θα ορίζονται τα ποινικά αδικήματα και οι κυρώσεις ώστε να καταπολεμούνται σε κοινή βάση από τα κράτη μέλη τα εγκλήματα με διασυνοριακή διάσταση, όπως η εμπορία ανθρώπων και γενετήσια εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών⁴⁴.

Επίσης στο παράγωγο ενωσιακό δίκαιο, έχει θεσπισθεί η οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας στην οποία γίνεται ρητή αναφορά στα θύματα βίας «ως μορφή διάκρισης και ως παραβίαση των θεμελιωδών ελευθεριών του θύματος και περιλαμβάνει τη βία στο πλαίσιο στενών σχέσεων, τη σεξουαλική βία (συμπεριλαμβανομένων του βιασμού, της σεξουαλικής επίθεσης και της σεξουαλικής παρενόχλησης), την εμπορία ανθρώπων, τη δουλεία και διάφορες μορφές επιβλαβών πρακτικών όπως οι αναγκαστικοί γάμοι, ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων των γυναικών και τα λεγόμενα «εγκλήματα τιμής»⁴⁵.

1.5. Θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις για την έμφυλη βία

Οι ερμηνείες που έχουν αναπτυχτεί γύρω από την έμφυλη βία καταλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα θεωριών οι οποίες σε μεγάλο βαθμό φαίνεται να ακολουθούν την εξέλιξη της εγκληματολογικής επιστήμης από την αρχική ενασχόλησή της με το άτομο-εγκληματία στη μετατόπιση του ενδιαφέροντός της στο κοινωνικό περιβάλλον. Στην κατεύθυνση αυτή οι ονομαζόμενες ατομοκεντρικές θεωρίες διαμορφώνουν το εξηγητικό τους πλαίσιο εστιάζοντας στο άτομο, είτε στον θύτη, είτε στο θύμα. Η ανάλυση του φαινομένου της έμφυλης βίας στο σύνολο των θεωριών αυτών, παρά τη διαφορετική μέθοδο, κινείται σε δύο βασικούς άξονες: α) στην προέλευση/ερμηνεία της βίαιης συμπεριφοράς του θύτη και στις διαπροσωπικές σχέσεις (interpersonal violence) και β) στους παράγοντες θυματοποίησης.

Κάποιες άλλες και ιδιαίτερα οι κοινωνιολογικές θεωρίες μετατοπίζουν το ενδιαφέρον τους από το άτομο στη κοινωνική δομή και στο κοινωνικό περιβάλλον (πολιτισμικό πλαίσιο, κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες) την οποία θέτουν ως βασική ερμηνευτική συνιστώσα της έμφυλης βίας. Επίσης, ορισμένες θεωρίες, ως ερμηνευτικό υπόβαθρο της έμφυλης βίας χρησιμοποιούν το συνδυασμό ατομικών και κοινωνικών παραγόντων, αλλά και περιβαλλοντικών παραμέτρων.

Τέλος οι φεμινιστικές προσεγγίσεις εδράζονται σε ένα διαφορετικό ερμηνευτικό πλαίσιο το οποίο θέτει θεμελιώδη γνωσιολογικά και επιστημολογικά ζητήματα και ταυτόχρονα αξιοποιεί την μικρο και μάκρο ανάλυση στην ερμηνεία της έμφυλης διάστασης του εγκληματικού φαινομένου στη βάση της κυρίαρχης πατριαρχικής κοινωνικής δομής. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι

⁴⁴ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αριθ. C 326 της 26/10/2012 σ. 0001 - 0390

⁴⁵ Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012

βασικότερες θεωρίες αναφορικά με την ερμηνεία και την αιτιολόγηση του φαινομένου της έμφυλης βίας.

1.5.1 Ατομοκεντρικές θεωρίες

Οι ατομοκεντρικές θεωρίες εστιάζουν στις ιδιότητες του δράστη και του θύματος. Η έμφυλη βία αναλύεται στο πλαίσιο της επιθετικότητας και της βίαιης συμπεριφοράς, ενώ οι επιμέρους μορφές εμφάνισής της εκλαμβάνονται ως σύμπτωμα ψυχοπαθολογίας, ψυχικής ασθένειας και ψυχικών δυσλειτουργιών. Η βίαιη συμπεριφορά ερμηνεύεται στη βάση παθολογικών χαρακτηριστικών και διαταραχών της προσωπικότητας των δραστών, η οποία εκδηλώνεται με εκρήξεις θυμού, μειωμένου αυτοελέγχου και αυτοεκτίμησης⁴⁶.

Μια ομάδα θεωριών που στηρίζεται στην ψυχολογία και την ψυχιατρική επικεντρώνονται στο πρόσωπο του άντρα δράστη, εστιάζοντας στην παιδική του ηλικία και στις εμπειρίες και παραστάσεις που διαμόρφωσαν την προσωπικότητα του κακοποιητή. Συγκεκριμένα η κακοποίηση εξετάζεται ως σύμπτωμα ψυχοπαθολογίας όπως κατάθλιψη, διαταραχή της οριακής προσωπικότητας (borderline personality disorder), προβλήματα ψυχολογικής προσκόλλησης (παθολογικά συναισθήματα εξάρτησης και ζήλειας), ενώ ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών είτε ως αυτοδύναμη αιτία, είτε ως παράγοντα υψηλού ρίσκου για την εκδήλωση βίαιων ενεργειών⁴⁷.

Στην κατεύθυνση αυτή αρκετοί θεωρητικοί διαμόρφωσαν τυπολογίες των δραστών της κακοποίησης με βάση τα ατομικά τους χαρακτηριστικά. Οι Holtzworth - Munroe και Stuart προχώρησαν σε μια τέτοια τυπολογία αντρών κακοποιητών, αναλύοντας τη βίαιη συμπεριφορά στη βάση τριών (3) αξόνων: α) τη σοβαρότητα και τη συχνότητα (frequency) της βίαιης συμπεριφοράς β) το πλαίσιο στο οποίο ασκείται η βία (ενδοοικογενειακή-εξωοικογενειακή) και γ) η κακοποίηση ως αιτία ψυχοπαθολογίας ή διαταραχών της προσωπικότητας⁴⁸.

Στη βάση των ανωτέρω τυπολογιών διέκριναν α) τους παθητικούς εξαρτημένους οι οποίοι στρέφονται κατά της οικογενείας αλλά δεν προβαίνουν σε ιδιαίτερα βίαιες πράξεις β) τους borderline dysphoric οι οποίοι παρουσιάζουν συμπτώματα οριακής προσωπικότητας και έχουν αυξημένες πιθανότητες να κάνουν χρήση ουσιών, οι οποίοι είναι δράστες ενδοοικογενειακής και

⁴⁶ Βλάχου Β.,(2008) Η εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών για τη βία και την επιθετικότητα, εκδ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθίνα.

⁴⁷ Για μια αναλυτική αναφορά των ψυχολογικών προσεγγίσεων ιδίως σε συντροφικές σχέσεις βλ. Dutton, D.G. (2006). Rethinking domestic violence. Vancouver: University of British Columbia Press. Οι προσεγγίσεις αυτές στην πλειοψηφία τους βλέπουν την συντροφική βία ως έμφυλα συμμετρική, ότι δηλαδή ασκείται εξίσου και από άντρες και γυναίκες. Ακόμη όμως και σε περιπτώσεις που αυτό μπορεί να ισχύει, πολύ συχνά η βία που ασκούν οι άντρες και οι γυναίκες διαφέρει ποιοτικά.

⁴⁸ Holtzworth-Munroe A, Stuart GL. Typologies of male batterers: three subtypes and the differences among them, Psychol Bull. 1994 Nov;116(3):476-97. doi: 10.1037/0033-2909.116.3.476. PMID: 7809309.

εξω-οικογενειακής βίας η οποία ποικίλλει από μέσες έως πολύ σοβαρές μορφές κακοποίησης και γ) τους γενικά βίαιους - αντικοινωνικούς οι οποίοι προβαίνουν σε ιδιαίτερα βίαιες πράξεις σε έξω-οικογενειακό πλαίσιο και έχουν ιστορικό εγκληματικής δραστηριότητας/ παραβατικότητας και σε άλλους τομείς. Οι τύποι αυτοί συνδυαζόμενοι με άλλους παράγοντες κινδύνου χρησιμοποιούνται για να εξηγηθεί η βίαιη συμπεριφορά των αντρών εναντίον των γυναικών⁴⁹.

Ορισμένες θεωρίες εστιάζουν στην ανάλυση των χαρακτηριστικών του θύματος τα οποία αξιολογούνται ως πρόκληση ερεθίσματος για βίαιη συμπεριφορά εκ μέρους του κακοποιητή και μπορούν να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους μια γυναίκα αποτελεί ιδανικό θύμα για το δράστη. Η σημαντικότερη από τις θεωρίες αυτές είναι αυτή του συνδρόμου της κακοποιημένης γυναίκας όπως διατυπώθηκε από την Leone Walker. Το θεωρητικό αυτό σχήμα εστιάζει στη κακοποιημένη γυναίκα η οποία μέσα από αλληπάλληλους κύκλους βίαιης συμπεριφοράς του συντρόφου της μαθαίνει να την αποδέχεται κυριευμένη από συναισθήματα φόβου, απελπισίας, άγχους, συναισθηματική και οικονομική προσκόλληση. Η θεωρία της Walker βασίζεται σε προηγούμενα σχήματα επηρεασμένα από την ψυχανάλυση και συγκεκριμένα της «εκμαθημένης αδυναμίας» (learned helplessness) τα οποία αποδέχονταν στις κακοποιημένες γυναίκες την ύπαρξη μιας μαζοχιστικής τάσης. Η μαζοχιστική αυτή τάση αποδίδεται στην ανατροφή από την οικογένεια και σε διαταραχές της προσωπικότητας οι οποίες εκδηλώνονται ως αδυναμία συναισθηματικής έκφρασης, χαμηλή αυτοεκτίμηση, αυτοκαταστροφικότητα και χαμηλό αυτοέλεγχο⁵⁰.

Η θεωρία της κοινωνικής εκμάθησης (social learning theory) αποτελεί μια θεωρία η οποία έχει κυρίως ψυχο-κοινωνικό χαρακτήρα. Σύμφωνα με αυτή τα πρότυπα συμπεριφοράς, οι κοινωνικοί ρόλοι, οι κανόνες και ηθικές αξίες, αλλά και οι τρόποι συναισθηματικής έκφρασης και επίλυσης των διαφορών και των συγκρούσεων μαθαίνονται από τα άτομα μέσα από την αλληλεπίδραση και την παρατήρηση. Οι διαδικασίες αυτές, σύμφωνα με τον Bandura, ο οποίος θεμελιώσε τη θεωρία αυτή για να εξηγήσει την επιθετική συμπεριφορά, η μάθηση συντελείται μέσω της παρατήρησης της συμπεριφοράς κάποιου πρότυπου και της αξιολόγησης αυτού του προτύπου⁵¹. Η οικογένεια ως θεμελιώδης φορέας κοινωνικοποίησης έχει εξέχοντα ρόλο σε αυτή τη διαδικασία εκμάθησης, καθώς το άτομο παρατηρεί τις βίαιες συμπεριφορές που εκδηλώνονται από τους γονείς του αλλά ταυτόχρονα και συμβολικά ή εικονικά μοντέλα όπως οι εικόνες μέσα από τα μέσα μαζικής

⁴⁹ Holtzworth-Munroe A, Stuart GL.(1994),ό.π.

⁵⁰ Dobash, R., Dobash, R. (1992). Women, Violence and Social Change. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780203450734>,σελ.217-221 όπου γίνεται επισκόπηση αυτών των σχημάτων

⁵¹ Μέκαλη, Ρ., Λήμμα θεωρίες μάθησης σε Σπινέλλη Κ.,Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.) (2018) Λεξικό εγκληματολογίας., Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα.

επικοινωνίας. Η έκθεση στη βία λοιπόν και η αποδοχή της από το περιβάλλον του οδηγεί στην αποδοχή του βίαιου μοντέλου συμπεριφοράς ως έναν αποδεκτό τρόπο έκφρασης και επικοινωνίας. Στο πλαίσιο της ανωτέρω προσέγγισης της κοινωνικής εκμάθησης, έχει αναπτυχτεί ειδικότερα η θεωρία της διαγενεακής κληρονομικότητας (intergenerational transmission theory) για την εξήγηση της βίας μεταξύ συντρόφων⁵². Σύμφωνα με αυτήν ο κακοποιητής έχει εσωτερικεύσει βίαιες συμπεριφορές από το οικογενειακό του περιβάλλον, αφομοιώνοντας τις ως πρότυπα, κυρίως γιατί έχει υπάρξει μάρτυρας σε τέτοια περιστατικά βίας.

1.5.2. Κοινωνιολογικές θεωρίες

Οι θεωρίες με κοινωνιολογικό προσανατολισμό σηματοδοτούν τη στροφή από τη μελέτη του ατόμου σε αυτή των κοινωνικών δομών, μέσω των οποίων επιχειρείται να ερμηνευτεί το φαινόμενο της έμφυλης βίας. Οι κοινωνικές δομές μέσου επιπέδου (οικογένεια - φίλοι - υποομάδες) και μακρο-επιπέδου όπως ο τυπικός και άτυπος κοινωνικός έλεγχος, οι κυρίαρχες κοινωνικό-ηθικές αξίες σε μια ορισμένη ιστορική περίοδο, καθώς και οι κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες συγκροτούν το παραγοντικό πλαίσιο της έμφυλης βίας.

Οι πρώτες θεωρίες οι οποίες εμβαθύνουν στις κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες είναι οι θεωρίες της ανομίας-κοινωνικής αποδιοργάνωσης, των οποίων συνέχεια και εξέλιξη αποτελούν οι θεωρίες της έντασης (strain theories). Οι θεωρίες αυτές οικοδομούνται γύρω από την κεντρική ιδέα ότι η παραβατικότητα προκύπτει όταν τα άτομα αδυνατούν να πετύχουν τους στόχους τους μέσα από νόμιμες οδούς. Οι αρχικές εκδοχές της θεωρίας της έντασης εστίαζαν στη σημασία επίτευξης οικονομικών στόχων από τους κοινωνούς, οι οποίοι καθίστανται δύσκολοι να επιτευχθούν σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και κοινωνικής αποδιοργάνωσης με νόμιμα μέσα, όπως μέσω της μόρφωσης ή της επαγγελματικής αποκατάστασης, ώστε τα άτομα αυτά να καταφεύγουν σε παράνομα μέσα για να τους προσεγγίσουν⁵³. Η θεωρία της έντασης εξελισσόμενη, υποστήριξε ότι οι στόχοι που επιδιώκουν τα άτομα μπορεί να είναι πέρα από οικονομικούς στόχους, η επίτευξη αυτονομίας, κοινωνικού κύρους και η θετική αναγνώριση από τον κοινωνικό περίγυρο και το φιλικό κύκλο. Η επίτευξη του κύρους για ορισμένους άνδρες εκφράζεται ως μια επιβεβαίωση της αρρενωπότητας τους⁵⁴. Πέρα από τους στόχους, οι πηγές έντασης είναι ουσιαστικά αυτές που πυροδοτούν τη βίαιη/παραβατική συμπεριφορά, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα του ατόμου να ανταποκρίνεται σε αυτές ή να τις διαχειρίζεται. Πηγές έντασης μπορεί να είναι εξωτερικές-

⁵²Renzetti, C. M., Edleson, J. L., & Bergen, R. K. (2011). Sourcebook on violence against women. Los Angeles, SAGE Publications, σελ 11 και Βλάχου, Β (2008),ό.π,σελ 72

⁵³ Agnew, R., Λήμμα strain theory, σε McLaughlin E. and Muncie J. (eds.) Sage Dictionary of Criminology (2014), σελ. 293-296

⁵⁴ Newburn, T. (2017), Criminology (3rd edition). New York : Routledge,σελ.196-200

κοινωνικές όπως η οικονομική δυσπραγία, η υποβάθμιση του επιπέδου ζωής σε επίπεδο κοινότητας/γειτονιάς, αλλά και γεγονότα σημαντικά για τη ζωή του ατόμου, όπως η απώλεια ενός σημαντικού προσώπου (θάνατος, χωρισμός), η αρνητική αντιμετώπιση ή και οι διακρίσεις από τον κοινωνικό περίγυρο και η θυματοποίηση του ατόμου. Οι διάφορες πηγές έντασης και η αδυναμία να ελεγχθούν, οδηγούν σε βίαιες πράξεις. Η θεωρία της έντασης έχει εφαρμοστεί προκειμένου να εξηγηθούν οι διαφορές μεταξύ της εγκληματικής δραστηριότητας αντρών και γυναικών, διατυπώνοντας τη θέση ότι οι άντρες ανταποκρίνονται στις συνθήκες έντασης χρησιμοποιώντας βίαια μέσα περισσότερο από ότι οι γυναίκες, οι οποίες εσωτερικεύουν την ένταση και δεν την εκτονώνουν το ίδιο εύκολα⁵⁵.

Η θεωρία των κοινωνικών πόρων (resource theory) κινείται στην κατεύθυνση των θεωριών της έντασης εστιάζοντας ωστόσο στους κοινωνικούς πόρους. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τα άτομα σε κάθε πτυχή της ζωής τους χρησιμοποιούν τους πόρους που είναι διαθέσιμοι σε αυτούς, οι οποίοι έχουν υλική (εισόδημα, μορφωτικό επίπεδο) αλλά και συμβολική υπόσταση (κοινωνικό κύρος, εξουσία) για να πετύχουν τους στόχους τους. Όσους περισσότερους πόρους διαθέτει το υποκείμενο, διαμορφώνουν μια ανάλογη εξουσία. Αντίστροφα ελλείπει αυτών των πόρων το άτομο είναι πιθανότερο να καταφύγει στη βία για να πετύχει τους στόχους του. Οι κακοποιητές, ιδίως σε μια συντροφική σχέση, είναι αυτοί που διαθέτουν τους περισσότερους πόρους και είναι σε θέση να επιβάλλουν τη θέλησή τους στα θύματα⁵⁶. Δεδομένου του γεγονότος ότι η έλλειψη πόρων απαντάται συχνότερα στα χαμηλότερα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα αυτό έχει ως αποτέλεσμα η έμφυλη βία να καθίσταται το μέσο για τη διατήρηση του ελέγχου και της εξουσίας. Η θεωρία της κοινωνικής συναλλαγής (social exchange theory) παρουσιάζει μια συσχέτιση με τις θεωρίες ελέγχου, καθώς εστιάζει το ερμηνευτικό πλαίσιο της βίας στους κοινωνικούς δεσμούς, αντιμετωπίζοντας το θεσμό της οικογένειας ως ένα συγκρουσιακό σύστημα. Σύμφωνα τη θεωρία αυτή οι συμπεριφορές εντός της οικογένειας, καθώς και οι συντροφικές σχέσεις είναι άμεσα συσχετιζόμενες με τις κυρώσεις ή την επιβράβευση που επιφέρουν. Όταν ο κοινωνικός έλεγχος απουσιάζει και συνακόλουθα οι κοινωνικοί δεσμοί χαλαρώνουν, αυτό επιδρά και στην ισχύ των κυρώσεων, έτσι ώστε μια βίαιη συμπεριφορά να είναι πολύ πιθανό να μην έχει κυρώσεις, ή ακόμη και να επιβραβεύεται⁵⁷. Οι παράγοντες που συντελούν στην επιβράβευση της βίας είναι οι ευρύτερες κοινωνικές καταστάσεις οι οποίες έχουν άμεση επίδραση στο σύστημα της οικογένειας, όπως η ανισότητα μεταξύ αντρών και γυναικών, το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, η

⁵⁵ Broidy, L. and Agnew, R. (1997) 'Gender and Crime: A General Strain Theory Perspective', *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(3), pp. 275–306. doi: 10.1177/0022427897034003001.

⁵⁶ Μηλιώνη, Φ., *Εγκληματολογία και φύλο: ειδικά θέματα, σε έμφυλη εγκληματικότητα, ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου* (επιμ. Νέστωρ Κουράκης), Δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.477

⁵⁷ Lawson J. (2012) *Sociological Theories of Intimate Partner Violence*, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22:5, σελ. 572-590, DOI: 10.1080/10911359.2011.598748

διαθεσιμότητα των οικονομικών πόρων, αλλά και οι κοινωνικά προσδιορισμένες ιδιότητες του θεσμού της οικογένειας όπως η ιδιωτικότητα και οι αντιλήψεις για την αρρενωπότητα.

Η Θεωρία υποπολιτισμού/υποκοουλτούρας της βίας έχει χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει διάφορες μορφές έμφυλης βίας, από τον βιασμό μέχρι την ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών⁵⁸. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία οι άντρες που διαμένουν σε βίαια κοινωνικά περιβάλλοντα, με χαρακτηριστικά κοινωνικής αποδιοργάνωσης, αναπτύσσουν βίαιη συμπεριφορά, διαμορφώνοντας έτσι έναν υποπολιτισμό. Ο υποπολιτισμός μπορεί να οριστεί ως «τα διακριτά πρότυπα ζωής και επιλογών που κάνουν ορισμένες κοινωνικές ομάδες, αναφορικά με τα νοήματα, τις αξίες και τις ιδέες που ενσωματώνονται στις κοινωνικές τους σχέσεις, τις πεποιθήσεις τους, και τα ήθη και έθιμα που ακολουθούν»⁵⁹. Ωστόσο, σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι η υποκοουλτούρα δεν διαφοροποιείται σημαντικά από την κυρίαρχη, αλλά αποτελούν μάλλον κουλτούρες σε ανταγωνισμό, κάτι το οποίο είχαν διατυπώσει και οι Wolfgang Ferracuti⁶⁰. Οι καταστάσεις βίας στις οποίες το άτομο εκτίθεται μπορεί να προέρχονται είτε από τη συναναστροφή με φίλους, είτε από τις παραστάσεις που αναπαράγονται μέσω των μέσων μαζικής επικοινωνίας, οι οποίες εγκαθιδρύονται γιατί αποδεικνύονται συμβατές με το υπο-πολιτισμικό πλαίσιο, ενώ ταυτόχρονα ενθαρρύνονται από τον κοινωνικό περίγυρο και μαθαίνονται μέσω της κοινωνικοποίησης εντός του συγκεκριμένου περιβάλλοντος. Οι παράγοντες αυτοί συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας βίαιης συμπεριφοράς, όπου οι άνδρες θεωρούν αποδεκτό να χρησιμοποιήσουν βία για να αποκτήσουν σεξουαλική επαφή ή άλλα προνόμια⁶¹. Επηρεασμένη από τον υποπολιτισμό της βίας αποτελεί και η θεωρία του Amir, σύμφωνα με την οποία η εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς είναι αποτέλεσμα κοινωνικής μειονεξίας των δρώντων υποκειμένων. Τα άτομα αυτά διαμορφώνουν έναν υποπολιτισμό. Κατά τη θεωρία αυτή το φαινόμενο εμφανίζεται σε μεγάλο βαθμό στα άτομα των χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων⁶².

Η θεωρία των συνηθισμένων καθημερινών δραστηριοτήτων (routine activity theory), ως ερμηνευτικό μοντέλο της βίας, έχει αναπτυχθεί τις τελευταίες δύο δεκαετίες παράλληλα με τη θεωρία των ευκαιριών (opportunity theory) και ανήκει σε μια ευρύτερη «περιβαλλοντική προσέγγιση» του εγκληματικού φαινομένου. Η προσέγγιση αυτή δεν εστιάζει στο πρόσωπο του δράστη ή του θύματος και στις γενεσιουργές αιτίες της βίας, αλλά στις συνθήκες κάτω από τις

⁵⁸ Βλάχου Β. (2008), ό.π., σελ. 76 και Τσιγκρής Α. (2000), Τα σεξουαλικά εγκλήματα εγκληματολογικές προσεγγίσεις της σεξουαλικής βίας., εκδ. ANT. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή

⁵⁹ Μενετιάν Λ., Λήμμα θεωρία/ες υποπολιτισμών σε Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.) (2018) Λεξικό εγκληματολογίας., Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα Σελ. 645

⁶⁰ Όπως αναφέρεται σε Newburn, T. (2017), ό.π., σελ. 212

⁶¹ Κ.Ε.Θ.Ι, Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα, Επιστημονικοί υπεύθυνοι: Αρτινοπούλου Β., Φαρσεδάκης Ι. διαθέσιμη διαδικτυακά σε https://www.kethi.gr/sites/default/files/wpcontent/uploads/2009/01/111_ENDOOIKOGENEIAKH_BIA_KATA_GYNAIKWN.pdf

⁶² Βλάχου Β. (2008), ό.π., στην ίδια

οποίες λαμβάνει χώρα ένα συγκεκριμένο εγκληματικό γεγονός, συνθήκες οι οποίες γίνονται αντιληπτές ως ευκαιρίες δημιουργώντας το χωροχρονικό πλαίσιο της μετάβασης στη πράξη. Ειδικότερα, κατά τη θεωρία των καθημερινών δραστηριοτήτων οι συνθήκες αυτές, οι οποίες προκύπτουν ταυτόχρονα σε χώρο και χρόνο είναι α) ένας προδιατεθειμένος δράστης, β) ένας κατάλληλος στόχος και γ) η απουσία ικανών μέσων φύλαξης (capable guardians)⁶³. Η θεωρία αυτή ενώ αρχικά είχε αναπτυχθεί προκειμένου να εξηγήσει τα βίαια εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, έχει επεκταθεί και σε φαινόμενα έμφυλης βίας όπως οι σεξουαλικές επιθέσεις⁶⁴ και η ενδοοικογενειακή/συντροφική βία⁶⁵. Το εύρος της επέκτασης της θεωρίας αυτής έγκειται στο γεγονός ότι υιοθετεί μια εγγενή ευελιξία, καθώς λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικές μεταβολές και το πως αυτές μεταφράζονται σε αλλαγές των καθημερινών δραστηριοτήτων. Οι καθημερινές δραστηριότητες είναι η εργασιακή ρουτίνα, οι ώρες που περνάει κάποιος στην κατοικία του, αν είναι σε ολιγομελή ή πολυμελή οικογένεια, την ψυχαγωγία του και τα μέρη στα οποία κινείται, είτε είναι η πόλη είτε ιδιωτικοί χώροι, είναι αυτές που καθορίζουν τις χωροχρονικές συνθήκες για τη συνύπαρξη των τριών παραπάνω παραγόντων.

1.5.3. Φεμινιστικές προσεγγίσεις

Οι φεμινιστικές προσεγγίσεις της έμφυλης βίας αποτελούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις οι οποίες προκειμένου να μελετήσουν, να αναλύσουν και να ερμηνεύσουν τις παραμέτρους του εγκληματικού φαινομένου χρησιμοποιούν τη φεμινιστική θεωρία. Συγκροτούν ένα νέο επιστημονικό παράδειγμα και διαμορφώνουν ένα ερμηνευτικό πλαίσιο όπου το φύλο χρησιμοποιείται ως εργαλείο ανάλυσης δομών, φαινομένων, θεσμών και ανθρωπίνων συμπεριφορών θέτοντας στο επίκεντρο της ανάλυσής τους την έμφυλη διάσταση του εγκληματικού φαινομένου⁶⁶.

Στο πλαίσιο αυτό, παρά τις επιμέρους διαφορές αναφορικά με τη μεθοδολογία, τη θεματολογία η οποία επιλέγεται, τις διαφορετικές πρακτικές, καθώς και τις πολιτικές που προκρίνονται, οι φεμινιστικές εγκληματολογικές προσεγγίσεις εδράζονται σε ορισμένες κοινές βασικές παραδοχές, οι οποίες μπορούν να σκιαγραφηθούν ως εξής: α) εξετάζουν το φύλο ως ένα σύνθετο, κοινωνικό, ιστορικό και πολιτιστικό φαινόμενο και όχι ως ένα φυσικό γεγονός. Ως εκ τούτου αποδίδονται

⁶³Cohen, L., & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608. Retrieved October 5, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/2094589>

⁶⁴ Ειδικότερα σεξουαλικές επιθέσεις σε πανεπιστημιακά campus, ενδεικτικά Hayes, B. E., O'Neal, E. N. and Hernandez, C. N. (2020) 'The Sexual Victimization of College Students: A Test of Routine Activity Theory', *Crime & Delinquency*. doi: 10.1177/0011128720954347.

⁶⁵ Hayes, B. (2018), Repeat Victimization Among Intimate Partner Violence Victims: The Impact of Guardianship, *feminist criminology*, vol.13, τεύχος 2, doi.org/10.1177/1557085116651714. Μελετά την έννοια του ικανού φύλακα

⁶⁶ Πετούση Β., Λήμμα Εγκληματολογία Φεμινιστική σε σε Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.) (2018) *Λεξικό εγκληματολογίας*, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα, σελ.399-404

συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ιδιότητες σε άντρες και γυναίκες τα οποία διαμορφώνουν συνακόλουθα το περιεχόμενο της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας, καθώς και τις θέσεις, τους ρόλους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις αυτών. Επίσης, ιδιαίτερο βάρος δίνεται στο κοινωνικό, παρά στο βιολογικό φύλο, ενώ ακόμα και όταν αυτά εμμέσως σχετίζονται, το πρώτο δεν απορρέει από το δεύτερο. Το φύλο αποτελεί κυρίως μια κοινωνικά κατασκευασμένη ιδιότητα, επαναπροσδιοριζόμενη και από το εκάστοτε ιστορικό πλαίσιο, β) το φύλο και οι σχέσεις μεταξύ των φύλων αποτελούν θεμελιώδεις στοιχεία της κοινωνικής οργάνωσης και των θεσμών, ως εκ τούτου και της εγκληματικότητας, της θυματοποίησης, του συστήματος απονομής δικαιοσύνης και της εν γένει αντίδρασης απέναντι στο έγκλημα και γ) οι σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων στην κοινωνία και ο ρόλος της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας δεν είναι ίση ή συμμετρική. Αντίθετα, η αρρενωπότητα και η θηλυκότητα συνηθίζεται να χρησιμοποιούνται ως ένα μέσο για την κοινωνική οργάνωση όπου οι γυναίκες είναι σε μειονεκτική θέση απέναντι στην αντρική υπεροχή. Η αντρική υπεροχή συνίσταται στο ότι οι άνδρες κατέχουν μια ιεραρχικά ανώτερη θέση λόγω των αποδιδόμενων σε αυτούς ρόλων και υποχρεώσεων οι οποίες τους παρέχουν εξουσίες και προνόμια δυσανάλογα με αυτά των γυναικών εντός της κοινωνίας. Ως εκ τούτου η ανισότητα που απορρέει από αυτή τη μειονεκτική θέση των γυναικών είναι βασική παράμετρος, η οποία πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην ανάλυση του εγκληματικού φαινομένου. Παράλληλα όμως η ανισότητα αυτή και οι αρνητικές συνέπειες για τη θέση των γυναικών σε υλικό και συμβολικό επίπεδο συνιστούν και μια βιωμένη εμπειρία του φύλου και των ιδιοτήτων που της αποδίδονται, στην οποία τα περιστατικά που βιώνονται από τις γυναίκες διαφέρουν ποιοτικά από εκείνα των αντρών. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται σχέσεις εξουσίας οι οποίες εκδηλώνονται με ποικίλους τρόπους ανάλογα και με το περιβάλλον εντός του οποίου αναπτύσσονται⁶⁷.

Τέλος, και ως απόρροια των ανωτέρω βασικών παραδοχών, οι φεμινιστικές προσεγγίσεις διακρίνονται σε μεγάλο βαθμό από τις άλλες θεωρίες, οι οποίες υιοθετούν μια μονομερή ανδρική ματιά πάνω στα γεγονότα αγνοώντας την έμφυλη διάσταση της κοινωνικής οργάνωσης⁶⁸. Αποτέλεσμα αυτού είναι ο διαρκής αποκλεισμός των γυναικών και των εμπειριών τους ως αντικείμενα με αυταξία έρευνας αλλά και των ίδιων των γυναικών από την έρευνα και την παραγωγή θεωρίας. Αναδύεται δηλαδή ένα ζήτημα γνωσιολογίας, καθώς αμφισβητείται ο τρόπος που διαμορφώνεται η επιστημονική γνώση⁶⁹. Η διαμόρφωση αυτή δεν γίνεται από μια αντικειμενική θέση, όπως σκόπιμα αναπαράγεται, αντιθέτως η θέση στην οποία βρίσκεται το υποκείμενο καθορίζει τον τρόπο που φιλτράρει τη γνώση και τη μετουσιώνει σε θεωρία.

⁶⁷ Daly K. & Chesney-Lind M. (1988) *Feminism and Criminology*, Justice Quarterly, Vol. 5 No. 4, December 1988

⁶⁸ Daly K. & Chesney-Lind M. (1988), ό.π.

⁶⁹ Rosenthal

Επιπρόσθετα, όπως υποστηρίζεται από τις φεμινιστικές προσεγγίσεις, ο ορισμός του εγκλήματος διαμορφώνεται από συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων οι οποίες κατέχουν την εξουσία να θεσμοθετούν και να διαμορφώνουν τις κοινωνικές αντιλήψεις για το τι είναι έγκλημα.⁷⁰

Για την έμφυλη βία, οι φεμινιστικές προσεγγίσεις, έθεσαν σημαντικές θεωρητικές και μεθοδολογικές βάσεις, καθώς ανήγαγαν το περιεχόμενο του φύλου σε κάτι παραπάνω από μια απλή μεταβλητή, αλλά σε «εστιακό σημείο ανάλυσης»⁷¹. Αυτό είναι το σημείο τομής τους με τις παραδοσιακές εγκληματολογικές προσεγγίσεις ως «έμφυλα ουδέτερες» (gender neutral), καθώς η ανάλυση του φύλου δεν είναι απλά παράγοντας διαφοροποίησης, αλλά η διαφοροποίηση αυτή έχει συγκεκριμένα περιεχόμενα. Η έμφυλα προσανατολισμένη οπτική μπορεί να δώσει μια βαθύτερη εικόνα για την αντρική βία και επιθετικότητα και τη ποιοτική διαφορά της από τη γυναικεία. Στο πεδίο της θυματολογίας, εστίασαν στη θέση της γυναίκας ως θύματος, καθώς και στα φαινόμενα ενδοοικογενειακής και σεξουαλικής βίας εξετάζοντας ταυτόχρονα την αντρική συμπεριφορά και τον τρόπο που αυτή διαμορφώνεται και υλοποιείται.

Επιμέρους φεμινιστικές προσεγγίσεις, παρουσιάζουν διαφορετικά τη φύση της καταπίεσης εις βάρος των γυναικών, τα αίτια αυτής, καθώς και τον τρόπο διαμόρφωσης των έμφυλων ρόλων⁷². Σύμφωνα με την φιλελεύθερη άποψη, η δυσμενής θέση των γυναικών οφείλεται στην παραδοσιακή διάκριση των κοινωνικών ρόλων αντρών και γυναικών και στην κοινωνικοποίηση βάση των ρόλων αυτών. Συνέπεια αυτής της διάκρισης αποτελεί η μη ισότιμη αντιμετώπιση αντρών και γυναικών η οποία συμβάλλει στον αποκλεισμό των γυναικών από ορισμένους τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας όπως είναι η εργασία, η εκπαίδευση, η διακυβέρνηση και οι ηγετικές θέσεις. Ωστόσο, η φιλελεύθερη τάση παρότι οριοθετεί την έμφυλη βία στη βάση της διάκρισης των ρόλων αντρών και γυναικών δεν αποδίδει την δέουσα βαρύτητα στο δομικό χαρακτήρα των ανισοτήτων ως στοιχείο της κοινωνικής οργάνωσης⁷³.

Στον αντίποδα των ανωτέρω απόψεων οι ριζοσπαστικές φεμινιστικές εγκληματολογικές θεωρίες (radical feminist criminology) αναδεικνύουν την αιτιατή σχέση μεταξύ της ιδιότητας της γυναίκας ως θύματος και των δομικών ανισοτήτων της κοινωνίας η οποία είναι πατριαρχική. Η πατριαρχία αποτελεί τη συστηματική και θεσμοποιημένη έκφραση της κυριαρχίας των αντρών εις βάρος των γυναικών και η οποία διακατέχει όλα τα πεδία της κοινωνικής οργάνωσης, και μάλιστα αποτελεί την πρωταρχική μορφή καταπίεσης. Ως εκ τούτου η ανισότητα των φύλων ως δομικό συστατικό της κοινωνίας είναι θεσμοποιημένη, ιεραρχική και εξουσιαστική. Η βία των ανδρών εναντίον των γυναικών, αλλά και εν γένει εναντίον των θηλυκοτήτων, είναι η έκφραση ελέγχου και εξουσίας

⁷⁰, Αποσπότη,Ε.(2009), σε έμφυλη εγκληματικότητα, ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου (επιμ. Νέστορ Κουράκης), δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.σελ.55-56

⁷¹ Πετούση,Β.(2018),ό.π.,στις ίδιες

⁷²Για μια διάκριση των φεμινιστικών προσεγγίσεων βλ. Chesney-Lind, M., Daly K., Burgess-Proctor A

⁷³ Renzetti C.(2013), Key Ideas in Criminology Series: Feminist criminology, London, UK: Routledge

εις βάρος τους, η οποία βρίσκει τη δικαιολογητική της βάση στα προκαθορισμένα πρότυπα συμπεριφοράς στη βάση των οποίων πρέπει να διαφοροποιούνται τα φύλα. Σημαντική διάσταση αυτής της βίας, είναι η αντιμετώπιση των γυναικών ως σεξουαλικά αντικείμενα ή ακόμη και μηχανές αναπαραγωγής, κάτι το οποίο υποδομεί και την έννοια των σεξουαλικών εγκλημάτων. Καθώς οι κριτικές φεμινιστικές προσεγγίσεις εξελίσσονταν, άλλαξε και ο λόγος αναφορικά με την θυματοποίηση των κακοποιημένων γυναικών. Ένας σημαντικό τμήμα της θεωρίας τις εκλαμβάνει περισσότερο ως επιζήσασες παρά ως απλά θύματα, καθώς υπολογίζεται η δυνατότητα του θύματος να αντιδρά απέναντι στην κακοποίηση του (agency) και ως εκ τούτου δεν τις θεωρεί ως ένα άβουλο και παθητικό υποκείμενο⁷⁴.

Ιδιαίτερα σημαντική στροφή εντός του παραδείγματος της φεμινιστικής θεωρίας και πρακτικής αποτελεί η μελέτη του φύλου παράλληλα με τις πολλαπλές ταυτότητες των υποκειμένων ως παράγοντες της έμφυλης βίας. Η εγκληματικότητα και η θυματοποίηση των γυναικών και των αντρών δεν μπορούν να ιδωθούν ως μια ενιαία πραγματικότητα, όπου το φύλο και η πατριαρχία είναι το πρωταρχικό μέσο καταπίεσης, αλλά αυτή συνυπάρχει ισότιμα και με άλλες μορφές καταπίεσης και ανισότητας. Η αποδόμηση της γυναίκας ως ενιαίου και καθολικού υποκειμένου είναι κεντρικό ζήτημα της διαθεματικής φεμινιστικής προσέγγισης⁷⁵, προκειμένου να συμπεριλάβει εμπειρίες γυναικών που είναι κοινωνικά περιθωριοποιημένες. Επομένως, δεν θυματοποιούνται όλες οι γυναίκες εξίσου, αντίθετα η καταπίεση αλληλεπιδρά με την τάξη, την εθνότητα, τη φυλή ακόμα και το σεξουαλικό προσανατολισμό, διαμορφώνοντας ξεχωριστές εμπειρίες καταπίεσης ανάλογα με την πολύπλευρη ταυτότητα του υποκειμένου.

Οι προαναφερθέντες θεωρίες προτείνουν ερμηνευτικά σχήματα της έμφυλης βίας τα οποία ωστόσο κανένα δεν φαίνεται να είναι ολιστικό και επαρκές παρότι, με βάση την μεθοδολογική αφετηρία και την οπτική της εκάστοτε θεωρίας, εντοπίζονται σημαντικές πλευρές του φαινομένου. Ωστόσο, δεδομένου ότι η έμφυλη βία έχει πολύπλευρες διαστάσεις και αλληλοεξαρτήσεις σε μικρο και μακρο κοινωνικό επίπεδο και ενδογενείς μεταβλητές οι οποίες αφορούν τη προσωπικότητα, την οικογένεια, καθώς και εξωγενείς οι οποίες συνδέονται με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό και πολιτικό) ένα πολυπαραγοντικό θεωρητικό ερμηνευτικό πλαίσιο το οποίο θα συνδυάζει διάφορες πλευρές όπως η προσωπικότητα του δράστη και του θύματος, η εκμάθηση συμπεριφορών, οι ρόλοι τους οποίους αναλαμβάνουν τα δύο φύλα, οι σχέσεις εξουσίας, η δομή της οικογένειας, σε

⁷⁴Dixon, Jo(2014), Feminist theory and domestic violence ,σε Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, Editors: Gerben Bruinsma, David Weisburd Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, DOI 10.1007/978-1-4614-5690-2, Springer Science Business Media New York, Σελ 1615

⁷⁵ Renzetti C. (2013), ό.π., σελ. 65-70. Είναι χαρακτηριστικό ότι η διαθεματική προσέγγιση αναπτύχθηκε κυρίως από γυναίκες προερχόμενες από μειονότητες εντός των δυτικών κρατών, όπως οι αφροαμερικάνες γυναίκες στις ΗΠΑ.

συνδυασμό με και τις εκάστοτε κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές και πολιτικές δομές, θα μπορούσε να ερμηνεύσει πληρέστερα το φαινόμενο της έμφυλης βίας.

Κεφάλαιο 2: Υγειονομική κρίση, διαστάσεις και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο

2.1. Οι διαστάσεις της πανδημίας του covid-19 ως δυνητικοί παράγοντες εκδήλωσης των φαινομένων έμφυλης βίας

Η πανδημία του covid 19 και η επιβολή μέτρων προστασίας για την αναχαίτηση εξάπλωσής της επέδρασε και είχε επιπτώσεις στο σύνολο σχεδόν της κοινωνικής ζωής. Τα περιοριστικά μέτρα όπως η απαγόρευση της κυκλοφορίας και ο περιορισμός στη κατοικία, η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και των εισοδημάτων σημαντικού τμήματος του ενεργού πληθυσμού, η αλλαγή στη μορφή της απασχόλησης, καθώς και η αποστασιοποίηση από τις υφιστάμενες κοινωνικές σχέσεις οδήγησε στην αναδόμηση της καθημερινότητας των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό και παρότι η πανδημία συνιστά μια υγειονομική κρίση, διασυνδέεται και επιδρά και στους άλλους τομείς της κοινωνικής πραγματικότητας λαμβάνοντας χαρακτηριστικά μιας πολυδιάστατης κρίσης, με συνέπειες τις οποίες δεν μπορούμε ακόμη να προβλέψουμε για το πως θα εκδηλωθούν στο μέλλον.

Όπως αναφέρεται και σε άλλες παρεμφερείς καταστάσεις (εμπόλεμες καταστάσεις, φυσικές καταστροφές, οικονομική κρίση) υπάρχει συσχέτιση, ανά περίπτωση, των επιπτώσεων μιας κρίσης και της έμφυλης βίας⁷⁶. Έρευνες έχουν δείξει την αύξηση της έμφυλης βίας σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών ή συγκρούσεων. Μετά τον τυφώνα Κατρίνα, διαπιστώθηκε σημαντική αύξηση στο ποσοστό θυματοποίησης των γυναικών από 33,6% σε 45,2%⁷⁷. Ο τυφώνας Harvey επίσης φαίνεται ότι συντέλεσε στην αύξηση περιστατικών έμφυλης βίας και είχε παρόμοια αποτελέσματα⁷⁸. Το ίδιο φαινόμενο παρουσιάστηκε και κατά την εκδήλωση προηγούμενων υγειονομικών κρίσεων, όπως με τη πανδημία sars-CoV, το AIDS και τον Ebola. Επίσης, έρευνες ανέδειξαν την δυσμενή επίδραση της οικονομικής κρίσης και των μέτρων λιτότητας στην έμφυλη/ενδοοικογενειακή βία⁷⁹. Οι ειδικές αυτές καταστάσεις, όπως και η περίπτωση του Covid19, λειτουργούν ως ανατρεπτικοί παράγοντες της υφιστάμενης κανονικότητας δημιουργώντας φόβο, άγχος, οικονομική δυσπραγία οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να

⁷⁶UNDP (2020). Gender based violence and COVID 19. Διαθέσιμο στο <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/gender-based-violence-and-covid-19.html>

⁷⁷ Harville, E. W. et al. (2011) 'Experience of Hurricane Katrina and Reported Intimate Partner Violence', Journal of Interpersonal Violence, 26(4), pp. 833-845. doi: 10.1177/0886260510365861.

⁷⁸ Serrata, J. V., Hurtado Alvarado, M. C. (2019). Understanding the impact of hurricane Harvey on family violence survivors in Texas and those who serve them. <https://tcfv.org/wp-content/uploads/2019/08/Hurricane-Harvey-Report-FINAL-and-APPROVED-as-of-060619.pdf>

⁷⁹ Γλυνιαδάκη Κ., Δρ Κυριαζή Α., Μαρία Μουρτζάκη, Η ενδοοικογενειακή βία κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης: Η οπτική των επαγγελματιών και προτάσεις βελτίωσης των εφαρμοζόμενων πολιτικών», Action Aid, Αθήνα, Νοέμβριος 2018

καταστούν παράγοντες κινδύνου (risk factors) για την εμφάνιση, την αύξηση ή και την ένταση των φαινομένων έμφυλης βίας. Η μελέτη της Debra Parkinson, συγκεντρώνοντας βιβλιογραφία και δεδομένα από φυσικές καταστροφές προηγούμενων ετών, διατύπωσε τρεις πιθανές εκδοχές για την αύξηση της ενδοοικογενειακής/συντροφικής βίας: πρώτον, η κρίση αποκαλύπτει την πραγματική διάσταση της ενδοοικογενειακής/συντροφικής βίας, καθώς οι άνθρωποι βρίσκονται μάρτυρες σε περιστατικά που γίνονται μπροστά τους. Επιπλέον, οι υπηρεσίες υποστήριξης δεν λειτουργούν, καθώς η κρίση οδηγεί στην περαιτέρω αποδιοργάνωση τους, ενώ υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση για αυτές εφόσον σε περιβάλλοντα ήδη βίαια, τα άτομα θυματοποιούνται με μεγαλύτερη ένταση. Κατά την δεύτερη εκδοχή, η κατάσταση έκτακτης ανάγκης και η συνακόλουθη κοινωνική αποδιοργάνωση και το άγχος επιβίωσης ενισχύει την ευαλωτότητα των γυναικών αυξάνοντας παράλληλα την επιθετικότητα των αντρών, ενώ και εδώ η βία εκδηλώνεται σε περιβάλλοντα με προηγούμενο ιστορικό. Τέλος, κατά την τρίτη εκδοχή, η βία κατά των γυναικών ξεσπά κατά τη διάρκεια/η και μετά την κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Τα περιστατικά αυτά ωστόσο δεν καταγράφονται, καθώς τα θύματα δεν μπορούν να λάβουν πρωτοβουλίες και βρίσκονται εγκλωβισμένα.⁸⁰

Τα ανωτέρω εξηγητικά σχήματα αναπτύχθηκαν από την ερευνήτρια με αφορμή τις καταστροφικές πυρκαγιές στην Αυστραλία, και λαμβάνουν κυρίως υπόψη συνθήκες σε φυσικές καταστροφές. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης της πανδημίας Covid-19, έχει σαφώς διάφορες, ωστόσο κάποια άμεσα αποτελέσματα των περιοριστικών μέτρων δημιουργούν παρόμοιες καταστάσεις, όπως π.χ η αποδιοργάνωση των υπηρεσιών, και η μείωση των πόρων των θυμάτων.

Από τον Μάρτιο του 2020 σε πολλά κράτη της Ευρώπης και στις ΗΠΑ, προκειμένου να αποτραπεί η εξάπλωση της πανδημίας, επιβλήθηκε το μέτρο του lockdown. Αν και το μέτρο αυτό μπορεί να κρίνεται ως απαραίτητο για τη προστασία της δημόσιας υγείας, οι περιορισμοί που ετέθησαν φαίνεται να έχουν τη δυναμική να λειτουργήσουν ενισχυτικά στην εκδήλωση της έμφυλης βίας στο πλαίσιο της οικογένειας. Το γεγονός αυτό επισημαίνεται από πολλούς κρατικούς και μη κρατικούς φορείς και οργανώσεις⁸¹. Ήδη από τις πρώτες εβδομάδες που ο ιός άρχισε να μεταδίδεται μαζικά και καθώς πολλές χώρες υιοθετούσαν τα περιοριστικά μέτρα, διεθνείς οργανισμοί, κυβερνήσεις και φορείς δικαιωμάτων των γυναικών εξέφρασαν δημόσια φόβους για αύξηση της έμφυλης βίας κατά των γυναικών, σε ενδοοικογενειακό και συντροφικό επίπεδο⁸².

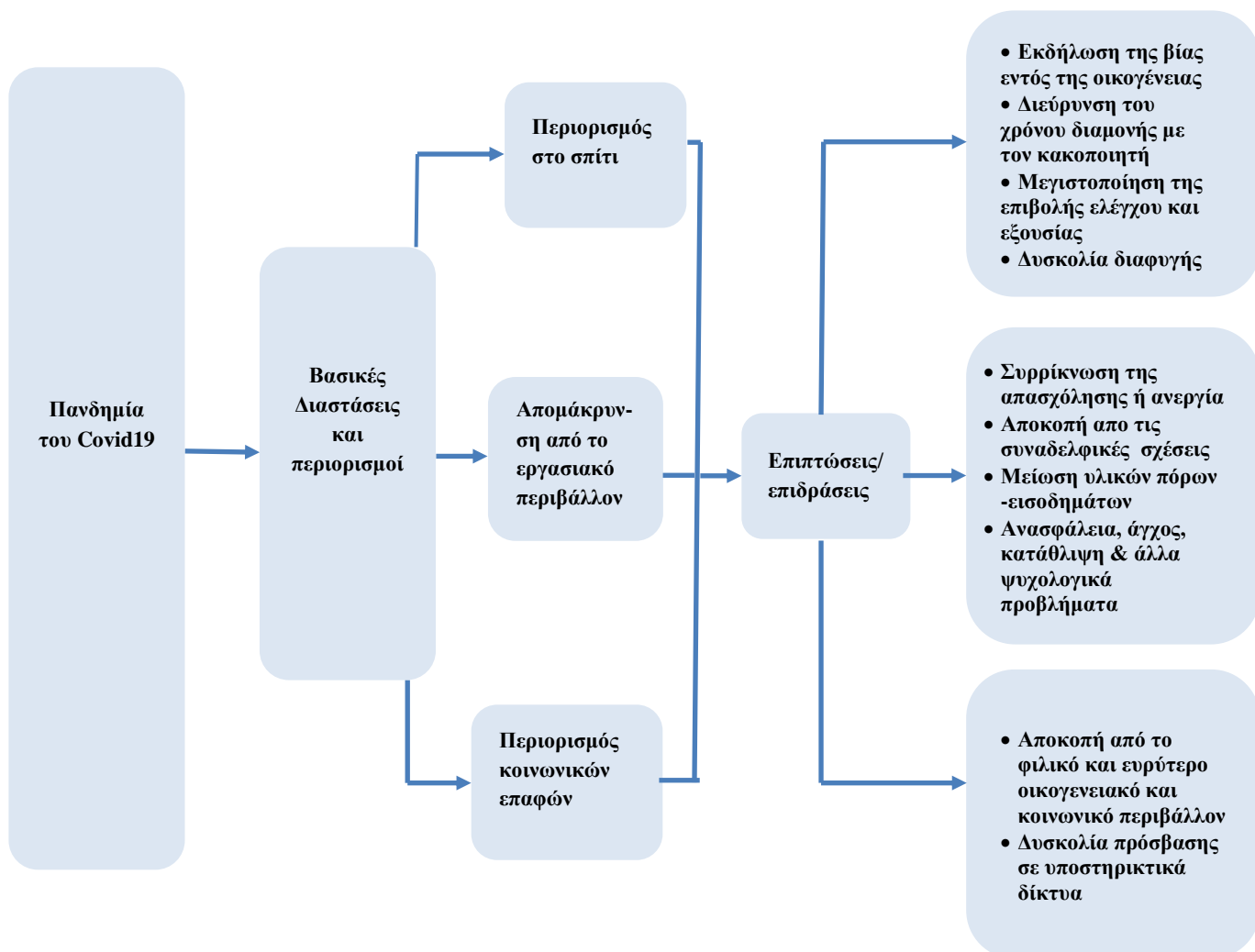
⁸⁰ Parkinson, D. (2019) «Investigating the Increase in Domestic Violence Post Disaster: An Australian Case Study», *Journal of Interpersonal Violence*, 34(11), pp. 2333-2362. doi: 10.1177/0886260517696876.

⁸¹ Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). 1^η ετήσια έκθεση για τη βία ενάντια των γυναικών. Αθήνα, Νοέμβριος 2020

⁸² Δηλώσεις της Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/covid-19-crisis-secretary-general-concerned-about-increased-risk-of-domesticviolence?fbclid=IwAR3g2QyRPVva9yT4GhEAp3V4-1zbMyFdXMEkpXsaRDAo6p8EaXR4rk6A48c>. Για το θέμα έχει τοποθετηθεί επίσης ο γενικός διευθυντής του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (Π.Ο.Υ)

Η επιβολή του lockdown επηρέασε ζωτικούς τομείς της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής δραστηριότητας, καθώς και των διαπροσωπικών σχέσεων. Το πλαίσιο διαχείρισης της πανδημίας από τα κράτη, παρά τις όποιες μικροδιαφορές ήταν και παραμένει ενιαίο και περιλαμβάνει τρεις βασικές κατηγορίες - άξονες περιορισμών, οι οποίοι συρρίκνωσαν τον μάκρο-κοινωνικό χώρο με συνέπεια την αναδιαμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων και σημαντικών πλευρών της κοινωνικής ζωής. Οι περιορισμοί αυτοί αφορούν: α) την παραμονή στο σπίτι, β) την αναδόμηση της σχέσης ανάμεσα στην οικογενειακή και επαγγελματική ζωή με την μείωση της οικονομικής δραστηριότητας, το κλείσιμο σημαντικών κλάδων της οικονομίας και την επέκταση εξατομικευμένων και από απόσταση μορφών εργασίας, όπως η τηλεργασία και γ) των περιορισμό της συμμετοχής σε διάφορες μορφές διασκέδασης και ψυχαγωγίας με το κλείσιμο των χώρων πολιτισμού, την απομείωση των διαπροσωπικών επαφών (φίλοι, συνάδελφοι, συγγενείς κλπ), καθώς και την δυσκολία πρόσβασης στα δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης. Οι ως άνω κατηγορίες περιοριστικών μέτρων και η διασύνδεση αυτών μπορούν να αποτελέσουν ένα ερμηνευτικό πλαίσιο αναφορικά με την εκδήλωση και την ένταση των διαφόρων μορφών της έμφυλης βίας. Στο διάγραμμα που ακολουθεί απεικονίζονται οι βασικές διατάσεις (περιοριστικά μέτρα) και η επίδραση αυτών στους βασικούς τομείς της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

Κατηγορίες περιοριστών μέτρων και επιπτώσεις τους

Για να εξεταστεί επομένως ποιές είναι οι επιδράσεις των περιορισμών αυτών στην έμφυλη βία, εφόσον αυτή εμφανίζεται ως φυσική βία, σεξουαλική, ψυχολογική και οικονομική, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η επίδραση αυτής της νέας πραγματικότητας σε εσωτερικό - ατομικό επίπεδο, διαπροσωπικό και ενδοοικογενειακό, αλλά και ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό.

Στη βάση του ανωτέρω ερμηνευτικού πλαισίου, στις ενότητες που ακολουθούν επιχειρείται μια ανάλυση των περιοριστικών μέτρων ως παράγοντες που δυνητικά συμβάλλουν στην εκδήλωση και στην ένταση της έμφυλης βίας.

2.2. Η πανδημία του covid-19 και η αναδόμηση των καθημερινών δραστηριοτήτων

Το άμεσα αισθητό επακόλουθο των περιοριστικών μέτρων, τα οποία στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ, εξελίχθηκαν προς την ολική απαγόρευση κυκλοφορίας (lockdown), ήταν ο φυσικός περιορισμός των γυναικών μέσα στο σπίτι με συνέπεια την απομείωση του εύρους των κοινωνικών, εργασιακών και διαπροσωπικών επαφών.

Οι νέες συνθήκες οι οποίες διαμορφώνονται κατά την περίοδο της πανδημίας του Covid 19 και ειδικότερα την χρονική περίοδο εφαρμογής του lockdown επαναπροσδιορίζουν, εκτός των άλλων, το πλαίσιο δραστηριότητας των κακοποιητών, την ευαλωτότητα των θυμάτων, καθώς και την απουσία ή παρουσία επίσημων και ανεπίσημων μηχανισμών προστασίας.

Η αλλαγή στις καθημερινές δραστηριότητες αποτυπώνεται και στις μορφές της έμφυλης βίας. Ο περιορισμός της κυκλοφορίας στο δημόσιο χώρο, κατέστησε δυσχερέστερη τη διάπραξη βίαιων σεξουαλικών επιθέσεων από αγνώστους, απόπειρες βιασμών, παρενόχληση στους δημόσιους χώρους κλπ⁸³. Παράλληλα, οι περιορισμοί που επέφερε η εφαρμογή του lockdown ενδέχεται να λειτούργησαν και προς την αντίθετη κατεύθυνση, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις της βίας μεταξύ συντρόφων ή της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών⁸⁴.

Επιπρόσθετα, το ξέσπασμα της πανδημίας και η εξέλιξη της ανάδειξε εντονότερα και ποικιλοτρόπως τους διαφοροποιημένους ρόλους, τους οποίους καλούνται οι άντρες και οι γυναίκες να επιτελέσουν στην κοινωνία και κατ'επέκταση και στην ιδιωτική ζωή, με βάση τα κυρίαρχα στερεότυπα,. Οι καθημερινές δραστηριότητες, η διαχείριση της έντασης και του άγχους συνήθως διαφέρουν ποιοτικά ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες, οι οποίες δεν είναι εμφύλα ουδέτερες, καθώς οι γυναίκες, εκτός των άλλων, είναι επιφορτισμένες και με την ενασχόληση με τα παιδιά, την οικογένεια και τις οικιακές εργασίες. Η αναγκαστική συρρίκνωση του χώρου, του

⁸³ Boman, J.H., Gallupe, O. Has COVID-19 Changed Crime? Crime Rates in the United States during the Pandemic. *Am J Crim Just* 45, 537–545 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09551-3>

⁸⁴ <https://www.theguardian.com/us-news/2020/apr/03/coronavirus-quarantine-abuse-domestic-violence>

ελεύθερου χρόνου και της κοινωνικής ζωής των γυναικών επέφερε ένα προσθετό βάρος στους ώμους τους, να ανταποκριθούν στο ρολό τους ως φροντιστές του σπιτιού και των συντρόφων τους⁸⁵.

Τα περιοριστικά μέτρα συνοδεύτηκαν με την επίκληση της αναγκαιότητας για τη διατήρηση της δημόσιας υγείας η οποία απειλείται από την εξάπλωση της πανδημίας. Ως μέσο επίτευξης του στόχου αυτού προβλήθηκε με συστηματικό τρόπο η ατομική ευθύνη των πολιτών οι οποίοι όφειλαν να αυτοπεριοριστούν και να μειώσουν τις δραστηριότητές και τις κοινωνικές τους επαφές. Υπό την απειλή της ανεξέλεγκτης μετάδοσης του κορωνοϊού, όσοι δεν τηρούσαν τα μέτρα στιγματίστηκαν ως ανεύθυνοι και επικίνδυνοι για το κοινωνικό σύνολο. Ωστόσο, στα μέτρα που ελήφθησαν σε μικρό βαθμό λαμβάνονται υπόψη ορισμένοι παράγοντες ευαλωτότητας οι οποίοι αφορούν τις γυναίκες και εν γένει τα άτομα που ζούν σε περιβάλλοντα εγκλεισμού, όπως στις φυλακές ή σε κέντρα κράτησης των μεταναστών⁸⁶. Η επίκληση της ατομικής ευθύνης και ταυτόχρονα οι διακηρύξεις για τους κινδύνους αύξησης της έμφυλης βίας είναι πιθανό να περνούν διαφορούμενα μηνύματα στα θύματα, αλλά και στο κοινωνικό σύνολο, δεδομένου ότι ενδέχεται να λειτουργεί διπλά αποτρεπτικά, αν ληφθεί υπόψη το πρόβλημα της μη καταγγελίας της έμφυλης βίας, ειδικά σε ενδοοικογενειακό και συντροφικό πλαίσιο, γεγονός το οποίο την καθιστά έναν σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας. Στην περίπτωση της έμφυλης βίας αυτό θα μπορούσε να έχει ιδιαίτερα σοβαρές αλλά και αφανείς επιπτώσεις στον τρόπο που τα θύματα αντιλαμβάνονται τη βία εναντίον τους, καθώς σε μια περίοδο που παρουσιάζεται ως έκτακτη ανάγκη, νοιώθουν ότι το πρόβλημά τους είναι ασήμαντο απέναντι στην υγειονομική κρίση.

Επιπρόσθετα, η ατομική ευθύνη και η αυτοπροστασία εμφανίζει αμφισημία, καθώς τα άτομα ανάγονται σε υπεύθυνα για την τήρηση της κοινωνικής ευταξίας, ενώ ταυτόχρονα αφαιρεί ως ένα βαθμό την ευθύνη για πρόληψη από τους μηχανισμούς του κράτους. Η έλλειψη αναγνώρισης και στήριξης σε έμπρακτο επίπεδο, καθώς και η ατομικοποίηση (individualization) που μπορεί να συντελείται ως παράπλευρη πρακτική πρόληψης, εισάγει εκ νέου το ζήτημα της έμφυλης βίας ως ιδιωτικό ζήτημα, το οποίο αφορά τις διαπροσωπικές και οικογενειακές σχέσεις. Στο πλαίσιο αυτό η έμφυλη/ενδοοικογενειακή βία, ως ένα βαθμό, επανεισάγεται άτυπα ως ένα ζήτημα το οποίο πρέπει να λυθεί με αυτοσυγκράτηση και αυτοπεριορισμό, για το καλό της οικογένειας και σε ένα συμβολικό επίπεδο, της κοινωνικής συνοχής.

⁸⁵ Nelly Kampouri(2020) , Towards a gendered recovery in the EU Women and Equality in the aftermath of the Covid19 pandemic, Gender Five Plus, Διαθέσιμο στο <https://www.genderfiveplus.com/covid19-gender-equality-eu>

⁸⁶ Αθανασίου Α., (2020) Για την αίσθηση ενός παρόντος από/σε απόσταση, σε Τοπικά 10' Έκδοση της Εταιρείας Μελέτης των Επιστημών του Ανθρώπου, Αθήνα.

2.2.1. Ο περιορισμός (containment) στο σπίτι

Τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης και ο φυσικός περιορισμός, ως απόρροια των απαγορεύσεων μετακίνησης, έχουν ως αποτέλεσμα την παραμονή στον ίδιο χώρο, το περιορισμό της ελευθερίας μετακίνησης, καθώς και τη στέρηση του προσωπικού χώρου και χρόνου. Η αναγκαστική απομόνωση δημιουργεί τις χωροχρονικές συνθήκες (εγκλεισμός στο σπίτι-πολύς χρόνος χωρίς πολλές δυνατότητες αξιοποίησης) οι οποίες ευνοούν την εκδήλωση της έμφυλης βίας σε ενδοοικογενειακό και συντροφικό πλαίσιο. Η επίδραση αυτή φαίνεται ότι είναι πολύ δυσμενέστερη σε περιπτώσεις που υπάρχει ως υπόβαθρο προηγούμενο ιστορικό κακοποίησης/άσκησης βίας⁸⁷. Ο φυσικός περιορισμός και ο αναγκαστικός εγκλεισμός στο σπίτι, συνεπάγεται ότι τα θύματα περνούν το χρόνο τους στον ίδιο χώρο με τον κακοποιότη τους. Όπως ήδη αναφέρεται, η απομόνωση στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών και βίας μεταξύ των συντρόφων αποτελεί μια συνηθισμένη τακτική κακοποιητικής συμπεριφοράς και αποτελεί την αφετηρία για συνεχή βίαια περιστατικά⁸⁸. Ο περιορισμός στο χώρο δίνει πρακτικά, λόγω της εγγύτητας και της οικειότητας, περισσότερες δυνατότητες στον κακοποιητή να απομονώνει ακόμη πιο εύκολα το θύμα του από τον κοινωνικό του περίγυρο, την οικογένεια του και τον φιλικό του κύκλο. Ως εκ τούτου η απομόνωση συνδέεται άμεσα με τις συμπεριφορές καταναγκαστικού ελέγχου (coercive control), ενώ αμφότερα αποτελούν τη βάση των κακοποιητικών σχέσεων, αλλά και στοιχείο το οποίο συνδέει τις εναλλαγές και την επικάλυψη μεταξύ των διαφόρων μορφών βίας. Ο ιδιωτικός χώρος καθίσταται με αυτόν τον τρόπο το μέρος όπου οι σχέσεις εξουσίας και ελέγχου είναι αρκετά καλά συγκαλυμμένες, καθώς εκδηλώνονται με περισσότερους μη εμφανείς τρόπους. Ωστόσο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη επίσης το γεγονός ότι η δυνατότητα άσκησης ελέγχου που προσφέρει ο περιορισμός στο σπίτι, μπορεί να μετριάξει τα περιστατικά σωματικής βίας, καθώς η διευκόλυνση στην άσκηση ελέγχου με τον πλήρη έλεγχο των δραστηριοτήτων και την αποκοπή από τον περίγυρο, μπορεί να καταστήσει μη αναγκαίο για τον κακοποιητή να προβεί στην άσκηση σωματικής βίας⁸⁹.

Επίσης, οι περιορισμοί και η κοινωνική αποστασιοποίηση, παρουσιάζουν μια αμφίδρομη σχέση με τις διαταραχές της ψυχικής υγείας. Από τη μια, δεδομένου ότι τα ψυχολογικά προβλήματα είναι, εκτός των άλλων, απόρροια κακοποιητικών καταστάσεων, τα περιοριστικά μέτρα ενδέχεται να έχουν δυσανάλογες επιπτώσεις ιδιαίτερα στα άτομα με ήδη υπάρχοντα ψυχολογικά προβλήματα. Από την άλλη, σε συνδυασμό με το άγχος και τις αποστερήσεις, τις οποίες επιφέρει

⁸⁷ Yeniz M. & Çelik O.(2020) ,Received: 07.05.2020, Pandemics and domestic violence during covid-19International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences, ISSN: 1925 – 4423 Volume: 10, Issue: 1, Year: 2020, pp. 213-234Accepted: 26.06.2020, DOI Number: 10.5281/zenodo.3940534

⁸⁸ Sourcebook on violence against women

⁸⁹ Kaukinen, C., When Stay-at-Home Orders Leave Victims Unsafe at Home: Exploring the Risk and Consequences of Intimate Partner Violence during the COVID-19 Pandemic, <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09533-5>

η οικονομική δυσπραγία, απειλούν επίσης την ψυχική υγεία αντρών και γυναικών με διαφορετικές όμως συνέπειες για το καθένα⁹⁰. Για έναν βίαιο άντρα ή κακοποιητή, αυτό μπορεί να εκφράζεται με εκρήξεις θυμού απέναντι στο θύμα του, αλλά και σε ένα βαθύτερο επίπεδο να αποτελεί και μηχανισμό δικαιολόγησης της ίδιας του της συμπεριφοράς. Οι καταστάσεις αυτές, πολλές φορές, συνδυάζονται και με τη χρήση ουσιών και αλκοόλ, η οποία μπορεί να προϋπήρχε αλλά είναι πολύ ευκολότερο να ξεκινήσει σε καταστάσεις όπου τα άτομα νοιώθουν ευάλωτα και θέλουν να ξεφύγουν (στις περιπτώσεις των θυμάτων) και καταφεύγουν εκεί προκειμένου να μην αντιμετωπίζουν την προβληματική συμπεριφορά τους (στην περίπτωση των κακοποιητών). Η χρήση ουσιών και κυρίως του αλκοόλ όπως επισημαίνεται από τα αποτελέσματα πολλών μελετών αποτελεί παράγοντα υψηλού κινδύνου για την εμφάνιση βίας μεταξύ συντρόφων⁹¹. Παρότι, δεν διατυπώνεται κάποια σαφής εξήγηση αναφορικά με το μηχανισμό με τον οποίο το αλκοόλ και οι ναρκωτικές ουσίες προκαλούν επεισόδια βίας, έχει παρατηρηθεί ότι η ένταση και η σοβαρότητά τους αυξάνεται σημαντικά, καθιστώντας ευκολότερη την καταφυγή στη χρήση φυσικής βίας⁹².

Γίνεται φανερό ότι ο περιορισμός στο σπίτι έχει σοβαρό υλικό και συναισθηματικό αντίκτυπο. Ιδιαίτερα για τις γυναίκες οι οποίες υφίστανται βία/κακοποίηση, ο εν λόγω περιορισμός, επιδρά δυσμενέστερα στις δυνατότητες να αντιμετωπίσουν τη βία και να κάνουν επιλογές ώστε να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους, όπως να εγκαταλείψουν το σπίτι, να βάλουν τέλος σε μια σχέση, να μιλήσουν σε φίλους και την οικογένεια για το πρόβλημα τους, καθώς και να απευθυνθούν σε δομές υποστήριξης ή και να προβούν σε καταγγελία στην αστυνομία.

Ο περιορισμός στο σπίτι αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα επαναπροσδιορισμού της καθημερινής δραστηριότητας και διαμόρφωσε το έδαφος για την εκδήλωση της έμφυλης βίας, καθώς το θύμα (ειδικά κατά την εφαρμογή του μέτρου του lockdown) εγκλωβίζεται για σημαντικό χρονικό διάστημα στον ίδιο χώρο με τον κακοποιητή του. Το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια η βία να μετατοπίζεται κυρίως στο ενδοοικογενειακό, συντροφικό πλαίσιο και συνακόλουθα μπορεί να επηρεάζει την ένταση, τη συχνότητα και τη σοβαρότητα της βίας λόγω της φυσική απομόνωσης η οποία με τη σειρά της οδηγεί στην κοινωνική απομόνωση.

Συνολικά ο περιορισμός στο ίδιο χώρο για μεγάλο χρονικό διάστημα και η συρρίκνωση των κοινωνικών και των διαπροσωπικών επαφών επιφέρουν συνέπειες τόσο σε ατομικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο δημιουργώντας ένα καθεστώς κοινωνικού αποκλεισμού για τις γυναίκες, ειδικά για όσες είναι ήδη θύματα έμφυλης βίας. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια συνθέτη και

⁹⁰ Peterman A., Potts A., O'Donnell M., Thompson K., Shah N., Oertelt-Prigione S., and van Gelder N., Pandemics and Violence Against Women and Children, Center of global development, Working Paper 528, April 2020, διαθέσιμο ηλεκτρονικά <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

⁹¹ Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), 912–920.

⁹² Αναφέρονται σε sourcebook on violence against women

πολυπαραγοντική διαδικασία, κατά την οποία το άτομο αποκλείεται άμεσα η έμμεσα από τη συμμετοχή του στα διάφορα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτισμικά συστήματα που καθορίζουν την ένταξη του σε μια δεδομένη κοινωνία. Αποτελεί μια δυναμική και ρευστή διαδικασία, στην οποία εμπεριέχεται και η μεταβολή των κοινωνικών συμβάσεων και η δημιουργία νέων και βαθυτέρων ανισοτήτων⁹³. Φαίνεται επομένως ότι ο αποκλεισμός στο σπίτι ως μέτρο για τον έλεγχο της πανδημίας, δεν συνιστά απλά ένα παράγοντα κινδύνου για την εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς, αλλά επιδρά και στην ίδια την αντίληψη την οποία έχει η γυναίκα για την εαυτό της και τη ψυχολογική συναισθηματική της κατάσταση, καθώς πλήττεται η δυνατότητα αυτενέργειας (agency) που θα μπορούσε να αναπτύξει απέναντι στη βία που δέχεται.

2.2.2. Η απομάκρυνση από το εργασιακό περιβάλλον

Τα περιοριστικά μέτρα και ιδίως το lockdown οδήγησαν επίσης στη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας, στο κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων και υπηρεσιών με συνέπεια την επέκταση της εργασίας από το σπίτι (τηλεργασία), καθώς και στην απώλεια θέσεων εργασίας για μεγάλη μερίδα εργαζομένων, ενώ ακόμη περισσότεροι εντάχθηκαν σε επισφαλές εργασιακό καθεστώς, στην εκ περιτροπής εργασία ή στην μερική απασχόληση. Το γεγονός αυτό, σε ατομικό επίπεδο υπονομεύει όχι μόνο την οικονομική αυτοτέλεια και το βιοπορισμό, αλλά και την αυτοπραγμάτωση των ικανοτήτων των υποκειμένων δια μέσου της εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, η υγειονομική κρίση του Covid19 αλληλεπιδρά, διασυνδέεται και συνοδεύεται από ύφεση και οικονομική κρίση. Επίσης, η ανεργία και η επισφαλής εργασία φαίνεται να πλήττει ιδιαίτερα τα χαμηλότερα και μεσαία κοινωνικά στρώματα⁹⁴ και κυρίως τις γυναίκες, καθώς είναι πολύ πιο εύκολο να μείνουν άνεργες και για τον επιπρόσθετο λόγο ότι η πανδημία έχει δυσμενέστερες επιπτώσεις στους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους αυτές απασχολούνται σε μεγαλύτερο ποσοστό⁹⁵.

Η οικονομική δυσπραγία η οποία διαμορφώνεται, συμβάλλει στην έμφυλη βία, καθώς τα θύματα στερούνται τους αναγκαίους υλικούς πόρους με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται ακόμα περισσότερο στην λήψη αποφάσεων αντιμετώπισης του κακοποιητή του. Επιπρόσθετα, η εργασία έχει και έναν έμφυλο χαρακτήρα, ο οποίος συνδέεται στενά με το κυρίαρχο στερεότυπο του άντρα-κουβαλητή (breadwinner) ο οποίος θεωρείται ότι είναι αυτός που σηκώνει τα βάρη του σπιτιού, εξασφαλίζει στην οικογένεια του εισοδήματα και πόρους και διαμέσου αυτού επικυρώνεται η

⁹³ Bradley T., λήμμα “social isolation” στο sage dictionary of criminology, McLaughlin E. and Muncie J. (eds.) (2014), σελ 275 επ.

⁹⁴ Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ILO), COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses, 18 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο ηλεκτρονικά https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/documents/briefingnote/wcms_738753.pdf

⁹⁵ ILO (2020),ό.π

υλική και συμβολική του ισχύ. Υπό αυτή την έννοια η απώλεια της εργασίας και η συνακόλουθη οικονομική δυσπραγία, πλήττουν το κυρτός της αρρενωπότητας του άντρα που αντιλαμβάνεται το ρόλο του ως αρχηγό της οικογένειας.

2.2.3. Περιορισμός κοινωνικών επαφών

Οι κοινωνικές επαφές, περιλαμβάνουν προσώπα όπως η οικογένεια και οι φίλοι, αλλά εκτείνονται και πέρα από αυτά, καθώς προκύπτουν και μέσα από τις καθημερινές δραστηριότητες του ατόμου. Οι κοινωνικές επαφές μπορούν να αποτελέσουν ικανούς «φύλακες» σε περιπτώσεις περιστατικών βίας μεταξύ συντρόφων και της έμφυλης ενδοοικογενειακής βίας⁹⁶. Το γεγονός ότι η τακτική του καταναγκαστικού ελέγχου περιλαμβάνει την απομόνωση του θύματος, αναδεικνύει ότι ο κακοποιητής φοβάται τα κοινωνικά δίκτυα που μπορεί να έχει το θύμα του και φροντίζει να τα απομακρύνει. Οι γυναίκες είναι πολύ πιθανότερο να αποκαλύψουν ένα κακοποιητικό περιστατικό σε ένα κοντινό τους πρόσωπο και κυρίως σε φίλες τους.

2.3. Η πανδημία του covid-19 σε συνάρτηση με το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο

Η πληρέστερη μελέτη του αντίκτυπου της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων στην εκδήλωση και στην ένταση της έμφυλης βίας θα πρέπει, εκτός των άλλων, να εξετάζεται και σε συσχέτισμό με το γενικότερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο και τους μηχανισμούς οι οποίοι επιστρατεύονται για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα.

Η έκτακτη κατάσταση την οποία δημιούργησε η πανδημία και η απότομη αλλαγή της καθημερινότητας, της κοινωνικής ζωής και της εν γένει λειτουργίας του κράτους και των θεσμών του, καθώς και η ανάγκη αντιμετώπισης της, η οποία πράγματι προβάλλει ως ορατή απειλή της υφιστάμενης κανονικότητας, ενδέχεται να συσκοτίζει τις κοινωνικές συνθήκες που προϋπήρχαν και συνδέονται με το φαινόμενο της έμφυλης βίας. Οι έκτακτες συνθήκες και η ανάγκη του κράτους να διαχειριστεί αυτή την έκτακτη κατάσταση, ορισμένες φορές, τείνουν να συντελούν στο να αγνοούνται οι κοινωνικές συνθήκες που προϋπήρχαν της πανδημικής κρίσης και πάνω στις οποίες οικοδομούνται οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες..

Επίσης, η διαχείριση της υγειονομικής κρίσης και του εγκλήματος παρουσιάζει μια ιδιαίτερα στενή σχέση στην οποία η στατιστική πρόβλεψη κυριαρχεί και αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της πρόληψης. Οι κρατικοί μηχανισμοί προβαίνουν σε μια ιεράρχηση των αναγκών των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, σταθμίζοντας το κόστος και το όφελος

⁹⁶ Hayes, B. E. (2018) «Repeat Victimization Among Intimate Partner Violence Victims: The Impact of Guardianship», *Feminist Criminology*, 13(2), pp. 138–159. doi: 10.1177/1557085116651714.

Τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας συνοδεύτηκαν επίσης, με τα προτάγματα του αυτοπεριορισμού και της ατομικής ευθύνης, ως μέσα μείωσης του κινδύνου προσβολής από τον Covid19 συμβάλλοντας στην ανάδειξη κοινωνικών θεωριών οι οποίες μπορούν, ως έναν βαθμό φυσικά, να σκιαγραφήσουν τη γενικότερη κατάσταση που αντιμετωπίζει η παγκόσμια κοινότητα, καθώς πλέον εν δυνάμει ο καθένας μπορεί να αποτελεί φορέα κινδύνου. Δύο από αυτές είναι η προσέγγιση περί κοινωνίας της διακινδύνευσης του U. Beck και εκείνη για τις κοινωνίες του ελέγχου του G. Deleuze.

Η βασική ιδέα της διακινδύνευσης στηρίζεται στο γεγονός ότι οι κίνδυνοι είναι αποτελέσματα ανθρωπίνων αποφάσεων και παρεμβάσεων. Τα ανθρώπινα υποκείμενα θα πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογούν τους κινδύνους⁹⁷. Ο υψηλός βαθμός εξατομίκευσης προκύπτει από την αδυναμία των αρμοδίων κρατικών δομών να διαχειριστούν τους κινδύνους⁹⁸.

Η διακυβέρνηση μέσω της διαχείρισης του κινδύνου, ενέχει την αποδοχή η οποία είναι εγγενής στην κοινωνία της διακινδύνευσης, ότι δηλαδή η βλάβη είναι αναπόφευκτη και κάποιος θα αναγκαστούν να επωμιστούν τις συνέπειές της. Στο πλαίσιο αυτό η ασφάλεια την οποία προσφέρει το κράτος μειώνεται και το ίδιο παροτρύνει τους πολίτες να δείξουν υπευθυνότητα έναντι των εαυτών τους και των συνανθρώπων τους.

Ταυτόχρονα όμως, στη κοινωνία της διακινδύνευσης, διαμορφώνεται μια απόλυτη εξάρτηση από την αξιολόγηση των καταστάσεων από ειδικούς και επιστήμονες. Αυτό ενώ είναι απαραίτητο, την ίδια στιγμή οδηγεί να στερεί από τα άτομα τη δυνατότητα να αξιολογούν τους κινδύνους οι οποίοι τους αφορούν άμεσα. Συνυπάρχουν δηλαδή δύο κίνδυνοι, ο ένας κίνδυνος αφορά την υγεία και την επιβίωση και άλλος την αυτονομία του ατόμου⁹⁹.

⁹⁷ Ritzer, G. (2012). Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία. Επιστημονική επιμέλεια: Ιωάννα Καυτανζόγλου. Αθήνα: 2012. Εκδόσεις Κριτική.

⁹⁸ Beck, U. «Living in the world risk society». *Economy and Society*, 35(3), 2006, pp. 329-345.

⁹⁹Άρθρο <https://foreignpolicy.com/2020/08/01/the-sociologist-who-could-save-us-from-coronavirus/>, βλ. επίσης the risk society

Κεφάλαιο 3: Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

3.1. Το πλαίσιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας πραγματοποιήθηκε στη βάση τριών διαφορετικών πηγών. Για την αναζήτηση βιβλιογραφίας σχετικής με το αντικείμενο της μελέτης χρησιμοποιήθηκε η βιβλιογραφική βάση Hellenic Academic Libraries Link (HEALLINK) και οι μηχανές αναζήτησης Google και Google Scholar. Οι λέξεις με τις οποίες έγινε η αναζήτηση ήταν αρχικά covid 19 «based violence». Κατόπιν χρησιμοποιήθηκαν οι όροι «violence against women», «impact of covid-pandemic on women», και προστέθηκαν οι όροι «domestic violence/abuse», «intimate partner violence».

3.2. Βασικά ευρήματα των επισκοπούμενων μελετών

Η βιβλιογραφία η οποία αφορά στη μελέτη της επίδρασης της πανδημίας covid-19 και ειδικότερα του lockdown στην εκδήλωση της έμφυλης βίας παρουσιάζει αρκετή ποικιλομορφία. Οι περισσότερες μελέτες προέρχονται, κατά κύριο λόγο, από αγγλοσαξονικές χώρες και σε μικρότερο βαθμό από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ εντοπίστηκαν και ορισμένες μελέτες οι οποίες διενεργήθηκαν στη Λατινική Αμερική στη Μέση και Άπω Ανατολή. Οι μελέτες ασχολούνται εκτενώς με το αντίκτυπο της πανδημίας στην έμφυλη βία και επικεντρώνονται στη βία μεταξύ συντρόφων και στην ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών, με αρκετές από αυτές να εστιάζουν παράλληλα στις γυναίκες και στα παιδιά.

Η πλειοψηφία των μελετών βασίζεται σε δευτερογενή δεδομένα τα οποία συλλέγονται από τις καταγγελίες που καταγράφονται στα τηλεφωνικά κέντρα (call center) κυβερνητικών αρχών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, την αστυνομία, ενώ μικρός αριθμός αφορά διαδικτυακές έρευνες με τη χρήση ερωτηματολογίου.

Οι Alex R. Piquero et.al, στην μελέτη τους¹⁰⁰ εστιάζουν στην επίδραση της απαγόρευσης κυκλοφορίας που επιβλήθηκε σε τοπικό επίπεδο στην ενδοοικογενειακή βία, στην πόλη Dallas στην πολιτεία του Texas. Τα εμπειρικά δεδομένα της μελέτης προέρχονται από τον αριθμό των καταχωρήσεων τα οποία συλλέγονται στη βάση δεδομένων της αστυνομίας και αφορούν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας πλημμεληματικού χαρακτήρα, καθώς και σοβαρότερα αδικήματα. Τα στοιχεία περιλαμβάνουν τις καταγγελίες έμφυλης βίας κατά το χρονικό διάστημα από την 1/1/2020 έως την 27/4/2020 (με την 24/3/2020 να είναι η μέρα όπου επεβλήθη η τοπική

¹⁰⁰ Piquero A., Jordan R. Riddell, Stephen A. Bishopp, Chelsey Narvey, Joan A. Reid & Nicole Leeper Piquero Staying Home, Staying Safe? A Short-Term Analysis of COVID-19 on Dallas Domestic Violence American Journal of Criminal Justice (2020) 45:601- 635, <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09531-7>

απαγόρευση κυκλοφορίας) με σκοπό να γίνει σύγκριση των καταγραφών ογδόντα τρεις (83) ημέρες πριν τον περιορισμό κυκλοφορίας σε σχέση με τις τριάντα πέντε (35) επόμενες μέρες, οπότε και ίσχυσε η ολική απαγόρευση κυκλοφορίας. Με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης παρουσιάζεται αύξηση των καταγγελιών οι οποίες αφορούν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας κατά τις δύο (2) πρώτες εβδομάδες εφαρμογής του μέτρου. Ωστόσο, στη συνέχεια η τάση εμφανίζεται πτωτική. Οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί κάποιος ισχυρισμός για αύξηση της έμφυλης βίας κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο. Ακόμα και η διαφαινόμενη αύξηση των περιστατικών, στην αρχή της ισχύς του lockdown, δεν μπορεί να αποδοθεί στην εφαρμογή του μέτρου αυτού.

Οι Adernberg D., Rainer H. και Siudae F., στην μελέτη τους¹⁰¹ διερευνούν την επίδραση του covid-19 και των συνακόλουθων περιοριστικών μέτρων στην ενδοοικογενειακή βία στην Αγγλία. Για το σκοπό αυτό, συνέλεξαν δεδομένα καταγγελιών περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας προερχόμενα από την μητροπολιτική αστυνομική υπηρεσία του Λονδίνου (MPS). Στη συνέχεια μέσα από τη δημιουργία ενός ειδικού αλγορίθμου μελέτησαν στοιχεία προερχόμενα από την υπηρεσία αναζήτησης google, τα οποία αφορούσαν στη ζήτηση διαθέσιμων υπηρεσιών και πληροφοριών για τις δυνατότητες παροχής βοήθειας στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Το χρονικό διάστημα της μελέτης εκτεινόταν σε βάθος πέντε (5) ετών και συγκεκριμένα από τις 1/4/2015 έως 22/6/2020. Αντιπαραβάλλοντας τις δύο κατηγορίες δεδομένων κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα περιστατικά αναφοράς στην αστυνομία αποτελούν «την κορυφή του παγόβουνου» αναφορικά με τα περιστατικά έμφυλης βίας, καθώς και ότι ειδικά κατά την χρονική περίοδο επιβολής του μέτρου του lockdown, η συχνότητα αυτών εμφανίζει αύξηση.

Οι Ria Ivandic, Tom Kirchmaier και Ben Linton.,¹⁰² μελετούν τα μοτίβα ενδοοικογενειακής κακοποίησης κατά τη διάρκεια του lockdown στην ευρύτερη περιοχή του Λονδίνου στηριζόμενοι στα δεδομένα τα οποία συλλέγονται από την αστυνομική υπηρεσία του Λονδίνου. Μετά από την επεξεργασία των στοιχείων διαπιστώνεται ότι κατά την περίοδο εφαρμογής του lockdown εντοπίζεται αλλαγή στην πρακτική αναφοράς των περιστατικών, καθώς και στο είδος της σχέσης εντός της οποίας λαμβάνει χώρα η κακοποίηση. Ειδικότερα, τα περιστατικά κακοποίησης από τους νυν συντρόφους, καθώς και των μελών της οικογένειας, αυξήθηκαν κατά μέσο όρο κατά 8,1% και 17,1% αντίστοιχα κατά την περίοδο lockdown, ενώ η κακοποίηση από πρώην συντρόφους μειώθηκε κατά 11,4%. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης στην καταγγελία περιστατικών κακοποίησης προβαίνουν κυρίως τρίτα άτομα (π.χ. γείτονες) και

¹⁰¹ Adernberg D., Rainer H., Siudae F, Quantifying domestic violence in times of crisis, IFS Working Paper W20/29, 27 Αυγούστου 2020, DOI: 10.1920/wp.ifs.2020.2920

¹⁰² Ivandic, Ria and Kirchmaier, Tom and Linton, Ben, Changing Patterns of Domestic Abuse during COVID -19 Lockdown (October 9, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3686873> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3686873>

παρουσιάζεται σημαντική αύξηση στις πυκνοκατοικημένες περιοχές του Λονδίνου. Όπως υποστηρίζεται από την εν λόγω μελέτη, το γεγονός αυτό υποδηλώνει, ότι ο κίνδυνος μη αναφοράς πολλών περιστατικών ενδοοικογενειακής κακοποίησης και κατά το χρονικό διάστημα εφαρμογής του lockdown, είναι μεγάλος, ιδιαίτερα στα νοικοκυριά στα οποία η κακοποίηση δεν μπορεί να αναφερθεί από κάποιον τρίτο.

Οι Arenas-Arroyo E., Fernandez-Kranz D. και Nollenberger N., διενέργησαν πρωτογενή έρευνα με τίτλο «Can't Leave You Now! Intimate Partner Violence under Forced Coexistence and Economic Uncertainty» προκειμένου να εξετάσουν την επίπτωση των περιοριστικών μέτρων και των οικονομικών συνέπειων της πανδημίας στη βία μεταξύ συντρόφων (IPV) στην Ισπανία. Η έρευνα τους διενεργήθηκε διαδικτυακά (online survey) μέσω της σελίδας κοινωνικής δικτύωσης Facebook, με ερωτηματολόγια τα οποία περιλάμβαναν ερωτήσεις οι οποίες αφορούσαν την καταγραφή της κακοποίησης των γυναικών από τους συντρόφους τους, καθώς και μεταβλητές αναφορικά με τις δραστηριότητες και την επαγγελματική κατάσταση των συμμετεχουσών γυναικών. Οι ερωτήσεις διαμορφώθηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε να συμπεριλαμβάνουν ένα εύρος κακοποιητικών συμπεριφορών από το σύντροφο, σύμφωνα με τις τυποποιήσεις οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στην τελευταία εθνική επιδημιολογική έρευνα. Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν 13.786 γυναίκες και τα αποτελέσματα έδειξαν αυξητικές τάσεις στη βία μεταξύ συντρόφων (23%) ως συνέπεια του καταναγκαστικού περιορισμού, αλλά και της οικονομικής κρίσης που προκάλεσε η πανδημία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα, καθώς βάσει των απαντήσεων, προκύπτει ιδιαίτερα αυξητική τάση στην σεξουαλική και τη ψυχολογική βία, ενώ η φυσική βία κινείται στα ίδια περίπου επίπεδα¹⁰³.

Οι S. Perez-Vincent et. al., στην έρευνα¹⁰⁴ τους μελέτησαν την επιρροή των μέτρων απαγόρευσης και ειδικότερα του lockdown στην Αργεντινή χρησιμοποιώντας δεδομένα από την εθνική γραμμή βοήθειας για την ενδοοικογενειακή βία (Linea 137). Συγκεκριμένα εξέτασαν την χρονική διαφοροποίηση (difference-in-differences) των κλήσεων για βοήθεια ανά έτος από το 2017 έως τις 30-4-2020 (διαχωρίζοντας το διάστημα 1/1/2020-20/3/2020 και 20/3/2020-30/4/2020, πριν και μετά την επιβολή του lockdown). Με βάση τα στοιχεία αυτά, διαπιστώνεται αύξηση των κλήσεων στην γραμμή βοήθειας για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (με έμφαση σε περιστατικά ψυχολογικής βίας) από το χρονικό σημείο επιβολής lockdown και η οποία, με την πάροδο του χρόνου, παρουσιάζει ανοδική τάση.

¹⁰³Arenas-Arroyo E., Fernandez-Kranz D. και Nollenberger N. , “Can't Leave You Now! Intimate Partner Violence under Forced Coexistence and Economic Uncertainty” (working paper), IZA DP No. 13570, Αύγουστος 2020

¹⁰⁴ Santiago Perez-Vincent & Enrique Carreras & María Amelia Gibbons & Tomás E. Murphy & Martín Rossi, 2020. "COVID -19 Lockdowns and Domestic Violence: Evidence from Two Studies in Argentina," Working Papers 143, Universidad de San Andres, Departamento de Economía, revised Jul 2020.

Οι Colagrossi M. et al. στην μελέτη με τίτλο «Hang Up on Stereotypes: Domestic Violence and Anti-Abuse Helpline Campaign» αξιολόγησαν την αποτελεσματικότητα ενός μέτρου που έλαβε η κυβέρνηση της Ιταλίας για τις γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας το χρονικό διάστημα εφαρμογής του lockdown. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της μελέτης συμβάντος (event study), εξέτασαν τα αποτελέσματα που είχε η διαφημιστική καμπανιά «Libera roi» (Μπορείς να είσαι ελεύθερη), η οποία προβάλλονταν στην κρατική τηλεόραση και προωθούσε τη δωρεάν γραμμή βοήθειας 1522 για θύματα έμφυλης βίας. Αναλύοντας τις κλήσεις παρατήρησαν μια αύξηση 100% των κλήσεων που αφορούσε περιστατικά έμφυλης βίας από την πρώτη εβδομάδα προβολής της καμπάνιας, ενώ έφτασε το 300% την πέμπτη εβδομάδα. Παράλληλα αξιολόγησαν και την αποτελεσματικότητα της καμπάνιας, σε σχέση με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των γυναικών και κατά ποσό ισχυροί είναι οι έμφυλοι στερεοτυπικοί ρόλοι ανά γεωγραφική περιοχή¹⁰⁵.

Οι Justin McCrary και Sarath Sanga χρησιμοποίησαν αρχεία κλήσεων της γραμμής 911 (τηλεφωνική γραμμή της ομοσπονδιακής αστυνομίας) και δεδομένα τοποθεσίας κινητής συσκευής προκειμένου να μελετήσουν τον αντίκτυπο του lockdown στην ενδοοικογενειακή βία, σε 14 μεγάλες πόλεις των ΗΠΑ. Διαπιστώθηκε ότι το ποσοστό των ανθρώπων που έμεναν σπίτι αυξήθηκε σημαντικά σε όλες τις ώρες και σχεδόν διπλασιάστηκε κατά τις «κανονικές ώρες εργασίας», από 45% σε 85% τοις εκατό. Η ενδοοικογενειακή βία αυξήθηκε συνολικά 12% κατά μέσο όρο και 20% κατά το χρονικό διάστημα που αντιστοιχεί στις εργάσιμες ώρες. Επίσης, το ποσοστό των περιστατικών κακοποίησης χωρίς προηγούμενο ιστορικό αυξήθηκε κατά 16% και κατά μέσο όρο σε 23% για το χρονικό διάστημα το οποίο αντιστοιχεί στις εργάσιμες ώρες. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν την επείγουσα ανάγκη ποσοτικοποίησης του υλικού και ψυχολογικού αντικτύπου των παρατεταμένων πολιτικών των μέτρων αυστηρού περιορισμού¹⁰⁶.

Οι Mohler G. et al. χρησιμοποιώντας τις κλήσεις στα τηλεφωνικά κέντρα της αστυνομίας στο Λος Άντζελες και της Ινδιανάπολης των ΗΠΑ, συνέκριναν τις διαφοροποιήσεις στο πεδίο της ενδοοικογενειακής βίας πριν και μετά την εφαρμογή των μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης. Η σύγκριση πραγματοποιήθηκε με στόχο τη διερεύνηση των ευρύτερων τάσεων της εγκληματικότητας κατά τη χρονική περίοδο επιβολής των περιοριστικών μέτρων στις δύο πόλεις (2/1/2020-18/4/2020 για Los Angeles και 2/1/2020-21/4/2020 Indianapolis). Τα ευρήματα δείχνουν αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας και στις δύο πόλεις, ενώ παρατηρούνται μειώσεις ή

¹⁰⁵ Colagrossi, M., Deiana C., Geraci, A. and Giua, L., Hang Up on Stereotypes: Domestic Violence and Anti-Abuse Helpline Campaign (July 6, 2020). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3643922> ή <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3643922>

¹⁰⁶ Mc Crary J., Sanga S., «The Impact of the Coronavirus Lockdown on Domestic Violence» (working paper) (May 28, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3612491> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3612491>

καθόλου αλλαγές στα εγκλήματα που διαπράχθηκαν έξω από το σπίτι (διάρρηξη, ληστεία, επίθεση, κλοπή οχημάτων, βανδαλισμοί και στάσεις κυκλοφορίας)¹⁰⁷.

Οι Jetelina K.K, Knell G., και Molsberry R.J ¹⁰⁸ επιχείρησαν να διερευνήσουν, κατά τα πρώτα στάδια της πανδημίας του COVID19, τη βαρύτητα των περιστατικών βίας μεταξύ των συντρόφων (IPV) και τους τύπους θυματοποίησης, μέσω μιας περιγραφικής έρευνας αυτοομολογούμενων τάσεων (self-reported trends) η οποία στηρίζεται στην περιγραφή των περιστατικών βίας από τα ίδια τα θύματα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ερωτηματολόγια μέσω των social media και λίστες email κατοίκων διαφόρων πολιτειών των ΗΠΑ. Η έρευνα ήταν ανοιχτή για δεκατέσσερες (14) ημέρες τον Απρίλιο του 2020 και συμμετείχαν 2.441 ενήλικες εκ των οποίων συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα οι 1.759, οι οποίοι δήλωσαν ότι βρίσκονται σε συντροφική σχέση την περίοδο αυτή. Οι πληροφορίες οι οποίες συλλέχθηκαν αφορούσαν γενικά συμπεριφορές βίας μεταξύ συντρόφων (IPV), τη σοβαρότητα των περιστατικών αυτών συσχετιζόμενα με τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, καθώς και τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ζωή τους (π.χ. απώλεια θέσεων εργασίας). Χρησιμοποιήθηκαν μοντέλα παλινδρόμησης (regression) για την αξιολόγηση της σοβαρότητας της βίας μεταξύ συντρόφων (IPV) και των τύπων θυματοποίησης και ανάλογα με τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά. Από το σύνολο των συμμετεχόντων το 18% είχε εμπειρία θυματοποίησης εντός συντροφικής σχέσης. Τα αποτελέσματα ωστόσο είναι αντιφατικά, καθώς μεταξύ αυτών, το 54% δήλωσε ότι η θυματοποίηση παρέμεινε η ίδια από το ξέσπασμα της πανδημίας, ενώ το 17% δήλωσε ότι επιδεινώθηκε, ενώ το 30% δήλωσε ότι βελτιώθηκε. Ταυτόχρονα όμως ενώ η πλειοψηφία των συμμετεχόντων που βιώνουν βία μεταξύ συντρόφων (IPV) ανέφεραν ότι θυματοποίηση παραμένει η ίδια, η σεξουαλική και σωματική βία επιδεινώθηκε σοβαρά ιδιαίτερα στην αρχική φάση εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων.

Οι Beland L. et al. εξετάζουν τις επιπτώσεις του COVID-19 στην ενδοοικογενειακή βία και το οικογενειακό στρες στον Καναδά, συσχετίζοντας το με δημογραφικού τύπου μεταβλητές. Η ανάλυση βασίστηκε σε διαδικτυακή έρευνα, στην Canadian Perspective Survey Series (διεξήχθη μεταξύ 29-3-2020 και 3-4-2020), η οποία, σύμφωνα με τους ερευνητές, επιτρέπει τη βαθύτερη κατανόηση των μηχανισμών μέσω των οποίων η πανδημία μπορεί να επηρεάσει στην ένταση που αναπτύσσεται στην οικογένεια και στην ενδοοικογενειακή βία. Στο πλαίσιο αυτό, μελέτησαν τις στάσεις και τις απόψεις 4.627 ενηλίκων (τυχαίο - random δείγμα) σχετικά με τις επιπτώσεις της

¹⁰⁷Mohler G.,Bertozzi A.L, Carter J., Short M., Sledge D., Tita G., Uchida C.D., Brantingham J., Impact of social distancing during COVID-19 pandemic on crime in Los Angeles and Indianapolis, Journal of Criminal Justice, Volume 68,May-June 2020, <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2020.101692>

¹⁰⁸ Jetelina KK, Knell G, Molsberry RJ, Changes in intimate partner violence during the early stages of the COVID-19 pandemic in the USA Injury Prevention Published Online First: 01 September 2020. doi: 10.1136/injuryprev-2020-043831

πανδημίας στην ενδοοικογενειακή βία και στην ψυχική και σωματική τους υγεία. Από τα αποτελέσματα της μελέτης συνάγεται το συμπέρασμα ότι το καθεστώς απασχόλησης και οι εργασιακές συνθήκες σχετίζονται με υψηλότερα αυτοαναφερόμενα επίπεδα οικογενειακού στρες και βίας στο σπίτι, συναρτώμενα και με τα περιοριστικά μέτρα. Η αδυναμία εκπλήρωσης των οικονομικών υποχρεώσεων και η διατήρηση των κοινωνικών δεσμών αποτελούν παράγοντες οι οποίοι αυξάνουν την ανησυχία των συμμετεχόντων και επηρεάζουν θετικά το οικογενειακό άγχος και τα περιστατικά βίας. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν άμεσα με την κοινωνική απομόνωση που διαμορφώνεται και τη μειωμένη διαπραγματευτική δύναμη (bargaining power) για τις γυναίκες, η οποία είναι αποτέλεσμα της απώλειας των υλικών τους πόρων. Τέλος, διαπιστώνεται ότι η λήψη μέτρων οικονομικής στήριξης δεν μετριάζει την επίδραση των οικονομικών ανησυχιών στην ενδοοικογενειακή βία και το οικογενειακό άγχος, ενώ στοχευμένα προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικά¹⁰⁹.

Οι Bullinger L.R., Carr J.B και Packham A., μελέτησαν την επίδραση των περιοριστικών μέτρων και του lockdown στην πόλη του Chicago και κατά πόσο αυτά επηρέασαν στην αύξηση των καταγγελιών οι οποίες αφορούσαν περιστατικά έμφυλης βίας στην αστυνομία. Διερευνώντας τις κλήσεις των κινητών τηλεφώνων ανά συνοικία, καθώς και τις καταγραφές στη γραμμή 911 της αστυνομίας για εγκλήματα στη πόλη του Σικάγου, αξιολόγησαν τις επιπτώσεις των περιοριστικών μέτρων σε σχέση με τα περιστατικά και τις συλλήψεις που αφορούσαν ενδοοικογενειακή βία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης ενώ αυξήθηκε ο χρόνος παραμονής στο σπίτι εντοπίζεται μείωση των συνολικών κλήσεων προς την αστυνομία και αύξηση των κλήσεων εκείνων οι οποίες αφορούσαν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Η τάση αυτή ήταν εντονότερη στις περιοχές με υψηλό ποσοστό ενοικιαστών και νοικοκυριών παντρεμένων συζύγων με παιδιά. Ωστόσο επισημαίνεται ότι η ανοδική τάση των κλήσεων παροχής βοήθειας για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (service calls) έρχεται σε αντίθεση με τον αριθμό των αναφορών τους (reports) και των αριθμό των συλλήψεων, όπου διαπιστώνεται μείωση κατά 8,7% και 26,3%, αντίστοιχα. Η πτωτική αυτή τάση στα αναφερόμενα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας αντικατοπτρίζουν μια πτωτική τάση στην εν γένει αναφορά εγκλημάτων κατά την περίοδο των περιοριστικών μέτρων. Ωστόσο, οι μειώσεις αυτές για τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας είναι τάξης μεγέθους μικρότερης από την αντίστοιχη μείωση στα ποσοστά άλλων μη βίαιων εγκλημάτων. Συνολικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, εκτιμάται ότι σχεδόν 1.000 περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας δεν αναφέρθηκαν μεταξύ Μαρτίου και Απριλίου¹¹⁰.

¹⁰⁹ Beland L. , Brodeur A., Haddad J., Mikola D., COVID-19, Family Stress and Domestic Violence: Remote Work, Isolation and Bargaining Power, Ιούνιος 2020, IZA DP No. 13332 (working paper), Institute of labor economics

¹¹⁰ Lindsey Rose Bullinger & Jillian B. Carr & Analisa Packham, (2020). "COVID-19 and Crime: Effects of Stay-at-Home Orders on Domestic Violence," (working paper), Ιούλιος 2020, NBER Working Papers 27667, National Bureau of Economic Research, Inc.

Οι Emily Leslie και Riley Wilson χρησιμοποιώντας δεδομένα σχετικά με τις κλήσεις της αστυνομίας για υπηρεσίες ενδοοικογενειακής βίας σε 15 πόλεις στις Ηνωμένες Πολιτείες, προκειμένου να αναλύσουν τις καταγγελίες έμφυλης βίας, κατά την περίοδο εφαρμογής των περιοριστών μέτρων σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο το έτος 2019, εξετάζοντας τις πιθανές εποχιακές τάσεις και διακυμάνσεις. Τα αποτελέσματα δείχνουν αύξηση 10,2% στις κλήσεις για ενδοοικογενειακή βία, ενώ το ενδιαφέρον είναι ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά αυτών αφορούν νοικοκυριά χωρίς προηγούμενο ιστορικό ενδοοικογενειακής βίας ¹¹¹.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Bracewell K., Hargreaves P. και Stanley N. η οποία επικεντρώνεται σε ένα έγκλημα που πολύ συχνά εκδηλώνεται ως έμφυλη βία, το Stalking¹¹². Σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης, οι αλλαγές που επιφέρουν τα περιοριστικά μέτρα στην καθημερινότητα, ενώ μειώνουν τις ευκαιρίες για τη διάπραξη πολλών εγκλημάτων, αυξάνουν ταυτόχρονα και τις ευκαιρίες για συμπεριφορές όπως το stalking. Οι πληροφορίες οι οποίες παρουσιάζονται στη μελέτη βασίζονται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία και σε πρώιμα στοιχεία από ημι-δομημένες συνεντεύξεις και συζητήσεις με 15 θύματα και 6 φροντιστές που διενεργήθηκαν μέσω email ή τηλεφωνικά. Ενώ τα περιοριστικά μέτρα μπορεί να φαίνεται ότι καθιστούν τα θύματα λιγότερο φυσικά προσιτά στους stalkers τους, πρώιμα στοιχεία από αυτήν τη μελέτη δείχνουν ότι η ευαλωτότητα τους αυξάνεται. Σε αυτό κομβικό ρολό παίζει η τεχνολογία, η οποία διευκολύνει τις καταδιωκτικές συμπεριφορές παρέχοντας στους καταδιώκτες νέες προσεγγίσεις και μέσα για τον έλεγχο, τον εξευτελισμό, την απειλή και την απομόνωση των θυμάτων τους. Παράλληλα, η παραμονή περισσότερες ώρες στο σπίτι, εγκλωβίζει ακόμη περισσότερο το θύμα, καθώς ο καταδιώκτης γνωρίζει ανά πάσα στιγμή την τοποθεσία του και διευκολύνεται η παρακολούθηση των κινήσεών του. Η αβεβαιότητα και η αναγνώριση σχετικά με την καταδίωξη συνδυάζεται και με καθυστερήσεις στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Τέλος η επιτροπή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) για τον τερματισμό της βίας κατά των γυναικών διεξήγαγε μια μελέτη αξιολόγησης σχετικά με το αντίκτυπο τον οποίο είχαν τα περιοριστικά μέτρα στο έργο και τις πρακτικές των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των γυναικείων δικαιωμάτων ¹¹³. Χρησιμοποιώντας μια ποιοτική έρευνα που περιλάμβανε 10 ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, οι οποίες απαντήθηκαν από 122 «αποδέκτες» (οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οργανώσεις για τα δικαιώματα των γυναικών οι οποίες λαμβάνουν

¹¹¹ Leslie Emily and Wilson Riley, Sheltering in Place and Domestic Violence: Evidence from Calls for Service during COVID-19 (May 14, 2020). Journal of Public Economics, Forthcoming, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3600646> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3600646>

¹¹² Bracewell, K., Hargreaves, P. & Stanley, N. The Consequences of the COVID -19 Lockdown on Stalking Victimisation. J Fam Viol (2020). <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00201-0>

¹¹³ Majumdar, S., Wood, G. (2020): “UNTF EVAW Briefing Note on the Impact of COVID-19 on violence against women through the lens of Civil Society and Women’s Rights Organizations”, New York: UN Trust Fund to End Violence against Women, Μάιος 2020

χρηματοδότηση από το Ταμείο του ΟΗΕ για τον τερματισμό της βίας κατά των γυναικών) διαπιστώνεται αύξηση στα επίπεδα βίας κατά γυναικών και κοριτσιών, ως άμεσο αποτέλεσμα πολλαπλά αλληλοεπιδρώντων παραγόντων κινδύνου. Επίσης, οι εν λόγω οργανισμοί, αναφέρουν ελάχιστους πόρους για να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους και απαιτούν επείγουσες οικονομικές επενδύσεις και υποστήριξη για να ανταποκριθούν στην κρίση της πανδημίας.

Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογικό πλαίσιο

4.1. Προσδιορισμός του αντικειμένου της μελέτης

Αντικείμενο της μελέτης αποτελεί η διερεύνηση της επίδρασης των περιοριστικών μέτρων και ειδικότερα του lockdown στην εκδήλωση των φαινομένων της έμφυλης βίας στο γυναικείο πληθυσμό. Παρότι η έμφυλη βία έχει πολύπλευρες διαστάσεις, σχετίζεται και επηρεάζεται από σειρά ενδογενών και εξωγενών μεταβλητών, η εμφάνιση ειδικών καταστάσεων, όπως του Covid19, επιδρούν στην καθημερινή ζωή και λειτουργούν ως ανατρεπτικοί παράγοντες της υφιστάμενης κανονικότητας¹¹⁴.

Εν προκειμένω, τα περιοριστικά μέτρα τα οποία ελήφθησαν με τη συνακόλουθη παραμονή στο σπίτι, την ανακατανομή του χρόνου ανάμεσα στην οικογενειακή και επαγγελματική ζωή-λόγω της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας-την κοινωνική αποστασιοποίηση από τις διαπροσωπικές επαφές, καθώς και η δυσκολία πρόσβασης των θυμάτων έμφυλης βίας στα δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης, δημιούργησαν ένα νέο περιβάλλον και αναδόμησαν την καθημερινότητα των πολιτών. Η επίδραση των περιορισμών αυτών στην έμφυλη βία, εφόσον αυτή εμφανίζεται ως φυσική βία, σεξουαλική, ψυχολογική και οικονομική, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, δεδομένου ότι δυνητικά μπορεί να συμβάλλει στην ένταση των φαινομένων της έμφυλης βίας ή και στην εκδήλωση νέων.

Στο πλαίσιο αυτό, τα βασικά ερωτήματα/υποθέσεις εργασίας προς διερεύνηση αφορούν:

- i. Τα περιοριστικά μέτρα αποτελούν παράγοντες οι οποίοι επιδρούν και λειτουργούν ως παράγοντες κινδύνου για την εκδήλωση της έμφυλης βίας.
- ii. Κατά την περίοδο εφαρμογής του lockdown έχουν αυξηθεί τα κρούσματα έμφυλης βίας.
- iii. Ποιές είναι οι κύριες μορφές έμφυλης βίας οι οποίες παρατηρούνται κατά την περίοδο εφαρμογής των μέτρων αποστασιοποίησης.
- iv. Εντοπίζονται κάποιες αλλαγές στις τάσεις αναφοράς των περιστατικών έμφυλης βίας.

4.2. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία διερεύνησης των ανωτέρω ερωτημάτων στηρίζεται στην ανάλυση ποσοτικών δεδομένων τα οποία αφορούν: α) στοιχεία κλήσεων σε τηλεφωνικά κέντρα παροχής βοήθειας και συμβουλευτικής, τα οποία είναι διαθέσιμα σε διαδικτυακές βάσεις δεδομένων και δημοσιοποιούνται μέσω ενημερωτικών δελτίων και αναφορών εργασίας στις επίσημες ιστοσελίδες δημόσιων υπηρεσιών και μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) οι οποίες

¹¹⁴ Parkinson, D. (2019) 'Investigating the Increase in Domestic Violence Post Disaster: An Australian Case Study', *Journal of Interpersonal Violence*, 34 (11), pp. 2333-2362. doi: 10.1177/0886260517696876.

ασχολούνται με την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης σε θύματα έμφυλης, ενδοοικογενειακής βίας, β) τις καταγγελίες περιστατικών στην αστυνομία και γ) διαδικτυακή έρευνα με ερωτηματολόγια. Τα ανωτέρω δεδομένα καλύπτουν την χρονική περίοδο η οποία αντιστοιχεί στην εκδήλωση του πρώτου κύματος της πανδημίας, την Άνοιξη του 2020, όπου στις χώρες αναφοράς επιβλήθηκαν περιοριστικά μέτρα και lockdown.

Η όλη διαδικασία εντοπισμού των πηγών περιλάμβανε τρεις φάσεις: α) στην επιλογή των χωρών και στη διαθεσιμότητα δεδομένων, β) στην αξιολόγησή τους και τη συστηματοποίησή τους ανά χρονική περίοδο και γ) στην παρουσίαση και κριτική αποτίμησή τους.

Στην πρώτη φάση, επιλέχθηκαν οι χώρες με κριτήριο ότι σε αυτές εφαρμόστηκε το μέτρο του lockdown. Οι χώρες αυτές είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ), η Ιταλία, η Ελλάδα και η Αγγλία. Ειδικότερα, τα δεδομένα για:

- τις ΗΠΑ αντλήθηκαν από την ομοσπονδιακή γραμμή υποστήριξης National domestic violence Hotline, 1800799, (<https://www.thehotline.org/>).
- την Ιταλία από την εθνική Γραμμή βοήθειας 1522 για θύματα έμφυλης βίας και stalking (<https://www.istat.it/it/files//2020/05/Dati-del-1522-e-delle-Forze-di-Polizia>) και το Τμήμα Δημόσιας Ασφάλειας του Υπουργείου Εσωτερικών το οποίο δαθέτει στοιχεία από την Κεντρική Διεύθυνση Αστυνομίας και ειδικότερα την Υπηρεσία Εγκληματολογικής Ανάλυσης (https://www.istat.it/it/files//2020/05/Polizia_covid_violenza_genere_dati_gennaio_giugno).
- την Ελλάδα από την εθνική γραμμή SOS 15900 για γυναίκες θύματα βίας, η οποία εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων – Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. (<https://www.isotita.gr/thlefoniki-grammi-sos>)
- Την Αγγλία από τη δικτυακή έρευνα της Μή Κυβερνητικής Οργάνωσης (ΜΚΟ) Συνομοσπονδία οργανώσεων Women’s Aid, η οποία ασχολείται με την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης σε θύματα έμφυλης βίας (<https://www.womensaid.org.uk/research-and-publications>).

Σε αντίθεση με τις άλλες χώρες η επιλογή και η αξιοποίηση διαδικτυακής έρευνας για την Αγγλία οφείλεται στο γεγονός ότι δεν κατέστη δυνατόν να αντληθούν ικανά στοιχεία από την αντίστοιχη εθνική γραμμή υποστήριξης των περιστατικών έμφυλης βίας.

Στη δεύτερη φάση πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση των διαθέσιμων δεδομένων και συστηματοποίησή του ως προς τη συνάφεια με το αντικείμενο της μελέτης και τη χρονολογία αναφοράς και τέλος στη τρίτη και τελευταία φάση πραγματοποιείται η παρουσίαση και η ανάλυση των δεδομένων. Σημειώνεται ότι στα στοιχεία των τηλεφωνικών κλήσεων στη γραμμή βοήθειας 1522 για θύματα έμφυλης βίας και stalking, της Ιταλίας και αντίστοιχα των ΗΠΑ, η επεξεργασία τους έγινε με περιγραφική και επαγωγική στατιστική χρησιμοποιώντας το στατιστικό πακέτο

SPSS.23. Ειδικά στην Ιταλία λόγω του ότι παρέχονταν δεδομένα του τριμήνου Μάρτιος-Μάιος του 2020 και του αντίστοιχου τρίμηνο του 2019 πραγματοποιήθηκε συγκριτική ανάλυση σημαντικότητας.

4.3. Περιορισμοί της μελέτης

Οι περιορισμοί της μελέτης κατατάσσονται σε δύο βασικές κατηγορίες. Η πρώτη αφορά στην αντιπροσωπευτικότητα των δεδομένων και η δεύτερη στα μέσα-εργαλεία συλλογής των πληροφοριών. Τα στοιχεία τηλεφωνικών κλήσεων και καταγγελιών περιστατικών έμφυλης βίας σε μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) και οργανισμούς, καθώς και στην αστυνομία, αφορούν αποκλειστικά και μόνο τα άτομα τα οποία προσφεύγουν σε αυτά. Συνεπώς, ενδέχεται, οι γυναίκες να διστάζουν για διάφορους λόγους να προβούν σε μια τέτοια ενέργεια. Άλλωστε διαχρονικά η συλλογή δεδομένων σε ζητήματα έμφυλης βίας και κακοποίησης γυναικών αποτελεί μια διαδικασία η οποία εμποδίζεται από το (δικαιολογημένο) δισταγμό και το φόβο των θυμάτων να απευθυνθούν σε κάποιο φορέα για να καταγγείλουν το περιστατικό.

Παράλληλα, η πανδημία και οι συνακόλουθοι περιορισμοί θέτουν επιπρόσθετα εμπόδια στη συλλογή και αξιολόγηση δεδομένων. Εναλλακτικές μέθοδοι ποσοτικού και ποιοτικού χαρακτήρα, ή και ο συνδυασμός αυτών, οι οποίες παρέχουν όχι μόνο την ποσοτική διάσταση, αλλά και την δυνατότητα ποιοτικής σε βάθος μελέτης και που συνήθως χρησιμοποιούνται για την προσέγγιση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, όπως η πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεις, είναι σχεδόν αδύνατο να πραγματοποιηθούν, καθώς οι γυναίκες έχουν αποκλειστεί φυσικά αυτό το διάστημα από τις συνήθειες δραστηριότητες τους εκτός σπιτιού, με αποτέλεσμα τη δυσκολία προσέγγισης τους από τους ερευνητές.

Ακόμα και οι εξ' αποστάσεως έρευνες με ερωτηματολόγια, μέσω διαδικτύου αντιμετωπίζουν αφενός, προβλήματα αντιπροσωπευτικότητας, αφενός λόγω του πληθυσμού το οποίο δεν έχει πρόσβαση σε αυτό και αφετέρου η ηλεκτρονική διακίνηση και αποθήκευση των δεδομένων από τέτοιου τύπου διαδικασίες παρουσιάζει κινδύνους για την ασφάλεια, καθώς αυτά μπορούν να γίνουν αντιληπτά από ανεπιθύμητα πρόσωπα (κακοποιητές), με συνέπεια τη διακινδύνευση της ακεραιότητας του θύματος¹¹⁵

Συνεπώς, τα στοιχεία των κλήσεων στα τηλεφωνικά κέντρα υποστήριξης περιστατικών έμφυλης βίας, είναι τα μόνα τα οποία διατίθενται στην παρούσα χρονική περίοδο (μια σειρά εμπειρικές μελέτες ξεκίνησαν μετά την πρώτη περίοδο του lockdown και δεν υπάρχουν ακόμα αποτελέσματα) και παρότι μπορεί να μην αποτυπώνουν με στατιστική ακρίβεια την κατάσταση,

¹¹⁵ Διαθέσιμο στο <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-violence-against-women-and-girls-data-collection-during-covid-19>

όμως σε κάθε περίπτωση δείχνουν τις τάσεις οι οποίες υπάρχουν, ιδιαίτερα όταν τα συλλεχθέντα δεδομένα συγκρίνονται με προηγούμενες χρονικές περιόδους.

Σε κάθε περίπτωση τα στοιχεία των κλήσεων, αποτελούν επί της ουσίας ένα δείγμα ευκολίας (convenience sampling). Ο περιορισμός αυτός δεν επιτρέπει γενικεύσεις. Ωστόσο ειδικότερα για την Ιταλία, τα αποτελέσματα της επαγωγικής στατιστικής θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε περιπτώσεις δειγμάτων με τα ίδια χαρακτηριστικά.

Τέλος, τα εργαλεία συλλογής, στη περίπτωση των καταγγελιών, περιλαμβάνουν λίγες μεταβλητές, λόγω του περιορισμένου χρόνου των κλήσεων, οι οποίες δεν παρέχουν τη δυνατότητα να αντληθούν επαρκείς πληροφορίες για τη διερεύνηση σημαντικών διαστάσεων του φαινομένου της έμφυλης βίας. Για το λόγο αυτό η παρουσίαση των δεδομένων που παρατίθενται στο επόμενο κεφάλαιο καταδεικνύουν τάσεις και απεικονίζουν μια κατάσταση στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα αναφοράς.

Κεφάλαιο 5: Ανάλυση ποσοτικών δεδομένων για την έμφυλη βία στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και σε χώρες της Ευρώπης

Η παρουσίαση και η ανάλυση των δευτερογενών ποσοτικών στοιχείων που ακολουθεί αφορά τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, την Ιταλία, την Ελλάδα και την Αγγλία τα οποία αναφέρονται στη χρονική περίοδο του lockdown κάθε χώρας. Ειδικότερα, τα στοιχεία για τις ΗΠΑ προέρχονται από την γραμμή βοήθειας για την ενδοοικογενειακή βία (National Domestic Violence Hotline), η οποία λειτουργεί σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Τα δεδομένα για την Ιταλία αντλήθηκαν από δύο πηγές. Η πρώτη ήταν η εθνική γραμμή υποστήριξης 1522 και η δεύτερη το Υπουργείο Εσωτερικών, το οποίο δημοσιεύει στοιχεία καταγραφής περιστατικών από την υπηρεσία εγκληματολογικής ανάλυσης της αστυνομίας. Για την Ελλάδα τα δεδομένα προέρχονται από την γραμμή υποστήριξης 15900 της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.) και τέλος για την Αγγλία αξιοποιούνται στοιχεία από τη δικτυακή έρευνα την οποία διεξήγαγε η μη κυβερνητική οργάνωση πανεθνικής εμβέλειας Women's Aid.

5.1. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

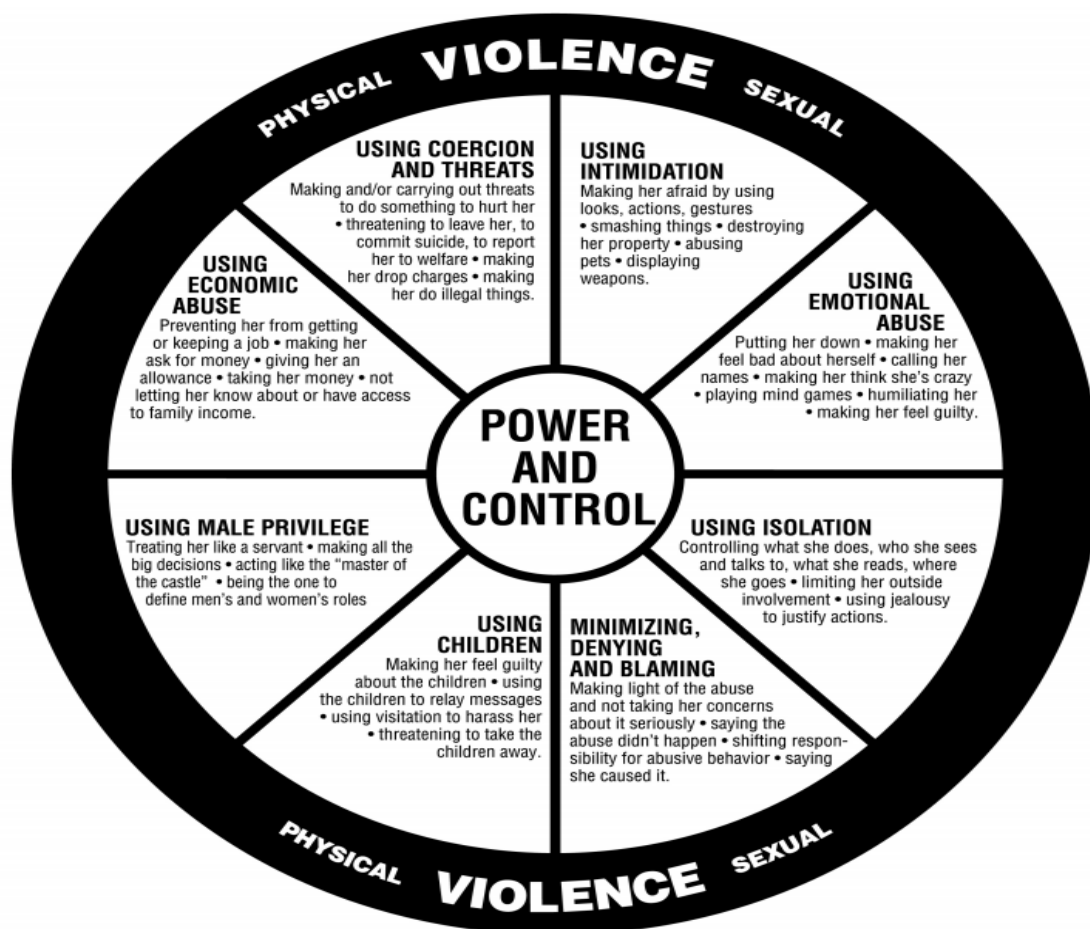
5.1.1. Νομοθετικό πλαίσιο

Το νομικό πλαίσιο των ΗΠΑ σχετικά με την έμφυλη/ενδοοικογενειακή βία, στηρίζεται κυρίως στην Violence Against Women Act του 1994 (VAWA), η οποία αποτελεί ομοσπονδιακό νομό. Ο νόμος αυτός τυποποιεί ένα σύνολο από παράνομες πράξεις που σχετίζονται με τις οικογενειακές σχέσεις και στις οποίες συμπεριλαμβάνονται πλέον τα συνοικούντα άτομα ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας. Παράλληλα, ο εν λόγω νόμος, εισάγει και ειδικές διατάξεις δικονομικού τύπου που αφορούν στην προστασία μαρτύρων σε δίκες ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και μέτρα ποινικής καταστολής και αστικού δίκαιου, τα οποία μεταξύ άλλων δίνουν τη δυνατότητα απομάκρυνσης του κακοποιητή από την οικογενειακή στέγη. Επιπλέον, ο νόμος αυτός προβλέπει ένα δίκτυο κοινοτικών πρακτικών ως μέσο αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και την ίδρυση και λειτουργία δικτύων υποστήριξης, όπως κέντρα βοήθειας και συμβουλευτικής, τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης θυμάτων και καταφύγια για κακοποιημένα άτομα¹¹⁶.

Με βάση τον παραπάνω ομοσπονδιακό νόμο, ιδρύθηκε και η εθνική γραμμή βοήθειας για την ενδοοικογενειακή βία (National Domestic Violence Hotline). Για την βαθύτερη κατανόηση των δεδομένων που παρουσιάζονται, σημαντικό είναι να αναφερθεί το βασικό εργαλείο που

¹¹⁶ Μπουγάδη, Σ. (2004), Η ενδοοικογενειακή βία και η αντιμετώπισή της στις ΗΠΑ. Ποινική δικαιοσύνη, 1/2004, σελ. 90-96

χρησιμοποιείται από την National Domestic Violence Hotline για την διάκριση της κακοποίησης, που παρουσιάζεται στο παρακάτω σχήμα¹¹⁷.

Σχήμα 5.1

Πηγή: Γραμμή βοήθειας για την ενδοοικογενειακή βία (National Domestic Violence Hotline) των ΗΠΑ

Το σχήμα 5.1 παρουσιάζει τον «τροχό της εξουσίας και του ελέγχου», και πρόκειται για ένα εργαλείο του μοντέλου Duluth, το οποίο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο προγραμμάτων παρέμβασης για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής/συντροφικής βίας. Η χρήση του αποσκοπεί αφενός στο να βοηθήσει τα θύματα να κατανοήσουν καλύτερα τις πολλαπλές μορφές κακοποίησης που μπορεί να χρησιμοποιεί ο κακοποιητής τους, ώστε να είναι ικανά να τις αξιολογήσουν ως μορφές βίας και να ζητήσουν υποστήριξη, αφετέρου στους παρόχους υπηρεσιών για την έμφυλη βία, ώστε να μπορούν να αξιολογήσουν την κακοποιητική συμπεριφορά και να παρέχουν κατάλληλη υποστήριξη στο θύμα, αλλά και να παρέμβουν στο δράστη σε περίπτωση που ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα θεραπείας με δικαστική εντολή. Το μοντέλο στηρίζεται στο αξίωμα ότι η έμφυλη ενδοοικογενειακή/συντροφική βία ασκείται προκειμένου να επιτευχθεί ο έλεγχος και η άσκηση

¹¹⁷ Πηγή: Γραμμή βοήθειας για την ενδοοικογενειακή βία (National Domestic Violence Hotline).

εξουσίας εις βάρος του θύματος, η οποία αποτελεί έκφανση της ευρύτερης υποτιμημένης θέσης των γυναικών εντός της κοινωνίας¹¹⁸.

5.1.2. Ανάλυση δεδομένων κλήσεων της ομοσποδιακής γραμμής υποστήριξης

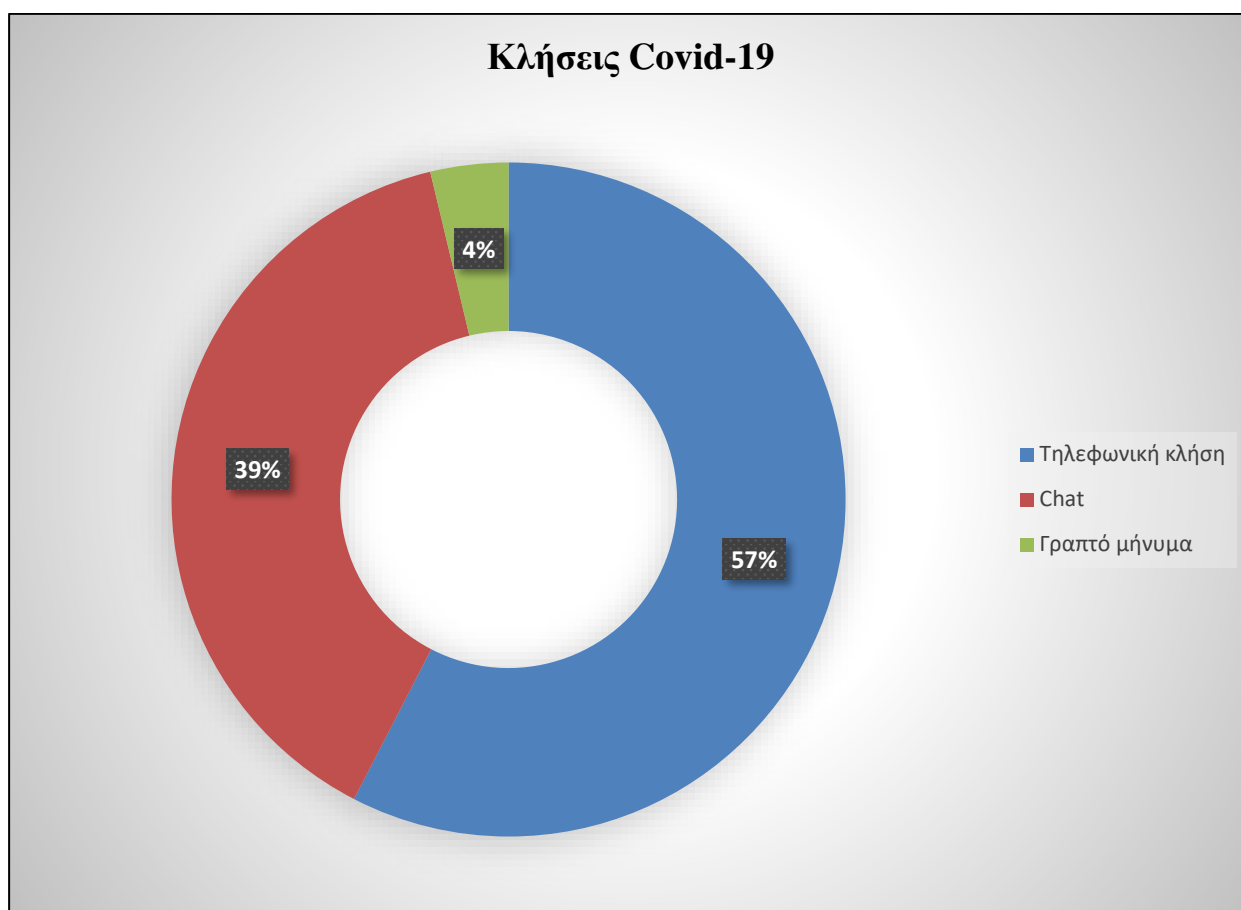
Οι ΗΠΑ, με κριτήριο τον αριθμό των κρουσμάτων, συγκαταλέγονται στις χώρες που έχουν πληγεί βαρύτερα από την πανδημία. Το σύνολο των Πολιτειών έλαβε περιοριστικά μέτρα τα οποία περιλάμβαναν lockdown. Τα δεδομένα για τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αντλήθηκαν από την εθνική τηλεφωνική γραμμή ενδοοικογενειακής βίας (National Domestic Violence Hotline) και αφορούν στο χρονικό διάστημα 16 Μαρτίου έως 16 Μαΐου 2020, περίοδο εφαρμογής του μέτρου του lockdown κατά το οποίο εμφανίζεται αύξηση των κλήσεων της τάξης του 9%¹¹⁹. Ειδικότερα στο κέντρο αυτό το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος 2020 προσέφυγαν συνολικά 62.413 άτομα και 6.210 από αυτά ανέφεραν ότι το αίτημά τους σχετίζεται με τον Covid-19. Οι μορφές επικοινωνίας των αιτημάτων ήταν τηλεφωνικές κλήσεις, άτυπες συζητήσεις (chats) και γραπτά μηνύματα, τα οποία παρουσιάζονται στον πίνακα (5.1) και απεικονίζονται ποσοστιαία στο γράφημα (5.1).

Πίνακας 5.1 Μορφή επικοινωνίας

Μορφή Επικοινωνίας	Αριθμός κλήσεων	Κλήσεις που ανέφεραν τον Covid-19
Τηλεφωνική κλήση	35.937	3.576
Άτυπη συζήτηση (Chat)	24.145	2.402
Γραπτό μήνυμα	2.331	232
Σύνολο	62.413	6.210

¹¹⁸ Bohall, G., Bautista, MJ. & Musson, S. Intimate Partner Violence and the Duluth Model: An Examination of the Model and Recommendations for Future Research and Practice. *J Fam Viol* 31, 1029–1033 (2016), <https://doi.org/10.1007/s10896-016-9888-x>

¹¹⁹ Πηγή: Γραμμή βοήθειας για την ενδοοικογενειακή βία (National Domestic Violence Hotline). thehotline.org-1.800.799.7223

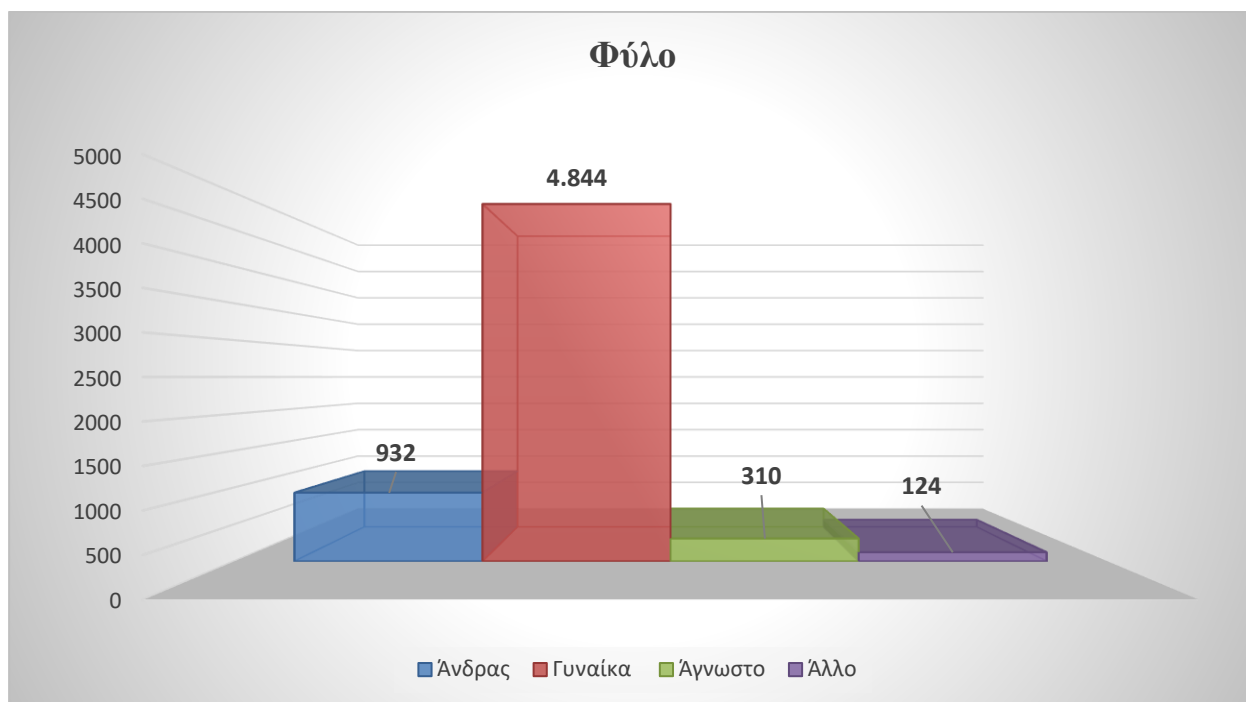

Γράφημα 5.1 Μορφή επικοινωνίας

Από τα στοιχεία του πίνακα (5.1) και το γράφημα (5.1) διαπιστώνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των αιτημάτων υποστήριξης (57%) κατά το τρίμηνο αυτό αφορά σε τηλεφωνικές κλήσεις, τις άτυπες συζητήσεις (chats) επέλεξε το 39% και μόνο το 4% τα γραπτά μηνύματα.

Πίνακας 5.2 Φύλο

Φύλο	Ποσοστό (%)	N
Ανδρας	15	932
Γυναίκα	78	4.844
Άγνωστο	5	310
Άλλο	2	124
Σύνολο	100	6.210

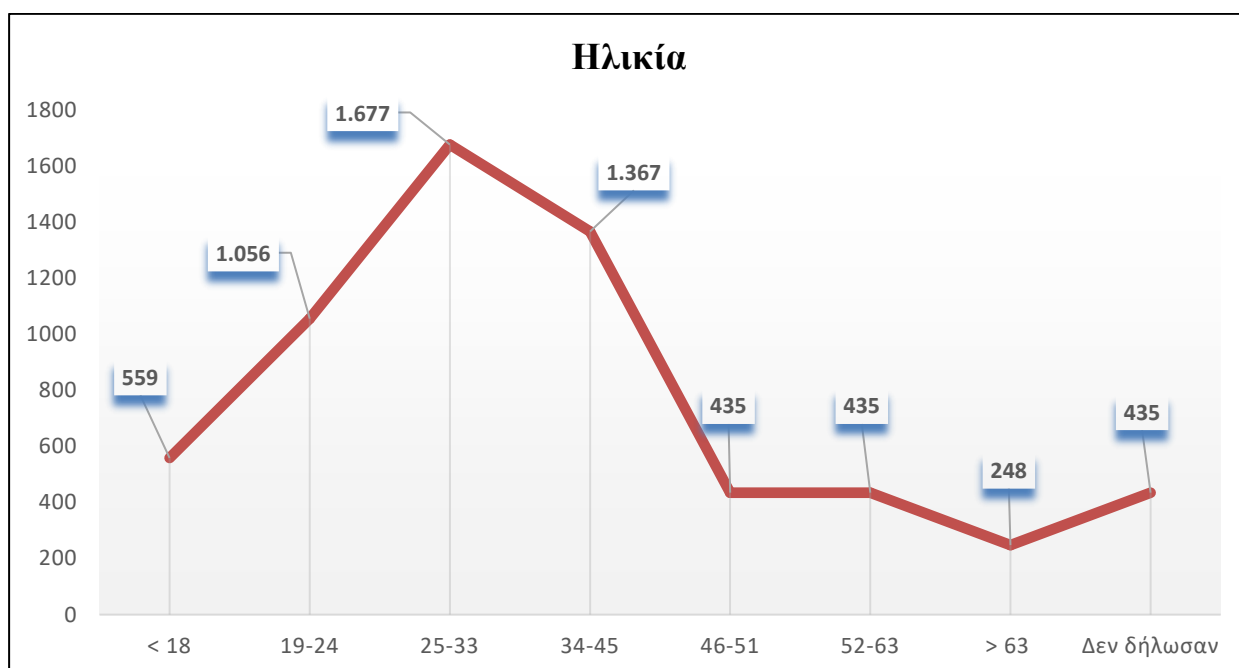
Γράφημα 5.2 Φύλο

Σε σχέση με το φύλο, όσων προσέφυγαν για παροχή υποστήριξης στο συγκεκριμένο κέντρο στις ΗΠΑ το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος 2020, όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα (5.2) υπάρχουν καταγραφές για άντρες, γυναίκες, άλλο και άγνωστο (μη δηλωθέν).

Από τον ίδιο πίνακα (5.2) και όπως απεικονίζεται στο γράφημα (5.2) φανερά οι γυναίκες αποτελούν την μεγάλη πλειοψηφία (78%) όσων προσέφυγαν.

Πίνακας 5.3 Ηλικία

Ηλικία	Ποσοστό (%)	N
Κάτω από 18	9	559
19-24	17	1.056
25-33	27	1.677
34-45	22	1.367
46-51	7	435
52-63	7	435
64 και πάνω	4	248
Δεν δήλωσαν	7	435
Σύνολο	100	6.210

Γράφημα 5.3 Ηλικία

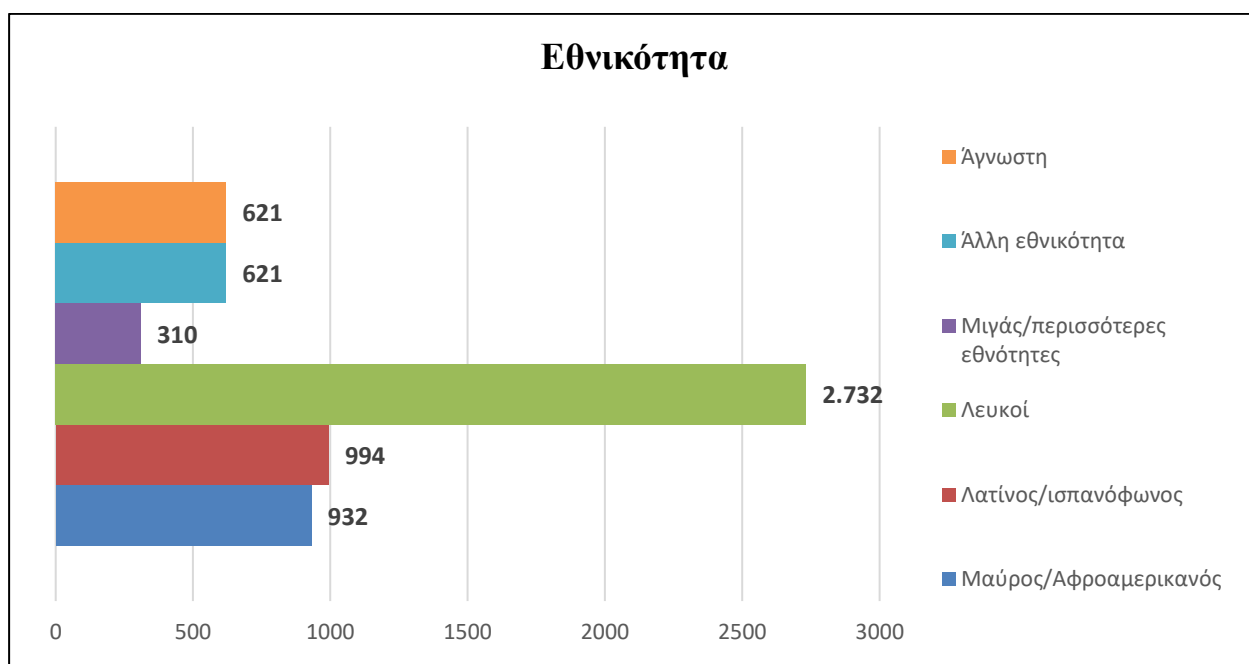
Όσον αφορά στην ηλικία των ατόμων τα οποία προσέφυγαν στο συγκεκριμένο κέντρο στις ΗΠΑ το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος 2020 όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα (5.3) υπάρχουν καταγραφές για όλες τις ηλικιακές ομάδες.

Επίσης, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα (5.3) και απεικονίζεται στο γράφημα (5.3), οι ηλικιακές ομάδες που αποτελούν την πλειοψηφία όσων προσέφυγαν είναι η ηλικιακή ομάδα 19-24 σε ποσοστό 17%, η ηλικιακή ομάδα 25-33 που είναι και η πολυπληθέστερη σε ποσοστό 27% και η ηλικιακή ομάδα 34-45 σε ποσοστό 22% .

Πίνακας 5.4 Εθνικότητα

Εθνικότητα	Ποσοστό (%)	N
Μαύρος/Αφροαμερικανός	15	932
Λατινοαμερικανός/ισπανόφωνος	16	994
Λευκός/Καυκάσιος	44	2.732
Μιγάς	5	310
Άλλη εθνικότητα	10	621
Άγνωστη	10	621
Σύνολο	100	6.210

Με βάση τα δεδομένα του πίνακα (5.4), στον οποίο αποτυπώνεται η εθνικότητα των καλούντων, προκύπτουν καταγραφές οι οποίες αφορούν Αφροαμερικανούς, Λατινοαμερικανούς, Λευκούς/Καυκάσιους, Μιγάδες, άλλες εθνικότητες και άγνωστης εθνικότητας.

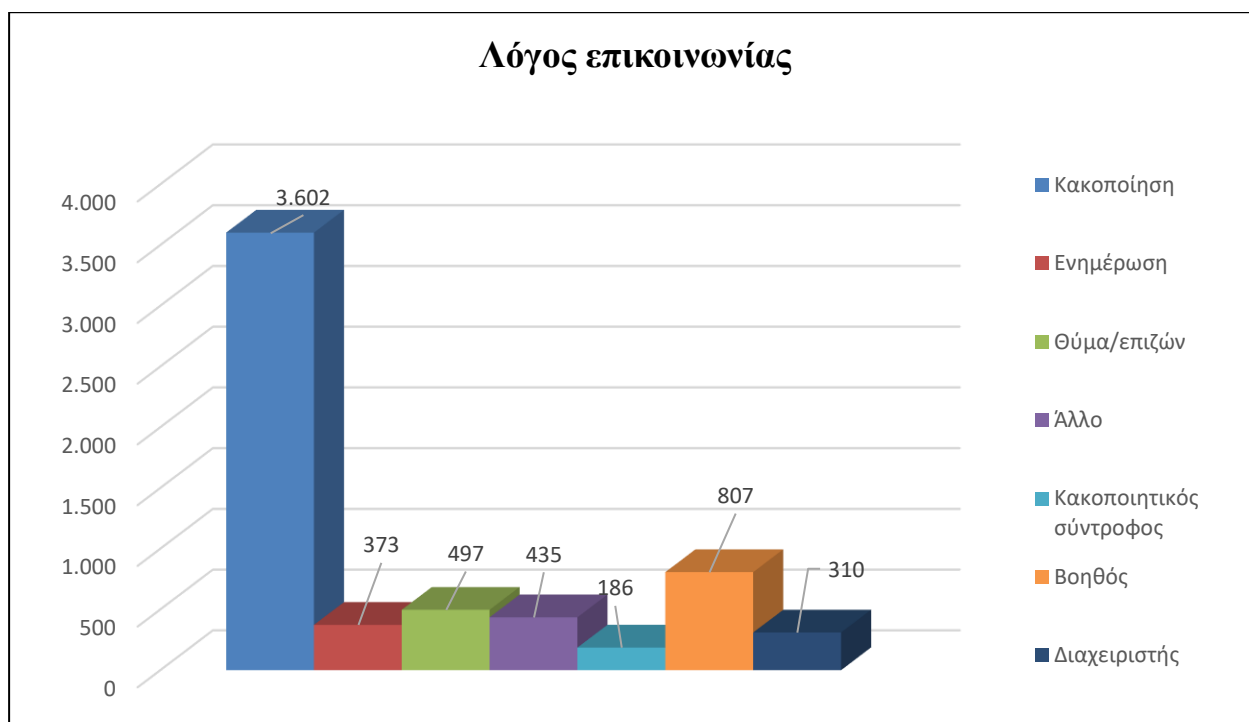

Γράφημα 5. 4 Εθνικότητα

Επίσης, από τον πίνακα (5.4) και όπως απεικονίζεται στο γράφημα (5.4) φανερά οι Λευκοί/Καυκάσιοι αποτελούν τη μεγάλη πλειοψηφία (44%) όσων προσέφυγαν, οι Λατινοαμερικάνοι/ ισπανόφωνοι το (16%), ενώ οι μιγάδες τη μειοψηφία (5%).

Πίνακας 5.5 Λόγος επικοινωνίας

Λόγος επικοινωνίας	Ποσοστό (%)	N
Κακοποίηση (IPV) από το σύζυγο ή σύντροφο. Αναζητά πληροφορίες, πόρους, συναισθηματική ή άλλη υποστήριξη σχετικά με την καταχρηστική σχέση.	58	3.602
Ενημέρωση για τις υγιείς σχέσεις μεταξύ συντρόφων.	6	373
Θύμα/επιζών που έχει υποστεί κακοποίηση από άλλο -πλην οικείου-πρόσωπο.	8	497
Άλλο: Μια επαφή που δεν βιώνει επί του παρόντος βία και έχει ανάγκες εκτός του πεδίου υγιών σχέσεων ή υπηρεσιών βίας με στενούς συντρόφους	7	435
Κακοποιητικός σύντροφος με βίαιη συμπεριφορά για να εδραιώσει την εξουσία και τον έλεγχο στο σύντροφό του	3	186
Βοηθός	13	807
Διαχειριστής	5	310
Σύνολο	100	6.210

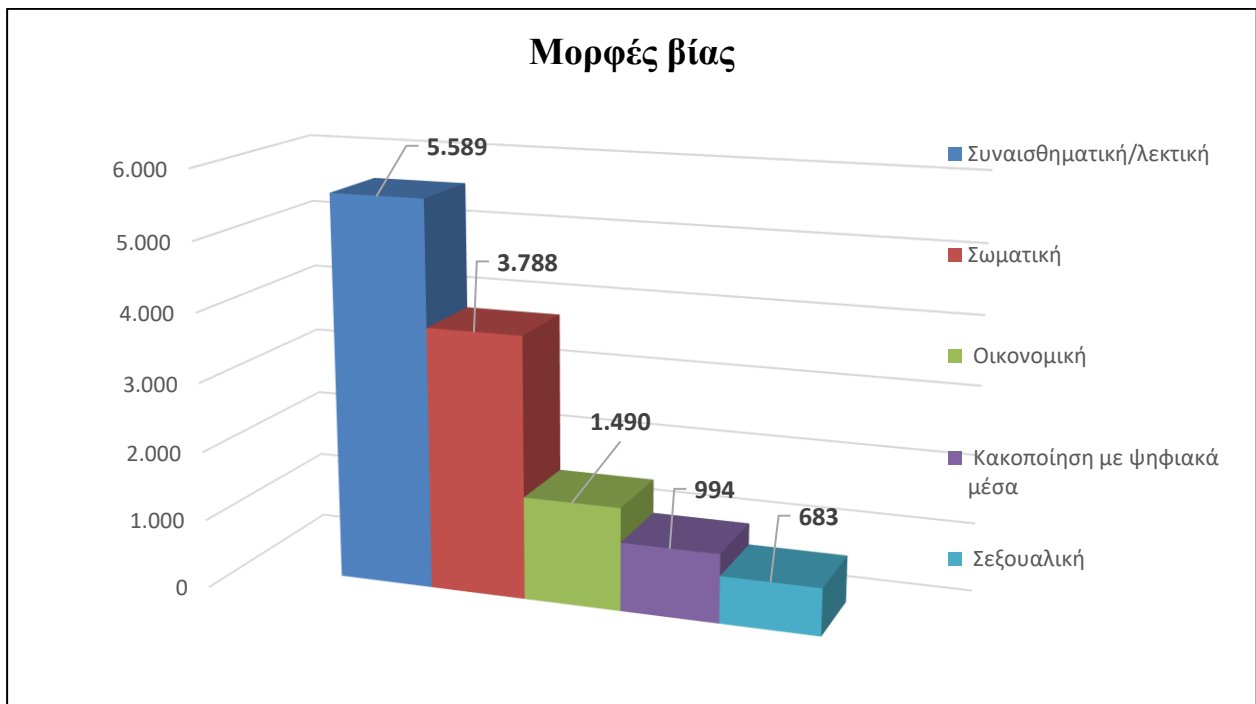

Γράφημα 5.5 Λόγος επικοινωνίας

Αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους οι παραπάνω προσέφυγαν για παροχή υποστήριξης στο συγκεκριμένο κέντρο στις ΗΠΑ το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος 2020 όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα (5.5) υπάρχουν καταγραφές για κακοποίηση, για ενημέρωση, για επιζήσαντα θύματα, για κακοποιητικούς συντρόφους, για βοηθούς, για διαχειριστές και τέλος για την άγνωστου αιτιολογίας κατηγορία «άλλο». Επιπρόσθετα, από τον πίνακα (5.5) και όπως απεικονίζεται στο γράφημα (5.5) η μεγάλη πλειοψηφία του 58% αφορά σε θέματα τα οποία σχετίζονται με την κακοποίηση από το σύζυγο ή σύντροφο και αναζητά πληροφορίες, πόρους, συναισθηματική ή άλλη υποστήριξη σχετικά με την καταχρηστική σχέση.

Πίνακας 5.6 Μορφές βίας

Μορφές βίας (περισσότερες από μία επιλογή δεν αθροίζει επί της %	Ποσοστό (%)	N
Συναισθηματική/λεκτική κακοποίηση	90	5.589
Σωματική κακοποίηση	61	3.788
Οικονομική κακοποίηση	24	1.490
Κακοποίηση με ψηφιακά μέσα	16	994
Σεξουαλική κακοποίηση	11	683

Γράφημα 5.6 Μορφές βίας

Σε σχέση με τη μορφή βίας την οποία ανέφεραν όσοι προσέφυγαν για υποστήριξη στο συγκεκριμένο κέντρο στις ΗΠΑ το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάϊος 2020 όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα (5.6) υπάρχουν καταγραφές για συναισθηματική/λεκτική βία, για σωματική βία, για οικονομική βία, για κακοποίηση με ψηφιακά μέσα, καθώς και για σεξουαλική βία.

Από τον πίνακα (5.6) και όπως απεικονίζεται στο γράφημα (5.6) οι δύο μεγάλες κατηγορίες μορφών βίας είναι η συναισθηματική και σωματική βία. Ειδικότερα το 90% ανέφερε συναισθηματική βία, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει λεκτική επίθεση, εκφοβισμό, χειραγώγηση, ταπείνωση, συμπεριφορές οι οποίες στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ξετυλίγονται ως ένα μοτίβο συμπεριφοράς (pattern).

Σωματική βία ανέφερε το 61%, βία που σχετίζεται με τη μη τυχαία χρήση δύναμης από τον κακοποιητή και η οποία έχει ως αποτέλεσμα το σωματικό τραυματισμό, πόνο ή βλάβη της υγείας και μπορεί να περιλαμβάνει χτύπημα, πρόκληση εγκαυμάτων, κόψιμο, μελανιές ή σωματικό καταναγκασμό/ περιορισμό.

Το 24% ανέφερε οικονομική κακοποίηση: ο ένας σύντροφος μπορεί να ασκεί έλεγχο στην πρόσβαση του άλλου σε οικονομικούς πόρους, κάτι το οποίο μειώνει τελικά την ικανότητα του θύματος να στηρίξει τον εαυτό του.

Το 16% ανέφερε κακοποίηση με ψηφιακά μέσα: ο κακοποιητής μπορεί να κάνει χρήση της τεχνολογίας όπως η αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για να εκφοβίσει, να παρενοχλήσει, να παρακολουθεί και να εκφοβίζει το θύμα του.

Τέλος το 11% αναφέρει σεξουαλική παρενόχληση, μη συναινετική σεξουαλική αλληλεπίδραση μέσω καταναγκασμού, δημιουργία συναισθημάτων ενοχής ή άσκησης φυσικής βίας η οποία μπορεί να περιλαμβάνει πίεση προς το θύμα να συμμετέχει σε μια σεξουαλική δραστηριότητα, την άρνηση του κακοποιητή να χρησιμοποιηθούν μέθοδοι αντισύλληψης, ή την απαίτηση φωτογραφιών ή βίντεο.

Φανερό είναι ότι οι καταγραφές δηλώνουν πως όσοι προσέφυγαν δεν δήλωναν μόνο μια μορφή βίας, αλλά κατά μέσο όρο δύο μορφές βίας.

5.2. Ιταλία

5.2.1. Νομοθετικό πλαίσιο για την έμφυλη βία.

Στην Ιταλία, ισχύει ο νόμος 69/2019, γνωστός και ως «κόκκινος κωδικός» (codice rosso) για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας, ο οποίος τροποποίησε πληθώρα διατάξεων του ιταλικού ΠΚ¹²⁰. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως, μετά τις αλλαγές τις οποίες επέφερε ο ανωτέρω νόμος, η αστυνομία, έχοντας συντάξει την έκθεση ύστερα από την καταγγελία του θύματος, υποβάλλει αμέσως αναφορά στον εισαγγελέα, η οποία είναι δυνατό να γίνει ακόμα και προφορικά. Η προφορική επικοινωνία ακολουθείται χωρίς καθυστέρηση από τη γραπτή (άρθρο 1). Ο εισαγγελέας, εντός τριών (3) ημερών από την καταχώριση της έκθεσης για το έγκλημα, λαμβάνει πληροφορίες από το θύμα ή από το άτομο που ανέφερε το έγκλημα. Η προθεσμία των τριών (3) ημερών μπορεί να παραταθεί μόνο με την παρουσία ουσιωδών απαιτήσεων για την προστασία ανηλίκων ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών ή για την εμπιστευτικότητα των ερευνών, ή το συμφέρον του ζημιωθέντος (άρθρο 2). Η αστυνομία προχωρά χωρίς καθυστέρηση στη διεξαγωγή των ανακριτικών πράξεων οι οποίες της ανατίθενται από τον εισαγγελέα και υποβάλλει, χωρίς καθυστέρηση, την τεκμηρίωση των δραστηριοτήτων που εκτελούνται στη διάθεση του εισαγγελέα (άρθρο 3).

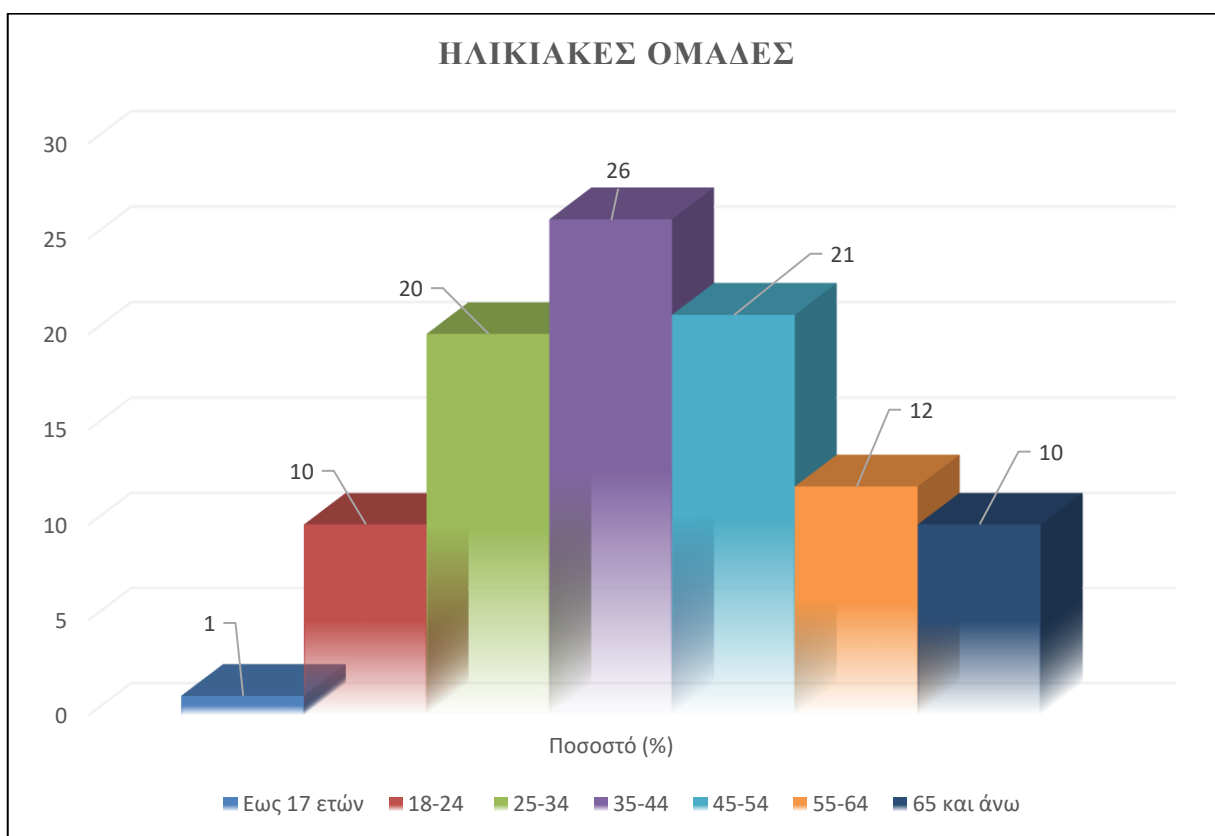
5.2.2. Ανάλυση στοιχείων κλήσεων της γραμμής υποστήριξης 1522

Τα δεδομένα για την Ιταλία αντλήθηκαν από γραμμής βοήθειας 1522 και αφορούν σε καταγραφές των ετών 2019 και 2020. Το 2020 κατά το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος, περίοδο εφαρμογής του lockdown, προσέφυγαν στο κέντρο αυτό 11.920, ενώ το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2019 τα άτομα ήταν 5.306. Ειδικότερα όσον αφορά την ταυτότητα των καλούντων το μήνα Μάρτιο με Μάιο του 2020 παρουσιάζεται η παρακάτω εικόνα (πίνακας 5.7).

¹²⁰ Πληροφορίες από <http://www.archiviopenale.it/legge-19-luglio-2019-n69-tutela-delle-vittime-di-violenza-domestica-e-di-genere--il-cd-codice-rosso>

Πίνακας 5.7 Ηλικιακή ομάδα καλούντων (Μάρτιος- Μάϊος 2020)

Ηλικία	Ποσοστό (%)	N
Έως 17 ετών	1	119
18-24	10	1.192
25-34	20	2.384
35-44	26	3.099
45-54	21	2.503
55-64	12	1.431
65 και άνω	10	1.192
Σύνολο	100%	11.920

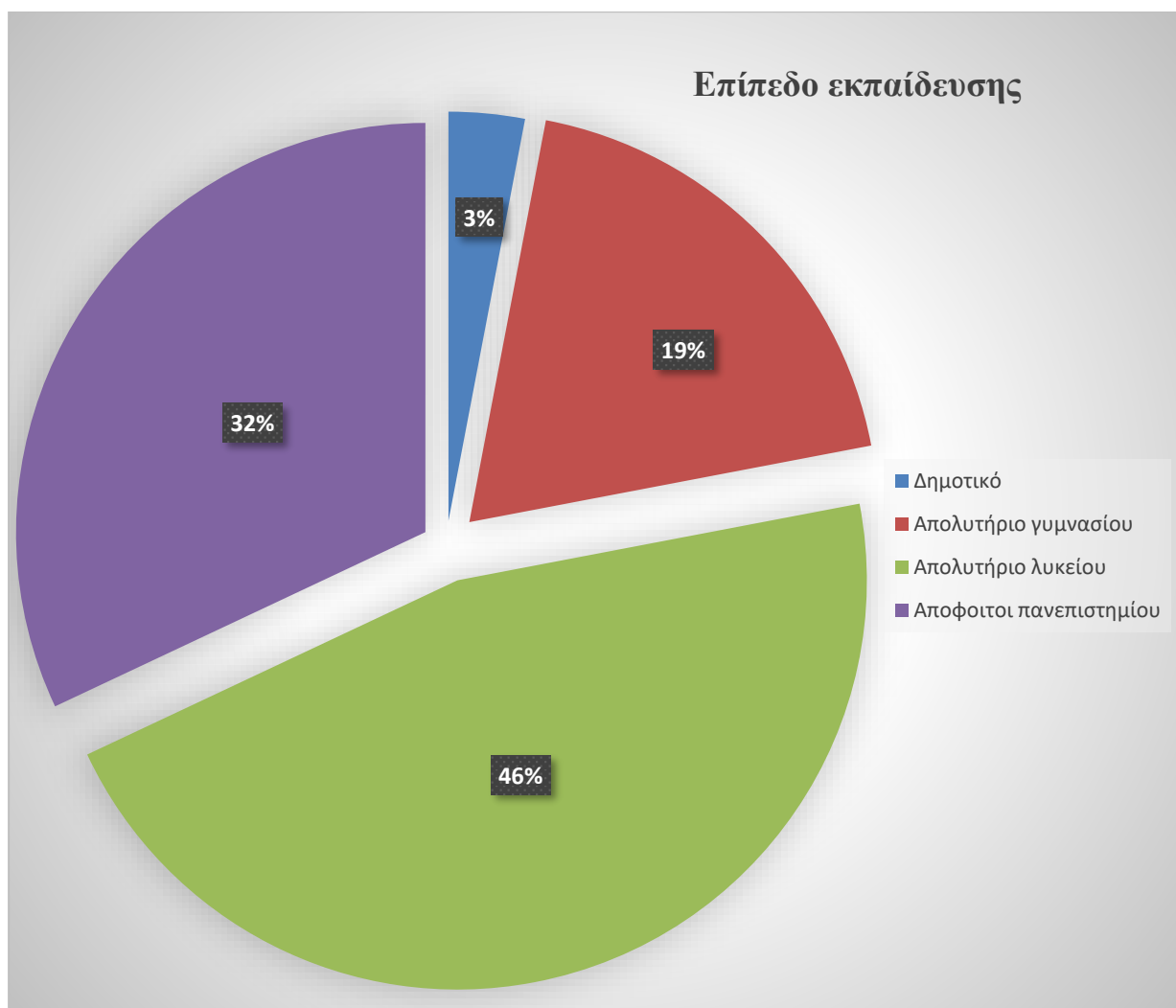

Γράφημα 5.7 Ηλικιακές ομάδες

Από τον πίνακα (5.7) και το γράφημα (5.7) διαπιστώνεται ότι οι πολυπληθέστερες ηλικιακές ομάδες όσων προσέφυγαν στη γραμμή στήριξης το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος και Μάϊος 2020 είναι άνω των 25 και κάτω των 54 ετών. Πολυπληθέστερη είναι η ηλικιακή ομάδα 35-44 ετών η οποία αντιπροσωπεύει το 26% του συνόλου.

Πίνακας 5.8 Επίπεδο εκπαίδευσης καλούντων (Μάρτιος- Μάϊος 2020)

Επίπεδο εκπαίδευσης	Ποσοστό (%)	N
Δημοτικό	3	358
Απολυτήριο γυμνασίου	19	2.265
Απολυτήριο λυκείου	46	5.483
Απόφοιτοι πανεπιστημίου	32	3.814
Σύνολο	100%	11.920

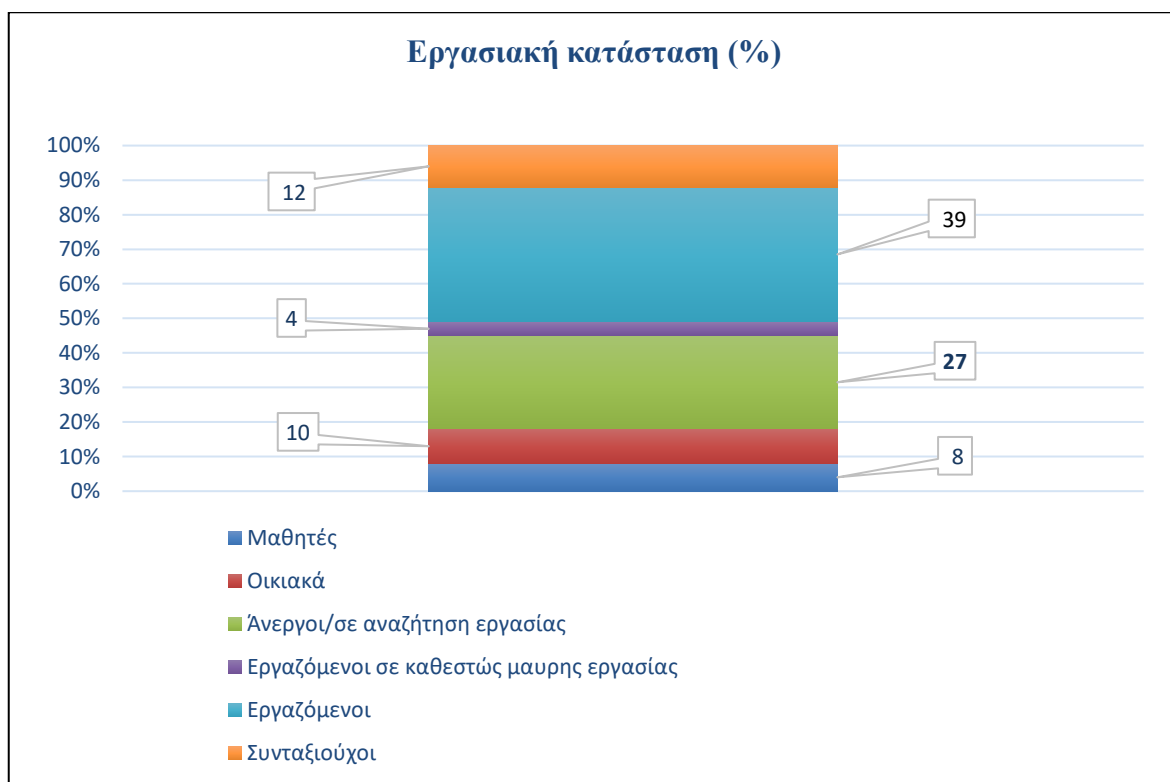

Γράφημα 5.8 Επίπεδο εκπαίδευσης

Από τον πίνακα (5.8) και το γράφημα (5.8) διαπιστώνεται ότι η πολυπληθέστερη ομάδα όσων προσέφυγαν στη γραμμή στήριξης το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος και Μάϊος 2020 είναι μέσης εκπαίδευσης (46%) και η πλέον ολιγομελής αυτή της στοιχειώδους εκπαίδευσης (3%).

Πίνακας 5.9 Εργασιακή Κατάσταση απασχόλησης καλούντων (Μάρτιος - Μάιος 2020)

Εργασιακή κατάσταση	Ποσοστό (%)	N
Μαθητές	8	954
Οικιακά	10	1.192
Άνεργοι/σε αναζήτηση εργασίας	27	3.218
Εργαζόμενοι σε καθεστώς μαύρης εργασίας	4	477
Εργαζόμενοι	39	4.649
Συνταξιούχοι	12	1.430
Σύνολο	100%	11.920

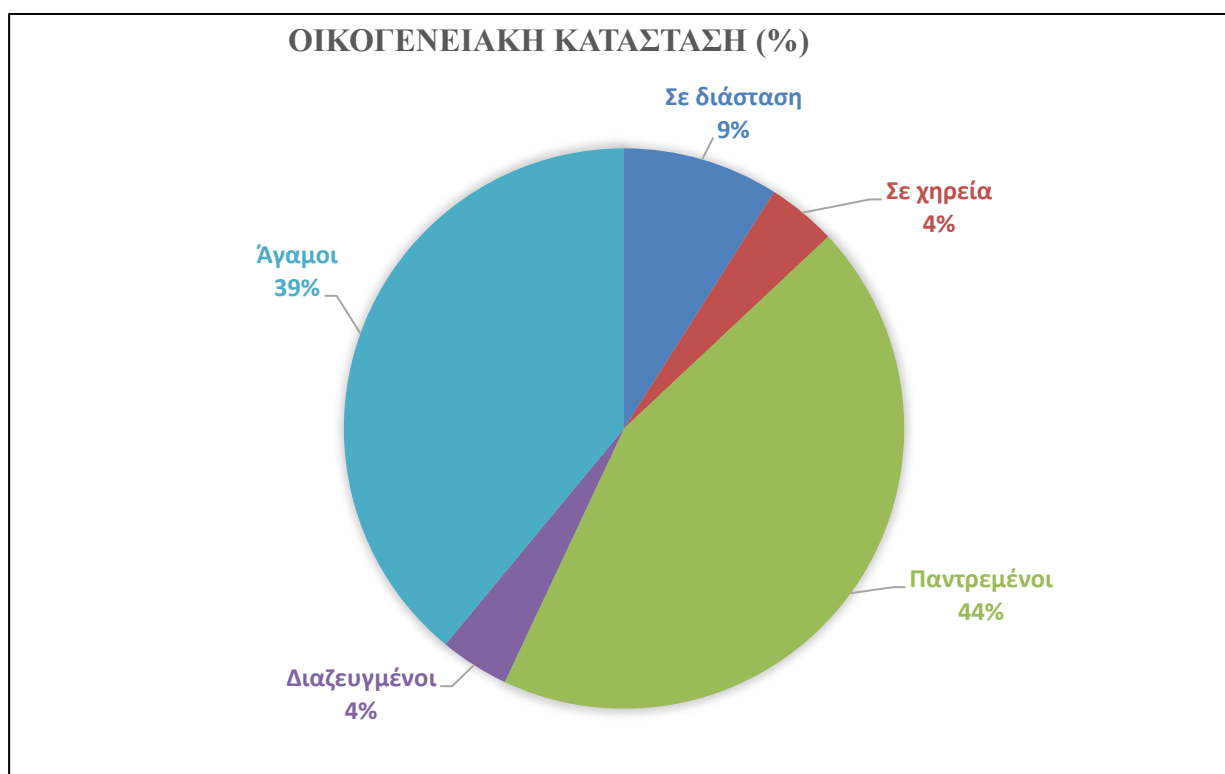
Γράφημα 5.9 Εργασιακή κατάσταση

Από τον πίνακα (5.9) και το γράφημα (5.9) προκύπτει ότι η πολυπληθέστερη ομάδα όσων προσέφυγαν στη γραμμή στήριξης το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος και Μάιος 2020 είναι εργαζόμενες (39%) με δεύτερη πολυπληθή ομάδα αυτή των ανέργων οι οποίοι αναζητούν εργασία

(27%). Οι εργαζόμενες σε καθεστώς «μαύρης» εργασίας και οι μαθήτριες είναι οι πλέον ολιγομελείς ομάδες με 4% και 8% αντίστοιχα.

Πίνακας 5.10 Οικογενειακή κατάσταση καλούντων (Μάρτιος - Μάιος 2020)

Οικογενειακή κατάσταση	Ποσοστό (%)	N
Σε διάσταση	9	1.073
Σε χηρεία	4	477
Παντρεμένοι	44	5.245
Διαζευγμένοι	4	477
Άγαμοι	39	4.648
Σύνολο	100%	11.920

Γράφημα 5.10 Οικογενειακή κατάσταση

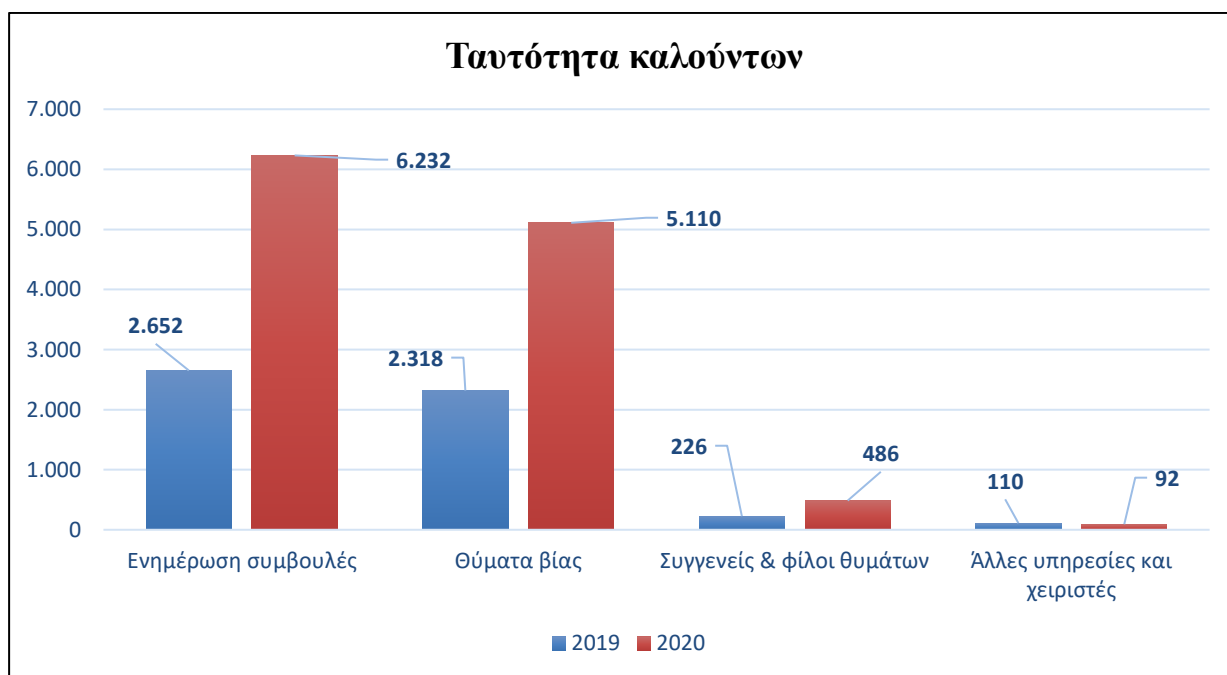
Από τον πίνακα (5.10) και το γράφημα (5.10) όπου παρουσιάζεται η οικογενειακή κατάσταση διαπιστώνεται ότι οι πολυπληθέστερες κατηγορίες όσων προσέφυγαν στη γραμμή στήριξης το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος και Μάιος 2020 είναι αυτές των παντρεμένων και των άγαμων με ποσοστά 44% και 39% αντίστοιχα. Οι χήρες και οι διαζευγμένοι αποτελούν τις πιο ολιγομελείς ομάδες με το ίδιο ποσοστό του 4%.

Συγκριτικές διαφορές μεταξύ των ετών 2019-2020

Στη γραμμή υποστήριξης τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο του 2019 και του 2020 προσέφυγαν 5.306 άτομα και 11.920 αντίστοιχα. Η ταυτότητα όσων προσέφυγαν παρουσιάζεται στον πίνακα (5.11) και απεικονίζεται στο γράφημα (5.11).

Πίνακας 5.11 Ταυτότητα καλούντων

	2019	2020
Ενημέρωση συμβουλές	2.652	6.232
Θύματα βίας	2.318	5.110
Συγγενείς & φίλοι θυμάτων	226	486
Άλλες υπηρεσίες	110	92
Σύνολο	5.306	11.920

Γράφημα 5.11 Ταυτότητα καλούντων

Από τον πίνακα (5.11) διαπιστώνουμε ότι συνολικά τα δύο έτη 2019 και 2020 προσέφυγαν σε αυτό το κέντρο 17.226 άτομα. Οι προσφεύγοντες το 2020 ανέρχονται σε 11.920 και είναι υπερδιπλάσιοι από τους 5.306 που προσέφυγαν το 2019. Ο υπερδιπλασιασμός αυτός οφείλεται στον επι μέρους υπερδιπλασιασμό και στις τρεις βασικές κατηγορίες προσφυγής «Ενημέρωση και συμβουλές», «θύματα βίας» και «Συγγενείς και φίλοι θυμάτων».

Επίσης, από τον πίνακα (5.11) και το συγκριτικό γράφημα (5.11) διαπιστώνεται ότι: Το 2019 η συντριπτικά μεγάλη πλειοψηφία του 93,7% όσων προσέφυγαν για υποστήριξη, παρουσίαζε τον εαυτό της ως θύμα βίας (43,7%) και δεν ήξερε πώς να αντιμετωπίσει σχετικές καταστάσεις

ζητώντας ενημέρωση και συμβουλές (50%). Ένα σχετικά μικρό ποσοστό της τάξης του 4,6% προσέφυγε με την ιδιότητα του συγγενή ή φίλου θύματος και το υπόλοιπο 1,7% για άλλες αδιευκρίνιστες υπηρεσίες.

Το 2020 η κατάσταση αλλάζει δραματικά, παρόλο που διατηρείται η ίδια αναλογικά δομή σε σχέση με την αντίστοιχη του 2019. Το έτος αυτό η συντριπτικά μεγάλη πλειοψηφία του 95,15% όσων προσέφυγαν για υποστήριξη παρουσίαζε τον εαυτό της ως θύμα βίας (42,9%) και δεν ήξερε πώς να αντιμετωπίσει σχετικές καταστάσεις ζητώντας ενημέρωση και συμβουλές (52,25%). Ένα σχετικά μικρό ποσοστό της τάξης του 4,08% προσέφυγε με την ιδιότητα του συγγενή ή φίλου θύματος και το υπόλοιπο 0,77% για άλλες αδιευκρίνιστες υπηρεσίες.

Συγκρίνοντας τις αντίστοιχες κατηγορίες κατά τα έτη 2019 και 2020 διαπιστώνεται ότι υπάρχει μεγάλη αύξηση σε όλες τις κατηγορίες.

Ειδικότερα:

- Οι προσφεύγοντες ως θύματα βίας αυξάνονται από 2.318 το 2019 σε 5.110 το 2020. Δηλαδή παρατηρείται μια αύξηση της τάξης του 220,45%.
- Οι προσφεύγοντες για ενημέρωση και συμβουλές αυξάνονται από 2.652 το 2019 σε 6.232 το 2020. Η αύξηση αυτή είναι περίπου της τάξης του 235%.

Ο έλεγχος για την εξέταση της στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών έδειξε ότι οι παρατηρούμενες διαφορές είναι στατιστικά σημαντικές (Cramer's $V=0,058$ και $p=0,000$) σε στάθμη σημαντικότητας 0,01.

Δηλαδή το έτος 2020 έχουμε μια αυξημένη και μάλιστα σε στατιστικά σημαντικό βαθμό προσφυγή με διάφορες ιδιότητες στο κέντρο αυτό, έναντι του έτους 2019.

Πίνακας 5.12 Κατηγορίες - τύπος βίας

Τύπος βίας	2019	2020
Σωματική βία	980	2.383
Ψυχολογική βία	926	1.793
Σεξουαλική βία	90	199
Απειλές	82	158
Οικονομική βία	47	45
Σεξουαλική Παρενόχληση	26	43
Εκφοβισμός ¹²¹	2	12

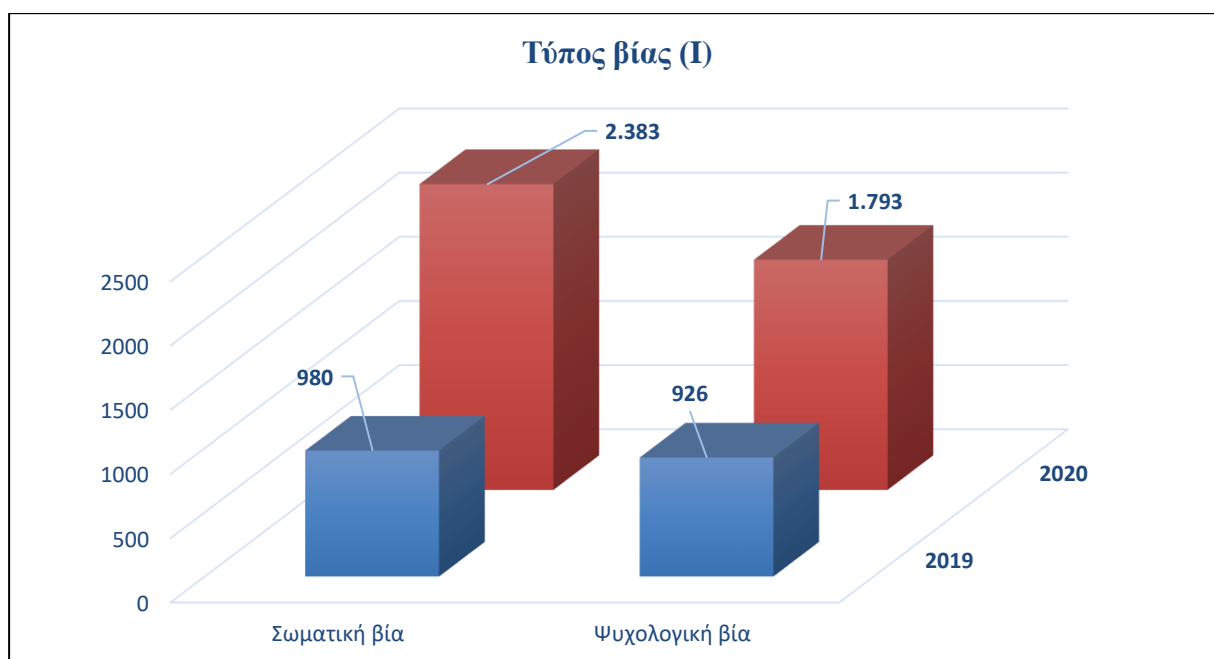
¹²¹ Εκφοβισμός (mobbing) με λόγια ή τρόπους οργάνωσης της εργασίας και στοχεύει στη διαμόρφωση ενός εχθρικού, ταπεινωτικού περιβάλλοντος που προσβάλλει την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια ή τη σωματική-ψυχική ακεραιότητα του εργαζομένου, προκειμένου να προκαλέσει την παραίτησή του (Σάκκουλα, Μπελαλή & Σταθαρού, 2014).

Πηγή: <https://medlabgr.blogspot.com/2015/05/mobbing.html#ixzz6do0DAsML>

Πίνακας 5.13 Κατηγορίες - τύπος βίας

Δεν Δήλωσαν	26	16
Σύνολο	2.318	5.110

Οι κατηγορίες βίας όσων προσέφυγαν στη γραμμή βοήθειας παρουσιάζονται στον πίνακα (5.12) από τον οποίο διαπιστώνεται ότι το 2020 υπήρξε μια μεγάλη αύξηση σχεδόν σε όλες τις παρουσιαζόμενες κατηγορίες.

Γράφημα 5.12 Τύπος βίας I

Α) Οι πιο πολυπληθείς κατηγορίες βίας είναι «η σωματική βία» και η «ψυχολογική βία» οι οποίες απεικονίζονται στο γράφημα (5.12). Από τον πίνακα (5.12) και το γράφημα (5.12) διαπιστώνεται ότι:

Το 2019 η συντριπτικά μεγάλη πλειοψηφία του 82,23% όσων προσέφυγαν στη γραμμή υποστήριξης δήλωσε θύμα «Σωματικής βίας» (42,23%) και «Ψυχολογικής βίας» (39,95%). Τα θύματα στις κατηγορίες αυτές υπερδιπλασιάζονται για την σωματική βία και σχεδόν διπλασιάζονται για την ψυχολογική βία το 2020. Τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 46,63% και 35,09%.

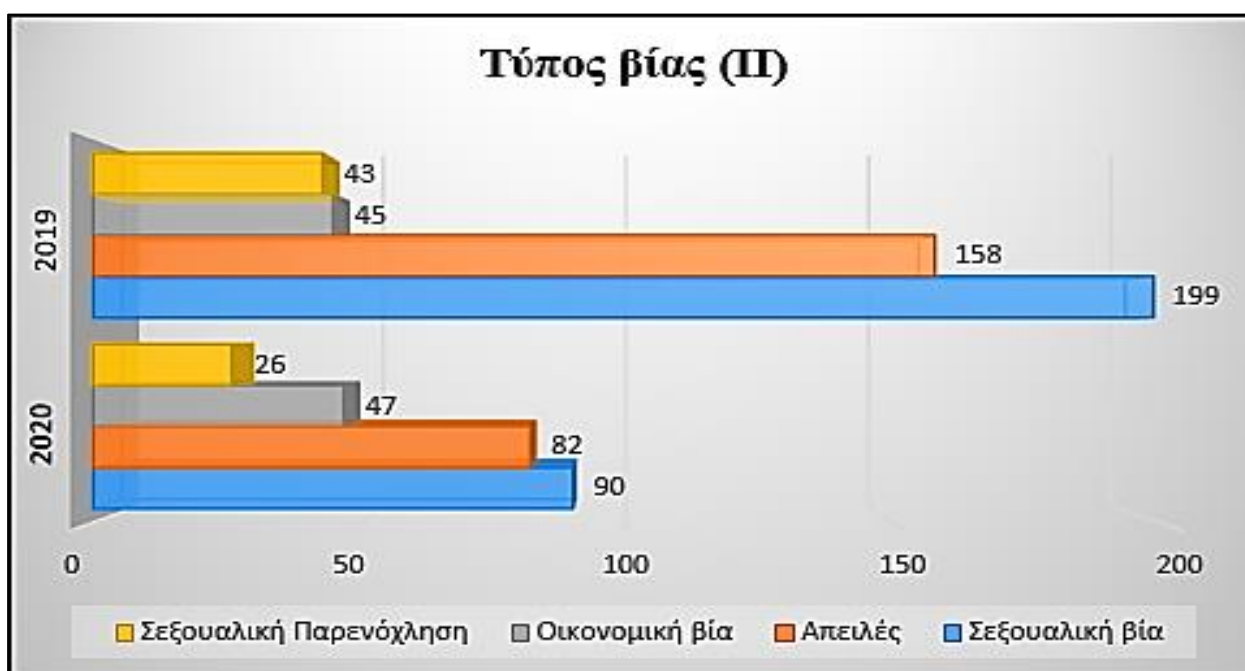
Ειδικότερα:

- Τα άτομα που δηλώνουν θύματα «Σωματικής βίας» αυξάνονται από 980 το 2019 σε 2.383 το 2020. Δηλαδή παρατηρείται μια αύξηση της τάξης του 243,16%.
- Τα άτομα που δηλώνουν θύματα «Ψυχολογικής βίας» αυξάνονται από 926 το 2019 σε 1.793 το 2020. Δηλαδή παρατηρείται μια αύξηση της τάξης του 193,63%.

Ο έλεγχος για την εξέταση της στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών έδειξε ότι οι παρατηρούμενες διαφορές είναι στατιστικά σημαντικές (Cramer's $V=0,053$ και $p<0,01$) σε στάθμη σημαντικότητας 0,01.

Δηλαδή το έτος 2020 έχουμε μια αύξηση των καταγραφών της σωματικής και της ψυχολογικής βίας σε αυτό το κέντρο και μάλιστα σε στατιστικά σημαντικό βαθμό, έναντι του έτους 2019.

B) Αύξηση από το 2019 στο 2020 παρουσιάζεται και στις κατηγορίες: «Σεξουαλική βία», «Απειλές», «Οικονομική βία» και «Σεξουαλική Παρενόχληση» οι οποίες απεικονίζονται στο γράφημα (5.13).

Γράφημα 5.13 Τύπος βίας II

Από τον πίνακα (5.12) και το γράφημα (5.13) διαπιστώνουμε ότι:

Τα θύματα στις κατηγορίες «Σεξουαλική βία», «Απειλές» και «Σεξουαλική Παρενόχληση» σχεδόν διπλασιάζονται το 2020 από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019, ενώ η «Οικονομική βία» φαίνεται να παραμένει σταθερή.

Ειδικότερα:

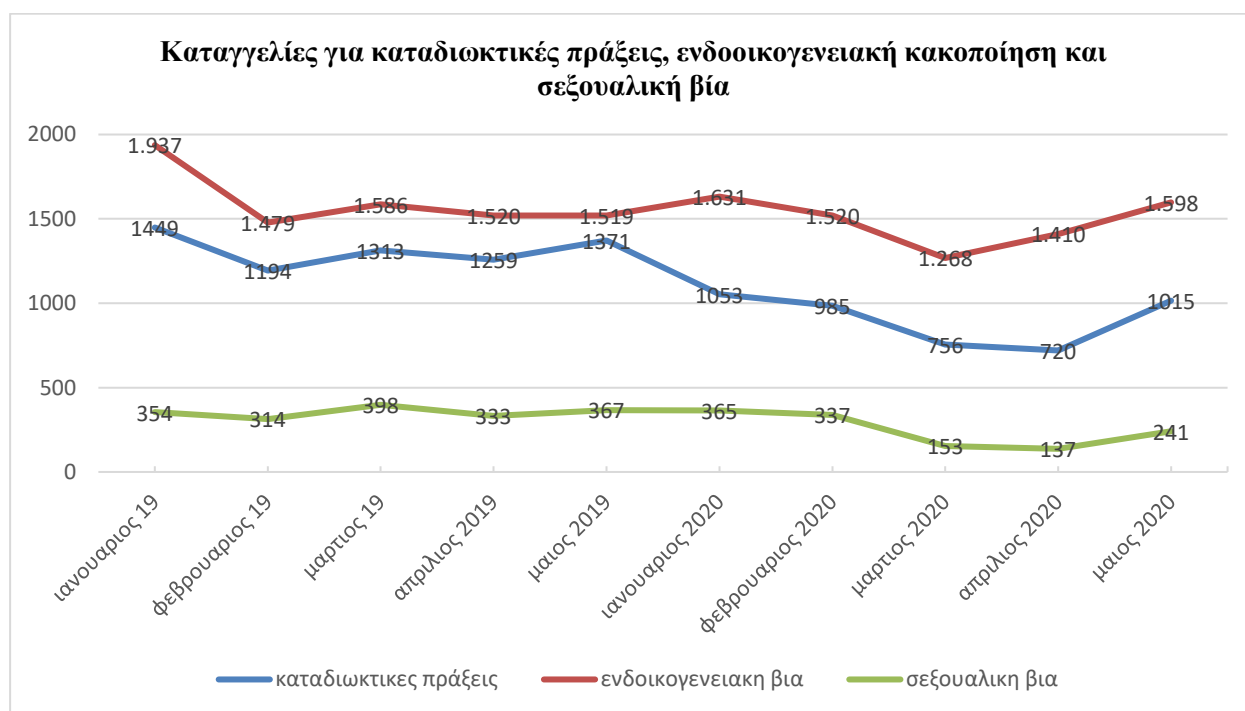
- Τα άτομα που δηλώνουν ότι δέχτηκαν «Σεξουαλική βία» αυξάνονται από 90 το 2019 σε 199 το 2020. Δηλαδή παρατηρείται μια αύξηση της τάξης του 221,12%.
- Τα άτομα που δηλώνουν ότι δέχτηκαν «Απειλές» αυξάνονται από 82 το 2019 σε 158 το 2020. Δηλαδή παρατηρείται μια αύξηση της τάξης του 192,68%.
- Τα άτομα που δηλώνουν ότι δέχτηκαν «Σεξουαλική Παρενόχληση» αυξάνονται από 26 το 2019 σε 43 το 2020. Δηλαδή παρατηρείται μια αύξηση της τάξης του 165,38%.

Ο έλεγχος για την εξέταση της στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών έδειξε ότι οι παρατηρούμενες διαφορές είναι στατιστικά σημαντικές (Cramer's $V=0,135$ και $p<0,01$) σε στάθμη σημαντικότητας 0,01.

Άρα οι κατηγορίες διαφοροποιούνται σε στατιστικά σημαντικό βαθμό εντός των αντίστοιχων τριμήνων Μαρτίου, Απριλίου και Μαΐου το 2019 και το 2020. Δηλαδή το έτος 2020 έχουμε μια αύξηση των καταγραφών «Σεξουαλική βία», «Απειλές», «Οικονομική βία» και «Σεξουαλική Παρενόχληση» σε αυτό το κέντρο και μάλιστα σε στατιστικά σημαντικό βαθμό, έναντι του έτους 2019.

5.2.3. Ανάλυση στοιχείων της αστυνομίας

Τα στοιχεία που προέρχονται από την αστυνομία αφορούν σε «καταδιωκτικές συμπεριφορές» (reati spia), στις οποίες περιλαμβάνεται σύμφωνα με τον ιταλικό ΠΚ η πρακτική του stalking (άρθρο 612 bis), η ενδοοικογενειακή (572 bis) και η σεξουαλική κακοποίηση (άρθρο 609 bis, 609 ter, 609 octies).

Πηγή: Emergenza epidemiologica da covid-19 Report sulla violenza di genere e domestica. Gennaio - maggio 2020

Γράφημα 5.14 Καταγγελίες ενδοοικογενειακή κακοποίηση

Όπως συνάγεται από τα στοιχεία του ανωτέρου γραφήματος (5.14), στο οποίο απεικονίζονται συγκριτικά τα στοιχεία των καταγγελιών στην ιταλική αστυνομία για το τρίμηνο Μάρτιος - Μάιος 2019 και 2020 αντίστοιχα, δεν προκύπτει κάποια σημαντική μεταβολή των βίαιων περιστατικών. Ειδικότερα, οι καταγγελίες για καταδιωκτικές πράξεις το 2020 σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα το 2019 εμφανίζουν μείωση. Οι καταγγελίες για ενδοοικογενειακή βία συνολικά και για

τα δύο έτη δεν παρουσιάζουν σημαντικές μεταβολές. Ειδικότερα, εντοπίζεται μείωση το μήνα Μάρτιο σε σχέση με αυτόν του 2019, το μήνα Απρίλιο του 2020 μικρή μείωση, ενώ τον Μάιο του 2020 μικρή άνοδος. Τέλος, οι καταγγελίες για σεξουαλική βία εμφανίζουν μικρή μείωση. Βέβαια θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η προσφυγή για υποστήριξη σε κάποια υπηρεσία υποστήριξης (τηλεφωνική γραμμή) διαφέρει από μια καταγγελία στην αστυνομία για την άσκηση έμφυλης βίας, δεδομένου ότι χρειάζεται να ξεπεραστούν φόβοι και άλλα εμπόδια από την πλευρά των θυμάτων. Η διαφορά μεταξύ των κλήσεων στα κέντρα παροχής υποστήριξης και στην αστυνομία, όπως σχετικά αναφέρεται στη βιβλιογραφία, ενδέχεται να οφείλεται στο διαχρονικό δισταγμό των θυμάτων έμφυλης βίας να προσφύγουν στην αστυνομία.

Πίνακας 5.14 Ανάλυση καταγγελιών με βάση το φύλο

Έτος 2019

Είδος Αδικημάτων	Ιανουάριος		Φεβρουάριος		Μάρτιος		Απρίλιος		Μάιος	
	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες
Καταδιωκτικές Πράξεις	1.449	76%	1.194	77%	1.313	74%	1.259	77%	1.371	77%
Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση	1.937	82%	1.479	82%	1.586	83%	1.520	83%	1.519	83%
Σεξουαλική Βία	354	94%	314	92%	398	89%	333	94%	367	89%

Πίνακας 5.15 Ανάλυση καταγγελιών με βάση το φύλο

Έτος 2020

Είδος Αδικημάτων	Ιανουάριος		Φεβρουάριος		Μάρτιος		Απρίλιος		Μάιος	
	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες	Καταγγελίες	Θύματα Γυναίκες
Καταδιωκτικές Πράξεις	1.053	76%	985	77%	756	72%	720	71%	1.015	70%
Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση	1.631	82%	1.520	83%	1.268	79%	1.410	81%	1.598	78%
Σεξουαλική Βία	365	93%	337	90%	153	91%	137	90%	241	96%

Από τα στοιχεία των ανωτέρω πινάκων (5.13 & 5.14) συνάγεται ότι η πλειοψηφία των καταγγελιών για το τρίμηνο Μαρτίου - Μαΐου ετών 2019 και 2020 αφορά σταθερά γυναίκες.

5.3. Ελλάδα.

5.3.1. Νομοθετικό πλαίσιο

Σε εθνικό επίπεδο, τομή για την έμφυλη βία αποτέλεσε ο νόμος 3500/2006, ο οποίος αντιμετωπίζει το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας, ζήτημα για το οποίο ως και τότε δεν υπήρχε καμία νομοθετική πρόβλεψη. Ο νόμος αυτός προβλέπει αυστηρότερες ποινές για πράξεις που έχουν ήδη χαρακτηριστεί ως ποινικά αδικήματα σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα, όταν αυτά διαπράττονται στο πλαίσιο της οικογένειας, όπως ορίζεται από το νόμο. Μια σημαντική συμβολή του νομού ήταν ότι αναγνωρίστηκε ότι ο βιασμός μπορεί να λαμβάνει χώρα και εντός του γάμου και θεωρείται πλέον ποινικό αδίκημα, ενώ η συμβίωση εκτός γάμου ανδρών και γυναικών καλύπτεται από το πεδίο εφαρμογής του νόμου. Η σωματική βία σε βάρος ανηλίκων ως πειθαρχικό μέτρο απαγορεύεται ρητά. Σε δικονομικό επίπεδο καθιερώθηκε ο θεσμός της διαμεσολάβησης σε ποινικές υποθέσεις για ορισμένα αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας.

5.3.2. Ανάλυση στοιχείων κλήσεων της γραμμής βοήθειας 15900

Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες που έλαβε νωρίς περιοριστικά μέτρα. Το καθεστώς του lockdown ίσχυσε από 22 Μαρτίου έως 4 Μαΐου 2020. Στην Ελλάδα, το πρώτο κύμα της πανδημίας δεν είχε σοβαρές επιπτώσεις όσο στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες σε ανθρώπινα θύματα. Ωστόσο, όσον αφορά στην έμφυλη βία η κατάσταση, το χρονικό αυτό διάστημα, φαίνεται να επιδεινώθηκε. Βέβαια τα στοιχεία είναι ενδεικτικά, αναδεικνύοντας τις σημαντικές ελλείψεις στην καταγραφή των περιστατικών έμφυλης βίας, καθώς και γενικότερα στην πολιτική ισότητας, αφού ακόμα και σήμερα η Ελλάδα, σύμφωνα με το δείκτη ισότητας, καταλαμβάνει την τελευταία θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹²²

Τα μοναδικά στοιχεία τα οποία καταφέραμε να εντοπίσουμε και που αποτυπώνουν, ως ένα βαθμό, τα περιστατικά έμφυλης βίας, προέρχονται από τη Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.), υπό την αιγίδα της οποίας λειτουργεί η γραμμή βοήθειας 15900, καθώς και τα Συμβουλευτικά Κέντρα αυτής που παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης σε γυναίκες οι οποίες βιώνουν κάποια μορφή βίας (σωματική κακοποίηση, ψυχολογική, συναισθηματική λεκτική κλπ.)¹²³. Σημειώνεται ότι, πέρα από τις γυναίκες οι οποίες είναι θύματα βίας, στη γραμμή, μπορούν να επικοινωνούν και τρίτα πρόσωπα που ζητούν συμβουλές ή αναφέρουν κάποιο περιστατικό έμφυλης βίας.

Τα εν λόγω στοιχεία αφορούν στο δίμηνο Μαρτίου - Απριλίου 2020. Περισσότερα δεδομένα αναμένονται από την δικτυακή έρευνα η οποία διεξάγεται από το Κέντρο Μελετών Ασφάλειας

¹²² Διαθέσιμη στο <https://eige.Europa.eu/publications/gender-equality-index-2020-Greece-downloads-wrapper>

¹²³ Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

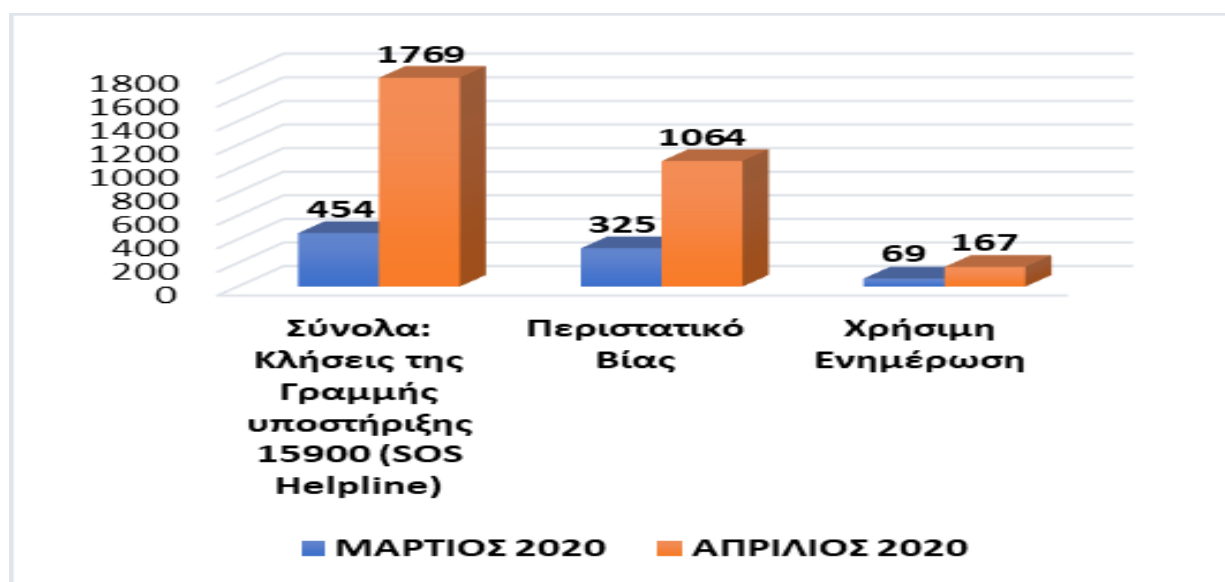
(ΚΕ.ΜΕ.Α.) του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη βάση ερωτηματολογίου, με αντικείμενο τη μελέτη της επίδρασης της πανδημίας η οποία απευθύνεται σε γυναίκες από 16 χρόνων και άνω. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα (5.15) και παρουσιάζεται στο γράφημα (5.15) τον μήνα Μάρτιο 2020 στη γραμμή βοήθειας 15900 έγιναν συνολικά 454 κλήσεις εκ των οποίων τα περιστατικά βίας ανέρχονταν σε 325. Το μήνα Απρίλιο οι κλήσεις ανήλθαν στις 1769 και τα περιστατικά βίας σε 1064. Συγκριτικά με τους δύο μήνες τον Απρίλιο 2020 το ποσοστό των βίαιων περιστατικών εμφανίζει αύξηση 227,4%.

Πίνακας 5.16 Αριθμός κλήσεων και λόγοι επικοινωνίας

Συνολικός αριθμός κλήσεων	Περιστατικά βίας	Ενημέρωση
Μάρτιος 2020	Μάρτιος 2020	Μάρτιος 2020
454	325	69
Απρίλιος 2020	Απρίλιος 2020	Απρίλιος 2020
1769	1064	167

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

Η πλειοψηφία ήταν γυναίκες ή τρίτα πρόσωπα (ποσοστό 85% το Μάρτιο και 91% τον Απρίλιο), τα οποία καλούσαν για πρώτη φορά. Ελληνικής υπηκοότητας ήταν περίπου το 76% και για τους δύο μήνες, ενώ περίπου το 24% δεν δήλωσε υπηκοότητα. Οι περιοχές προέλευσης των καλούντων ήταν οι περιφερειακές ενότητες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Κρήτης¹²⁴.

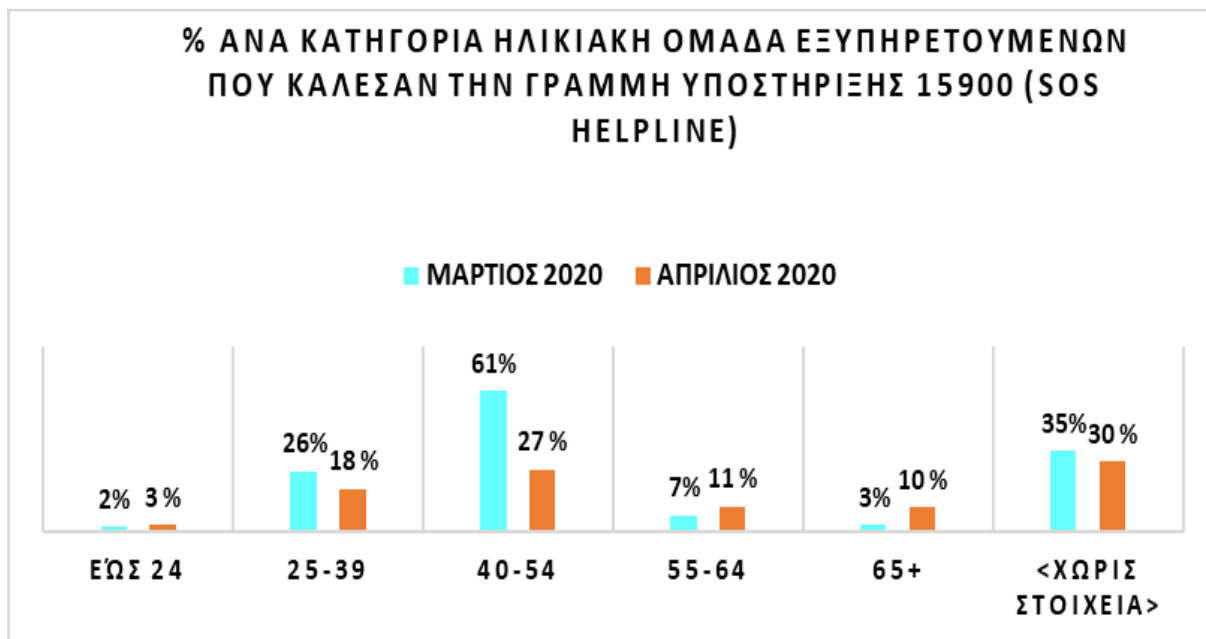

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

¹²⁴ Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

Γράφημα 5.15 Αριθμός κλήσεων και λόγοι επικοινωνίας

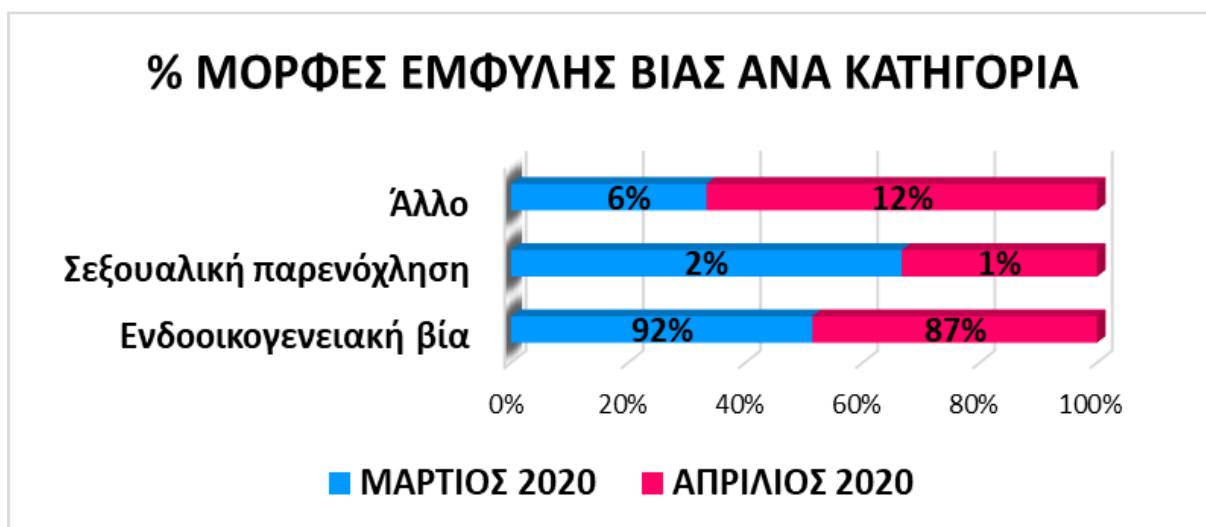
Όπως παρουσιάζεται στο γράφημα (5.16) κατά το μήνα Μάρτιο του 2020 το υψηλότερο ποσοστό των καλούντων εμφανίζεται στην ηλικιακή ομάδα 40-54 με ποσοστό 61%, ενώ για το μήνα Απρίλιο τα ποσοστά είναι κατανεμημένα σε όλες σχεδόν τις ηλικιακές ομάδες.

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

Γράφημα 5.16 Ηλικιακή ομάδα εξυπηρετούμενων

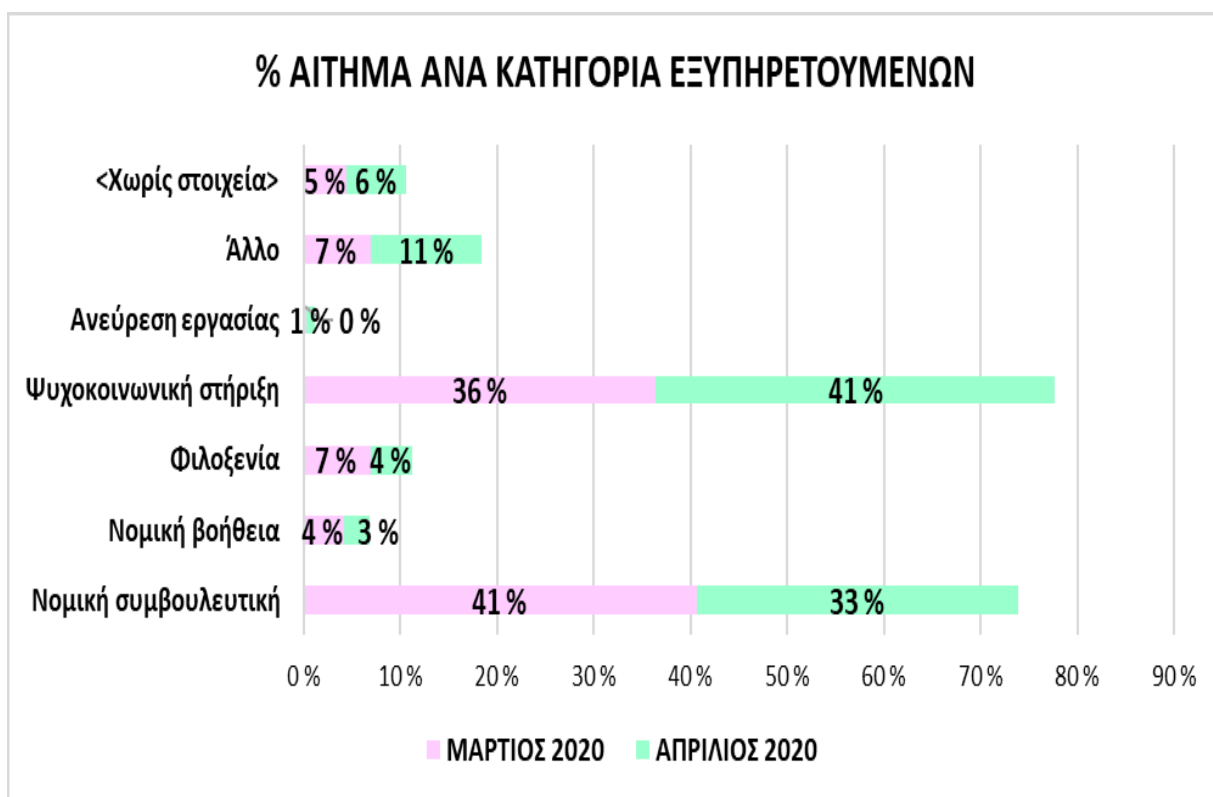
Σχετικά με τις μορφές έμφυλης βίας, όπως διαφαίνεται στο γράφημα (5.17), το μήνα Μάρτιο του 2020 το 92% των κλήσεων αφορούσαν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, ενώ το μήνα Απρίλιο το 87%. Οι άλλες μορφές βίας εμφανίζουν πολύ μικρότερα ποσοστά.

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

Γράφημα 5.17 Μορφές βίας ανά κατηγορία

Αναφορικά με τα αιτήματα υποστήριξης, όπως παρουσιάζεται στο γράφημα (5.18), τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκεντρώνει η νομική συμβουλευτική (ποσοστό 41% το Μάρτιο και 33% τον Απρίλιο) και ψυχοκοινωνική στήριξη (ποσοστό 36% τον Μάρτιο και 41% τον Απρίλιο).

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

Γράφημα 5.18 Αιτήματα εξυπηρετούμενων

5.3.3. Δεδομένα από τα Συμβουλευτικά Κέντρα

Τα παρακάτω στατιστικά στοιχεία προέρχονται από τα 42 Συμβουλευτικά Κέντρα, της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. και αφορούν επίσης το χρονικό διάστημα Μαρτίου - Απριλίου 2020 και αποκλειστικά γυναίκες οι οποίες απευθύνθηκαν σε αυτά. Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα (5.16) και όπως παρουσιάζεται στο αντίστοιχο γράφημα ο αριθμός των γυναικών που προσέφυγαν για υποστήριξη στα συμβουλευτικά κέντρα αυξήθηκε κατά 23,3% το μήνα Απρίλιο σε σχέση με το Μάρτιο του ίδιου έτους και ο αριθμός εξυπηρετούμενων από 246 ανήλθε στις 303.

Πίνακας 5.17 Αριθμός εξυπηρετούμενων γυναικών από τα Συμβουλευτικά Κέντρα

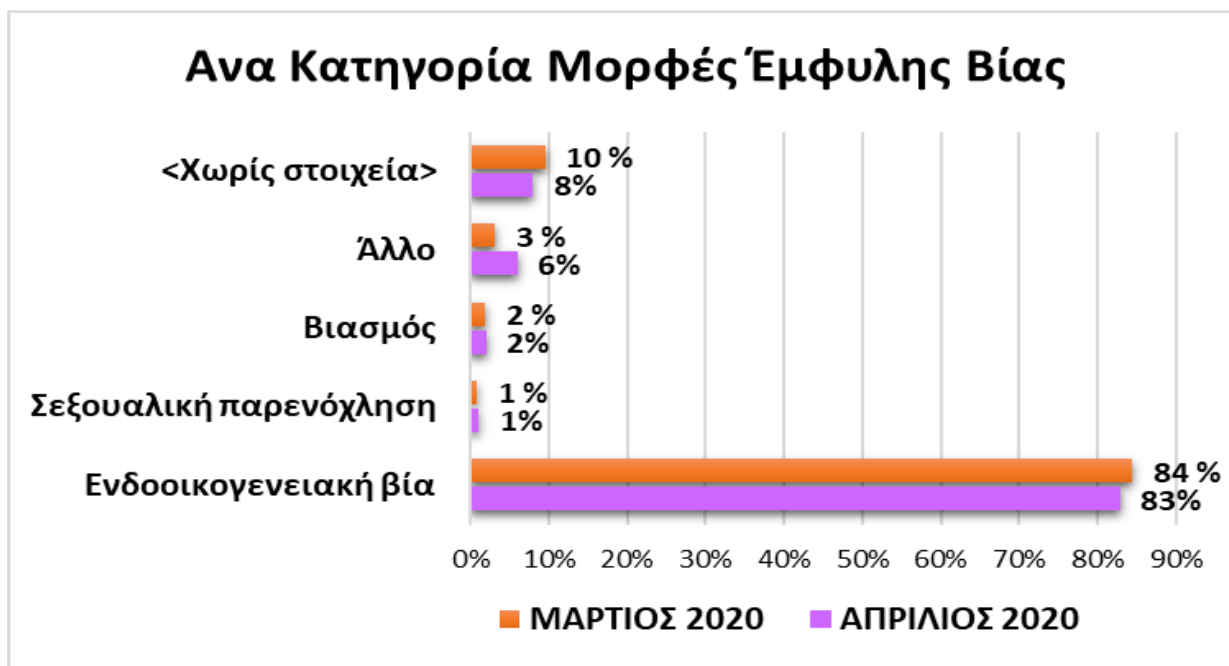
Εξυπηρετούμενες Γυναίκες	Μάρτιος 2020
	246
	Απρίλιος 2020
	303

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Ενημερωτικό δελτίο Μαρτίου Απριλίου 2020.

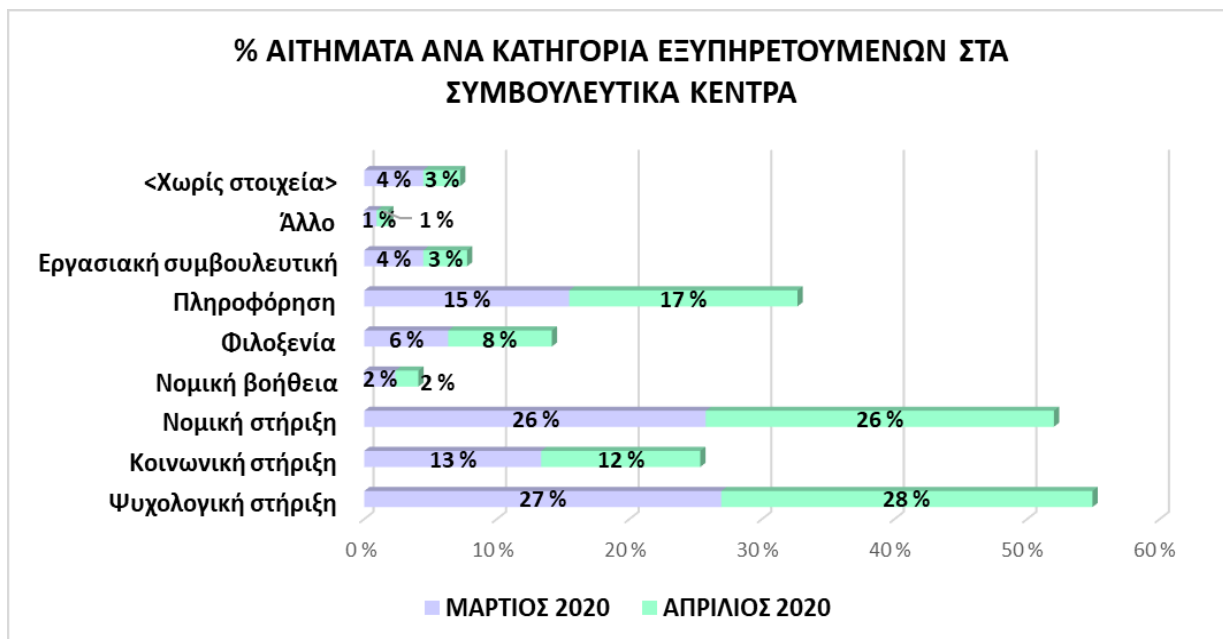
Γράφημα 5.19 Εξυπηρετούμενες γυναίκες στα συμβουλευτικά κέντρα

Όπως προκύπτει από το γράφημα (5.20) οι επικρατέστερες μορφές έμφυλης βίας και στους δύο μήνες αναφοράς είναι η ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών (ποσοστό 84% το μήνα Μάρτιο του 2020 και 83% τον Απρίλιο) η οποία μπορεί να περιλαμβάνει τη σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική και οικονομική βία, καθώς και την παρενοχλητική παρακολούθηση (stalking).

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Ενημερωτικό δελτίο Μαρτίου Απριλίου 2020.

Γράφημα 5.20 Μορφές έμφυλης βίας

Πηγή: Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Ενημερωτικό δελτίο Μαρτίου-Απριλίου 2020.

Γράφημα 5.21 Αιτήματα εξυπηρετούμενων στα συμβουλευτικά κέντρα

Τέλος όπως προκύπτει από το διάγραμμα (5.21) τα αιτήματα υποστήριξης όσων γυναικών προσέφυγαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα κατά τους δύο μήνες (Μάρτιος-Απρίλιος 2020) αφορούσαν ψυχολογική, νομική υποστήριξη και πληροφόρηση. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.) η σχέση θύματος - δράστη είναι κυρίως σχέση μεταξύ συζύγων (πρώην και νυν). Οι ηλικιακές ομάδες των γυναικών που έλαβαν υποστηρικτικές υπηρεσίες ήταν περίπου 7% για γυναίκες μεταξύ 26-35 χρονών, περίπου 25% για γυναίκες ηλικίας 36-45 χρονών και 23% για τις γυναίκες μεταξύ 46-55 χρονών¹²⁵.

5.4. Μεγάλη Βρετανία.

5.4.1. Νομοθετικό πλαίσιο

Στην Αγγλία, ο νόμος της 15ης Νοεμβρίου 2004 για την ενδοοικογενειακή βία (Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004), του οποίου διάφορες διατάξεις έχουν ενισχυθεί έως σήμερα, προστατεύει από σοβαρές πράξεις βίας τα πρόσωπα τα οποία είναι μέλη της ίδιας οικογένειας, τους ανήλικους, τους ενήλικους που είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι λόγω της ηλικίας τους ή της σωματικής ή της ψυχικής τους υγείας, καθώς και αυτά που ενώ δε συνοικούν με την

¹²⁵ Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Ενημερωτικό δελτίο Μαρτίου-Απριλίου 2020

οικογένεια, την επισκέπτονται αρκετά συχνά ώστε να θεωρείται εύλογο να θεωρηθούν μέλη της οικογένειας. Ως οικογένεια θεωρείται η οικογένεια εν στενή έννοια ή η πυρηνική οικογένεια, συμπεριλαμβανομένων και των ομοφυλόφιλων ζευγαριών, της οποίας τα μέλη ζουν κάτω από την ίδια στέγη, ενώ παράλληλα προστατεύονται και τα άτομα που ναι μεν δε συνοικούν με αυτή, αλλά την επισκέπτονται συχνά και διατηρούν με αυτή σταθερές συναισθηματικές σχέσεις. Σε αυτή την τελευταία περίπτωση περιλαμβάνεται και ο ερωτικός σύντροφος ο οποίος μπορεί να μην συνοικεί με το θύμα, αλλά να έχουν μια συντροφική σχέση με σημαντική διάρκεια. Η αγγλική νομοθεσία εντάσσει στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας πέρα από τις σοβαρές πράξεις βίας, δηλαδή αυτές που προκαλούν έντονες σωματικές κακώσεις ή βλάβες της υγείας υπό την έννοια του νόμου 1861 (Offences against the Person Act 1861), και ένα εύρος συμπεριφορών από βιασμό, σεξουαλική κακοποίηση και stalking μέχρι μοτίβα καταναγκαστικών συμπεριφορών¹²⁶, υπερβολικού ελέγχου, τα οποία πρέπει να συμβάλλουν στη δημιουργία απειλητικής κατάστασης για το θύμα. Το νομοθετικό πλαίσιο στην Αγγλία προβλέπει ορισμένες σημαντικές διαδικασίες κατεπείγοντος χαρακτήρα για την άμεση προστασία του θύματος, στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης, καθώς το θύμα ενδοοικογενειακής/συντροφικής βίας μπορεί να διεκδικήσει με την καταγγελία του περιστατικού να εκδοθεί αστυνομική διαταγή (domestic violence protection order) που να απομακρύνει τον κακοποιητή από την οικία ή να του απαγορεύει να πλησιάσει το θύμα¹²⁷, ενώ και στο πεδίο της αστικής δικαιοσύνης, ενώπιον ειδικού δικαστηρίου Οικογενειακών Υποθέσεων, μπορεί να αιτηθεί ασφαλιστικά μέτρα (injunction). Τέλος, ειδικά για περιπτώσεις σεξουαλικής βίας, δημιουργήθηκαν ειδικά κέντρα υποδοχής για τα θύματα (Sexual Assault Referral Centre -SARC), στα οποία μπορεί το θύμα να καταφύγει χωρίς απαραίτητα να έχει προβεί σε καταγγελία και να λάβει ιατρική βοήθεια και υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης.

5.4.2. Μεγάλη Βρετανία. Στοιχεία της ΜΚΟ εθνικής εμβέλειας «Women's Aid»

Στην αναζήτηση δεδομένων από την τηλεφωνική γραμμή βοήθειας της Αγγλίας National Domestic Abuse Helpline: 0808 2000 247 δεν κατέστη δυνατόν να αντληθούν αναλυτικά στοιχεία των κλήσεων υποστήριξης. Στην ιστοσελίδα της εν λόγω γραμμής γίνεται αναφορά ότι με την εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων η ζήτηση αυξήθηκε κατά 50%¹²⁸.

¹²⁶ Η συμπεριφορά του καταναγκαστικού ελέγχου εισήχθη ως ποινικό αδίκημα με τη Section 76 of the Serious Crime Act 2015

¹²⁷ Η διαταγή αυτή έχει ισχύ 28 ημερών, για την επέκταση της απαιτείται δικαστική απόφαση, πληροφορίες από <https://www.refuge.org.uk/get-help-now/support-legal-options/>

¹²⁸ Freephone 24-Hour National Domestic Abuse Helpline: 0808 2000 247

Αντί αυτής, τα στοιχεία για τη Μεγάλη Βρετανία στηρίζονται στην έρευνα που διεξήγαγε η μη κυβερνητική οργάνωση εθνικής εμβέλειας Women's Aid¹²⁹ και αφορούν στην περίοδο εφαρμογής του καθολικού lockdown το οποίο διήρκεσε από τις 23 Μάρτιου έως 31 Μαΐου του 2020. Σ' αυτήν διερευνάται η επίδραση του lockdown στην έμφυλη βία, εστιάζοντας στις εξής παραμέτρους: τις τάσεις που διαμορφώνονται στα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και στις εμπειρίες κακοποίησης που βιώνουν τα θύματα.

Τα δεδομένα που αναλύονται παρακάτω βασίζονται σε έρευνα στις επιζήσασες που διενεργήθηκε από 1-24 του Ιουνίου 2020 και στην οποία αποτυπώνεται η επίδραση του lockdown και των περιοριστικών μέτρων στις εμπειρίες κακοποίησης. Παρότι το δείγμα ήταν ένα δείγμα ευκαιρίας, ωστόσο απεικονίζει σημαντικές πλευρές της έμφυλης βίας όπως η επίδραση του lockdown, το προφίλ του κακοποιητή, οι μορφές κακοποίησης, καθώς και πως τα υποκείμενα βιώνουν την έντασή της βίας κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά όσων απάντησαν παρουσιάζονται στους πίνακες 1-4 που ακολουθούν.

Πίνακας 5.18 Ηλικία

Ηλικία	Ποσοστό %	N
16-20 ετών	1,1%	3
21-30	15,8%	42
31-40	31,2%	83
41-50	34,6%	92
51-60	13,5%	36
61-70	3,8%	10
Σύνολο	100%	266

Από τα στοιχεία του πίνακα (5.18) διαπιστώνεται ότι τις πολυπληθέστερες ηλικιακές κατηγορίες των ερωτώμενων αποτελούν οι ηλικίες 31-40 και 41-50 ετών ποσοστό 32,1% και 34,6% αντίστοιχα.

¹²⁹ Πηγή Women's Aid. (2020) A Perfect Storm: The Impact of the Covid-19 Pandemic on Domestic Abuse Survivors and the Services Supporting Them. Bristol: Women's Aid

Πίνακας 5.19 Εθνικότητα

Εθνικότητα	Ποσοστό %	N
Λευκοί Άγγλοι / Ουαλοί / Σκωτσέζοι /Βόρειοι Ιρλανδοί	86,5%	230
Μιγάς/πολλαπλό εθνικό υπόβαθρο	0,4%	1
Οτιδήποτε άλλο - Λευκή καταγωγή	3,8%	10
Ασιάτης/ Βρετανός Ινδικής καταγωγής	2,3%	6
Ασιάτης/ Βρετανός πακιστανικής καταγωγής	0,4%	1
Μαύρος / Αφρικανικός / Καραϊβικός / Βρετανός	0,4%	1
Μαύρος / Αφρικανικός / Καραϊβικός Βρετανός καραβαϊκής καταγωγής	0,4%	1
Λευκοί και Ασιάτες Μικτό / Πολλαπλό έθνικό υπόβαθρο	0,4%	1
Λευκοί και Μαύροι Καραϊβικής καταγωγής	0,4%	1
Λευκοί τσιγγάνοι ή Ιρλανδοί ταξιδιώτες	0,8%	2
Λευκοί Ιρλανδοί	3%	8
Δεν δήλωσαν	1,5%	4
Σύνολο	100%	266

Αναφορικά με την εθνικότητα, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα (5.19) η πλειοψηφία των ερωτώμενων (86%) ήταν Λευκοί Άγγλοι/Ουαλοί / Σκωτσέζοι /Βόρειοι Ιρλανδοί και το υπόλοιπο (14%) διαφόρων άλλων εθνικοτήτων.

Πίνακας 5.20 Σεξουαλικός προσανατολισμός

Σεξουαλικός προσανατολισμός	Ποσοστό %	N
Άφυλο	2,6%	7
Αμφιφυλόφιλο	4,5%	12
Δεν δήλωσαν	3,4%	9
Λεσβία	1,1%	3
Ετεροφυλόφιλη	87,2	232
Πανσεξουαλική	0,8%	2
Άλλο (διευκρινίστε)	0,4%	1
Σύνολο	100%	266

Σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ερωτώμενων, όπως προκύπτει από τον πίνακα (5.20) η πλειοψηφία αυτών (87,2%) δήλωσαν ετεροφυλόφιλες, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό (12,8) κατανέμεται σε διάφορους άλλους σεξουαλικούς προσανατολισμούς.

Πίνακας 5.21 Περιοχή κατοικίας

Περιοχή κατοικίας	Ποσοστό %	N
Αγγλία	74,1%	197
Βόρεια Ιρλανδία	2,6%	7
Σκωτία	11,7%	31
Ουαλία	8,3%	22
Δεν απάντησαν	1,5%	4
Άλλη περιοχή	1,8%	5
Σύνολο	100%	266

Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα (5.21) η Αγγλία, η Σκωτία και η Ουαλία είναι οι κυριότερες γεωγραφικές περιοχές κατοικίας των ερωτώμενων.

Πίνακας 5.22 Χρόνος κακοποίησης

Χρόνος κακοποίησης	Ποσοστό %	N
Έχουν βιώσει βία στο παρελθόν	73%	192
Βιώνουν κακοποίηση/βία στην παρούσα περίοδο	27%	74
Σύνολο	100%	266

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα (5.22) το σύνολο των ερωτώμενων είναι θύματα κακοποίησης. Το 73% βίωσε κακοποίηση πριν την περίοδο της καραντίνας (lockdown) ενώ το 1/3 δήλωσε ότι βίωσαν κακοποίηση/βία στην παρούσα περίοδο.

Πίνακας 5.23 Χρόνος κακοποίησης

Φύλο κακοποιητών	Ποσοστό %	N
Άνδρας	83,1%	221
Γυναίκα	1,5%	4
Πολλοί κακοποιοί (όλοι οι άντρες)	10,9%	29
Πολλοί κακοποιοί (άνδρες και γυναίκες)	4,5%	12
Σύνολο	100%	266

Από τα στοιχεία του πίνακα (5.23) συνάγεται ότι η πλειοψηφία των κακοποιητών ήταν άνδρες (94%) εκ των οποίων (10,9%) ήταν περισσότεροι του ενός. Για τα υπόλοιπα ποσοστά οι κακοποιητές ήταν είτε άνδρες, είτε άντρες και γυναίκες.

Πίνακας 5.24 Σχέση θύματος με τον κακοποιητή

Σχέση θύματος με τον κακοποιητή (Περισσότερες από μια απάντηση)	Ποσοστό %
Νυν σύντροφος (συμπλ. Σύζυγος)	21,4 %
Πρώην σύντροφος	80,8 %
Μέλος της οικογένειας	12,8%
Κάποιος Άλλος	5,3 %

Η σχέση των κακοποιητών με τα θύματα (πίνακας 5.24) αφορούσε κυρίως πρώην και νυν συντρόφους.

Πίνακας 5.25 Επίδραση του covid19 στη κακοποίηση

Η πανδημία επέδρασε στις εμπειρίες κακοποίησης με έναν ή περισσότερους τρόπους	Απαντήσεις	%	N=74
	Ναι		91.3%
Δ/Δ		8,7	5
Σύνολο		100%	74

*Βάση: Όσες δήλωσαν ότι κακοποιήθηκαν στην παρούσα χρονική περίοδο

Η πανδημία φαίνεται ότι επέδρασε στις εμπειρίες κακοποίησης με έναν ή περισσότερους τρόπους, όπως δήλωσε (πίνακας 5.25) η συντριπτική πλειοψηφία (91,3% βίωσε κακοποίηση στην παρούσα χρονική περίοδο.

Πίνακας 5.26 Επιδράσεις του covid19 στη κακοποίηση

Η πανδημία επέδρασε στις εμπειρίες κακοποίησης με έναν ή περισσότερους τρόπους (Πολλαπλής επιλογής δεν αθροίζει %)	N=74*
Η βία/κακοποίηση έχει χειροτερέψει	50.7% (35)
Ένιωσα περισσότερο φοβισμένη κατά τη διάρκεια του lockdown	52.2% (36)
Ένιωσα ότι δεν έχω κανέναν στον οποίο να μπορώ να στραφώ για βοήθεια κατά τη διάρκεια του lockdown	58.0% (40)

Πίνακας 5.27 Επιδράσεις του covid19 στη κακοποίηση

Οι φίλοι μου και η οικογένεια μου δεν μπορούν να με βοηθήσουν να φύγω εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων	31.9% (22)
Φοβάμαι να μείνω σε ξενώνα κατά τη διάρκεια της πανδημίας	21.7% (15)
Νοιώθω ότι δεν μπορώ να φύγω από το σύντροφο μου/πρώην σύντροφό μου εξαιτίας της πανδημίας	30.4% (21)
Δεν μπόρεσα να έχω πρόσβαση σε υποστήριξη για ενδοοικογενειακή κακοποίηση	15.9% (11)
Άλλη επίδραση (παρακαλώ προσδιορίστε)	18.8% (13)
Η πανδημία δεν είχε κάποια ιδιαίτερη επίδραση στις εμπειρίες κακοποίησης/βίας που βιώνω	8.7% (6)

* Βάση: Όσες βίωσαν κακοποίηση στην παρούσα χρονική περίοδο

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα (5.26) τα θύματα κακοποίησης δήλωσαν σε υψηλά ποσοστά ότι: α) η βία/κακοποίηση έχει χειροτερέψει στην παρούσα χρονική περίοδο, β) κατά τη διάρκεια του lockdown νιώθουν περισσότερο φοβισμένα, γ) ότι εξ αιτίας της πανδημίας δεν μπορούν να φύγουν από το σύντροφό τους δ) οι φίλοι και η οικογένεια τους δεν μπορούν να βοηθήσουν να φύγουν από το σπίτι εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων.

Συνολικά, με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, δίνεται η εικόνα ότι η κακοποίηση, όπως τα θύματα τη βιώνουν και την αντιλαμβάνονται, έχει γίνει χειρότερη. Από τις απαντήσεις διαφαίνεται ότι διάχυτος είναι ο φόβος των θυμάτων να απεγλωβιστούν από τον κακοποιητή τους λόγω της εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων. Επιπρόσθετα, ο φόβος αποκτά μια ιδιαίτερη διάσταση, στην οποία συμβάλλει η πανδημία, όσον αφορά την ευαλωτότητα της υγείας και τον κίνδυνο μετάδοσης του ιού. Αυτό αντικατοπτρίζεται ιδιαίτερα στη δήλωση ότι πολλές συμμετέχουσες φοβούνταν να μείνουν σε έναν ξενώνα μαζί με άλλα άτομα.

Πίνακας 5.27 Επίδραση της κακοποίησης στην ψυχική υγεία

Επίδραση της κακοποίησης στην ψυχική υγεία (Ερώτηση παραπάνω της μιάς επιλογής)	Βίωσαν κακοποίηση στην παρούσα χρονική περίοδο N=74	Βίωσαν κακοποίηση στο παρελθόν N=192	Ανταποκρίθηκαν και στα δύο N=266
Η πανδημία είχε αρνητική επίδραση στην ψυχική μου υγεία και νοιώθω λιγότερο	55,2 (36)		

ικανή να αντιμετωπίσω την κακοποίηση			
Η πανδημία πυροδότησε μνήμες κακοποίησης και επηρέασε την ψυχική μου υγεία		53,3(98)	
Ισχύουν και τα δυο παραπάνω			53,0% (134)

Από τα στοιχεία του πίνακα (5.27) διαφαίνεται ότι η πανδημία έχει επιδράσει αρνητικά στην ψυχική υγεία των θυμάτων και στην ικανότητα να αντιμετωπίσουν τον κακοποιητή τους, καθώς οι περιορισμοί τα εγκλωβίζουν υλικά και συναισθηματικά, αποτελώντας πηγή άγχους και φόβου. Ταυτόχρονα το άγχος και ο φόβος φθείρουν καθημερινά το θύμα, καθώς στις συνθήκες αυτές ακόμα κι αν έχει υλικούς πόρους για να αντιδράσει στην κακοποίηση, είναι ακόμα πιο δύσκολο να πάρει πρωτοβουλίες.

Πίνακας 5.28 Η πανδημίας ως εργαλείο άσκησης ελέγχου από τον κακοποιητή

Εκμετάλλευση της πανδημίας από τον κακοποιητή ως εργαλείο άσκησης ελέγχου (Πολλαπλής επιλογής δεν αθροίζει %)	Όσες γυναίκες δήλωσαν ότι κακοποιήθηκαν στην παρούσα χρονική περίοδο N=74
Χρησιμοποίηση της πανδημίας ως μέσο κακοποιητικής συμπεριφοράς με έναν ή περισσότερους τρόπους	66,7% (46)
Ο κακοποιητής ήρθε να μείνει μαζί μου ισχυριζόμενος ότι ήταν ανάγκη λόγω του lockdown	7,2% (5)
Έβηχε/έφτυνε πάνω μου	5,8% (4)
Με απειλούσε ότι θα βήξει/θα φτύσει πάνω μου	4,3% (3)
Δεν θα με άφηνε να δουλέψω κατά τη διάρκεια της πανδημίας	5,8% (4)
Αρνείται να λαμβάνει προστατευτικά μέτρα για την πανδημία (π.χ. δεν τηρεί κοινωνική/φυσική αποστασιοποίηση ή πλύσιμο των χεριών θέτοντας με σε κίνδυνο)	37,7% (26)
Επιτρέπει να έρχεται κόσμος στο σπίτι πάρα το lockdown	7,2% (5)

Πίνακας 5.28 Η πανδημίας ως εργαλείο άσκησης ελέγχου από τον κακοποιητή

Μας αναγκάζει να εφαρμόζουμε πολύ αυστηρά μετρά κοινωνικής απομόνωσης (π.χ. δεν με αφήνει να βγω για σωματική άσκηση, δεν με αφήνει να πάω σε καταστήματα για να αγοράσω είδη πρώτης ανάγκης)	10,1% (7)
Μας αναγκάζει να εφαρμόζουμε πολύ αυστηρά μετρά κοινωνικής απομόνωσης (π.χ. δεν με αφήνει να βγω για σωματική άσκηση, δεν με αφήνει να πάω σε καταστήματα για να αγοράσω είδη πρώτης ανάγκης)	10,1% (7)
Χρησιμοποιεί τους περιορισμούς του lockdown προκειμένου να με εμποδίσει να φύγω	10,1% (7)
Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε)	27,5% (19)
Τίποτα από τα παραπάνω	33,3% (23)

Στον πίνακα (5.28) παρουσιάζονται η εκμετάλλευση της πανδημίας και του lockdown από τον κακοποιητή ως εργαλείο άσκησης ελέγχου στα θύματα κακοποίησης. Η πανδημία και το lockdown φαίνεται να διαμορφώνουν ευνοϊκές συνθήκες για την εκδήλωση συμπεριφορών καταναγκαστικού ελέγχου και αποτυπώνουν συμπεριφορές που δείχνουν τον τρόπο που οι κακοποιητές χρησιμοποιούν την επιδημία για να εκφοβίσουν τα θύματα. Αυτό μπορεί να εκφράζεται με πολλούς τρόπους, καθώς σε πολλές περιπτώσεις ο κακοποιητής δεν λαμβάνει προληπτικά μέτρα για τη μετάδοση του ιού, εσκεμμένα για να εμπνεύσει φόβο και να χειραγωγήει το θύμα. Μπορεί επίσης να λειτουργεί και με διαφορετική κατεύθυνση και να εργαλειοποιεί τα περιοριστικά μετρά για να τρομοκρατεί το θύμα του ή να το τιμωρεί όταν θεωρεί ότι αυτό φέρεται απερίσκεπτα σε σχέση με αυτά.

Πίνακας 5.29 Πρόσβαση σε δίκτυα υποστήριξης

Πρόσβαση σε υποστήριξη κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Πολλαπλής επιλογής δεν αθροίζει %)	Σύνολο ερωτηθέντων N=266
Ήρθαν σε επαφή με οποιαδήποτε μορφή υποστήριξης	59,3 % (140)
Ναι-επικοινωνώντας με την εθνική γραμμή για θύματα ενδοοικογενειακής κακοποίησης ¹³⁰	6,8% (16)

¹³⁰ Πρόκειται για τη γραμμή 0808 2000 247, εθνικής εμβέλειας η οποία παρέχει ένα εύρος υπηρεσιών από συμβουλευτική, μέχρι την δυνατότητα να εγκατασταθεί το θύμα σε κάποιο καταφύγιο

Πίνακας 5.29 Πρόσβαση σε δίκτυα υποστήριξης

Ναι-επικοινωνώντας με κάποια άλλη γραμμή βοήθειας για θύματα ενδοοικογενειακής κακοποίησης	4,7%	(11)
Ναι-επικοινωνώντας μέσω της υπηρεσίας live chat της women's aid	5,1%	(12)
Ναι-επικοινωνώντας με μια τοπική υπηρεσία αρμόδια για θύματα κακοποίησης	13,1%	(31)
Ναι-επισκέφτηκα την ιστοσελίδα της women's aid	23,2%	(55)
Ναι- επισκέφτηκα κάποια άλλη ιστοσελίδα σχετικά με θύματα ενδοοικογενειακής κακοποίησης	9,7%	(23)
Ναι-από δικηγόρο ¹³¹	13,1%	(31)
Ναι-από σύμβουλο/θεραπευτή	19,1%	(45)
Ναι-από την αστυνομία	11,4	(27)
Ναι-από τον πάροχο στέγασης μου	2,1%	(5)
Ναι-από φίλους ή οικογένεια	34,3%	(81)
Ναι-από τον εργοδότη μου	5,5%	(13)
Ναι-από αλλού (παρακαλώ προσδιορίστε)	13,1%	(31)
Όχι-δεν αναζήτησα κανενός είδους υποστήριξη	40,7%	(91)
Δεν απάντησαν	11,7%	(30)

Στο πίνακα (5.29) αποτυπώνονται οι δυνατότητες πρόσβασης των θυμάτων κακοποίησης σε διάφορες μορφές υποστήριξης είτε τυπικές, είτε άτυπες. Παρατηρώντας τις απαντήσεις σχετικά με την πρόσβαση σε υποστήριξη, ένα σημαντικό ποσοστό (40,7%) δηλώνει ότι δεν αναζήτησε κανενός είδους υποστήριξη κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Το υψηλό αυτό ποσοστό δυστυχώς μοιάζει αναμενόμενο, καθώς τα περιοριστικά μέτρα επιδρούν στις δυνατότητες που έχει το θύμα να λαμβάνει πρωτοβουλίες, αλλά και στην συμπεριφορά του κακοποιητή όπως φάνηκε και από τον παραπάνω πίνακα.

Όσον αφορά το σε ποιόν απευθύνθηκαν για υποστήριξη σημαντικό ποσοστό, πέρα από διάφορους φορείς αναζήτησε βοήθεια από τους φίλους και την οικογένεια. Το γεγονός αυτό επιδέχεται πολλές αναγνώσεις, ωστόσο υπενθυμίζει τη σημασία που έχουν τα άτυπα δίκτυα υποστήριξης για τα θύματα κακοποίησης, τα οποία είναι συχνά άμεσα συνδεδεμένα και με τις καθημερινές δραστηριότητες.

¹³¹ Χρησιμοποιείται η λέξη solicitor

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρήθηκε η μελέτη της έμφυλης βίας κατά την περίοδο της πανδημίας του covid-19 και οι επιδράσεις από την εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων και ειδικότερα του lockdown.

Έχοντας ως δεδομένο ότι τα μέτρα προστασίας που ελήφθησαν αναμόρφωσαν σημαντικές πτυχές της καθημερινής ζωής διερευνήθηκε σε ποιό βαθμό τα μέτρα αυτά λειτούργησαν ως επιπρόσθετοι παράγοντες κινδύνου για την εκδήλωση της έμφυλης βίας και συνετέλεσαν στην αύξηση των περιστατικών και των διαφόρων μορφών αυτής.

Όπως αναλύθηκε η έμφυλη βία έχει πολυπαραγοντική αφετηρία και πολύπλευρες διαστάσεις. Εκδηλώνεται μέσα από τις διαπροσωπικές σχέσεις και μπορεί να προκύψει σε οποιοδήποτε πλαίσιο. Αποτελεί έκφραση μιας δομικής ανισότητας η οποία βασίζεται στη διχοτόμηση του φύλου και εκδηλώνεται τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια σφαίρα. Η ανισότητα αυτή γίνεται καλύτερα κατανοητή μέσα από τους έμφυλους ρόλους οι οποίοι αποδίδουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στους άντρες και τις γυναίκες και αντικατοπτρίζονται έντονα στο θεσμό της πυρηνικής οικογένειας. Επίσης, στην ανάλυση του φαινομένου της έμφυλης βίας, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι διάφορες μορφές αυτής δεδομένου ότι εκδηλώνεται με ένα πολύ μεγάλο εύρος συμπεριφορών, οι περισσότερες εκ των οποίων συγκροτούνται γύρω από το στοιχείο του καταναγκασμού, του ασφυκτικού ελέγχου και της άσκησης εξουσίας ενώ συχνά αλληλεπικαλύπτονται.

Οι ανωτέρω έννοιες συμβάλλουν σημαντικά στην βαθύτερη κατανόηση της έμφυλης βίας και έχουν επηρεάσει προς μια κατεύθυνση θεσμικής αναγνώρισης της, παρότι οι επίσημοι και ανεπίσημοι θεσμοί, συχνά αναπαράγουν τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις για την έμφυλη βία και καταλήγουν να την αγνοούν ανάγοντας την σε ένα πρόβλημα το οποίο αφορά δυσλειτουργικές σχέσεις και οικογένειες. Οι θεωρίες και τα ερμηνευτικά σχήματα τα οποία επιχειρήσαν να εξηγήσουν την έμφυλη βία προσφέρει το καθένα παραμέτρους που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην αξιολόγηση ενός περιστατικού έμφυλης βίας.

Επιπρόσθετα, η μεγάλη έκταση και η σοβαρότητα του φαινομένου επιβάλλουν η προσοχή να στραφεί στο φύλο ως εστιακό σημείο ανάλυσης, λαμβάνοντας υπόψη, εκτός των άλλων, το εκάστοτε κοινωνικο-οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο, καθώς και τις ειδικές καταστάσεις που διαμορφώνονται και οι οποίες αποτελούν ένα επιπρόσθετο παράγοντα κινδύνου στην αύξηση των περιστατικών της έμφυλης βίας και στην ένταση αυτής. Εν προκειμένω, η πανδημία του Covid 19 αποτελεί επίσης μια ειδική κατάσταση και παράγοντας που μπορεί να συμβάλει στην αύξηση και στην ένταση του φαινομένου της έμφυλης βίας. Σύμφωνα με την εμπειρία και τα δεδομένα μελετών από προηγούμενες κρίσεις (υγειονομικές, οικονομικές, έπειτα από φυσικές καταστροφές)

στην πρόσφατη ιστορία, έχει αποτυπωθεί αύξηση των περιστατικών έμφυλης βίας, καθώς ο χαρακτήρας έκτακτης ανάγκης κάνει τα θύματα περισσότερο ευάλωτα¹³².

Στο πλαίσιο αυτό, το ερμηνευτικό πλαίσιο της μελέτης στηρίζεται στο γεγονός ότι, τα περιοριστικά μέτρα τα οποία ελήφθησαν με την παραμονή στο σπίτι, την ανακατανομή του χρόνου ανάμεσα στην οικογενειακή και επαγγελματική ζωή, λόγω της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας, την κοινωνική αποστασιοποίηση από τις διαπροσωπικές επαφές, καθώς και η δυσκολία πρόσβασης των θυμάτων έμφυλης βίας στα δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης, δημιούργησαν ένα νέο περιβάλλον και αναδόμησαν την καθημερινότητα των πολιτών. Η επίδραση των περιορισμών αυτών στην έμφυλη βία, εφόσον αυτή εμφανίζεται ως φυσική βία, σεξουαλική, ψυχολογική και οικονομική, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, δεδομένου ότι δυνητικά συμβάλλει στην ένταση των φαινομένων της έμφυλης βίας ή και στην εκδήλωση νέων. Οι παραπάνω παράγοντες αποτέλεσαν το υπόβαθρο και το έδαφος για την αύξηση των περιστατικών έμφυλης βίας κατά των γυναικών εντείνοντας ένα ήδη σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα, του οποίου οι πραγματικές διαστάσεις είναι ιδιαίτερα δύσκολο να μελετηθούν.

Η εφαρμογή περιοριστικών μέτρων, όπως προκύπτει από τα δεδομένα των χωρών που μελετήθηκαν, καθώς και την πλειονότητα των επισκοπούμενων μελετών, η έμφυλη βία φαίνεται να αυξάνεται και να μετατοπίζεται σε πεδία που καταξοχήν είναι λιγότερα ορατά, όπως η οικογένεια και οι συντροφικές σχέσεις, καθώς άμεση συνέπεια των περιορισμών που εφαρμόστηκαν ήταν η αναδόμηση της καθημερινής δραστηριότητας και σημαντικών πλευρών της κοινωνικοοικονομικής ζωής .

Ειδικότερα, τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης του Covid19 διαμόρφωσαν τις χωροχρονικές συνθήκες όπου ο περιορισμός στο σπίτι ανάγκασε οικογένειες και συντρόφους να βρίσκονται στον ίδιο χώρο, και ειδικά οι γυναίκες θύματα κακοποίησης να στερούνται τον ελάχιστο ασφαλή χώρο που μπορεί να προσφέρουν οι δραστηριότητες μακριά από το σπίτι και το ασφυκτικό του πλαίσιο. Όπως προκύπτει τόσο από τα στοιχεία των κλήσεων στις ΗΠΑ, στην Ιταλία και Ελλάδα, καθώς και από τις επισκοπούμενες μελέτες οι προσφεύγοντες στις τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης είναι κυρίως γυναίκες οι οποίες είτε ζητούν πληροφορίες είτε δηλώνουν ότι είναι θύματα κάποιας μορφής κακοποίησης. Ταυτόχρονα, το στρες το οποίο βιώνουν οι γυναίκες λόγω της απομόνωσης, ο φόβος για την πανδημία και η απώλεια πόρων αποτελούν παράγοντες κινδύνου οι οποίοι ενισχύθηκαν περαιτέρω και φαίνεται να έχουν άμεση επίπτωση στα θύματα έμφυλης βίας.

¹³² UNDP (2020). Gender based violence and COVID 19. Διαθέσιμο στο <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/gender-based-violence-and-covid-19.html>

Η εκτίμηση αύξησης του φόβου και του στρες προκύπτει τόσο από τα δεδομένα της έρευνας η οποία διενεργήθηκε στην Αγγλία όπου οι γυναίκες δηλώνουν ότι διακατέχονται από μεγαλύτερο φόβο και άγχος, καθώς και ότι αισθάνονται ανίσχυρες εξ αιτίας της αποκοπής τους από το φιλικό και συγγενικό περιβάλλον. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η μελέτη των Beland L. et al. οι οποίοι εξέτασαν τις επιπτώσεις του COVID-19 στην ενδοοικογενειακή βία και το οικογενειακό στρες στον Καναδά.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των κλήσεων των χωρών που μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία σε όλες τις χώρες (ΗΠΑ, Ιταλία, Ελλάδα) προκύπτει αύξηση των κλήσεων βοήθειας για περιστατικά έμφυλης βίας κατά των γυναικών και ειδικότερα της ενδοοικογενειακής και της βίας μεταξύ συντρόφων. Τα περιοριστικά μέτρα και οι κατάσταση η οποία διαμορφώθηκε συσχετίζονται θετικά με μια γενικότερη αυξητική τάση που διαφαίνεται στα περιστατικά ενδοοικογενειακής/ συντροφικής βίας κατά των γυναικών. Σε όλες τις παραπάνω χώρες, εφαρμόστηκε το αυστηρό μέτρο της ολικής απαγόρευσης της κυκλοφορίας, ενώ η Ιταλία, η Αγγλία και οι ΗΠΑ είναι μεταξύ των χωρών οι οποίες επλήγησαν περισσότερο κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας, καθώς είναι οι πρώτες σε αριθμό θυμάτων. Ειδικότερα, αυτό αποτυπώνεται στην περίπτωση των ΗΠΑ, καθώς ένας σημαντικός αριθμός των κλήσεων στην τηλεφωνική γραμμή ενδοοικογενειακής βίας (National Domestic Violence Hotline) ανέφερε ότι τα αιτήματα υποστήριξης συνδέονταν με τον covid-19 αναφέροντας σε υψηλά ποσοστά κακοποίηση (IPV) από το σύζυγο ή σύντροφο και ότι αναζητά πληροφορίες, πόρους, συναισθηματική ή άλλη υποστήριξη σχετικά με την καταχρηστική σχέση στην οποία βρίσκονται. Παρόμοια εικόνα αποτυπώνεται και στα δεδομένα της μελέτης στην Αγγλία, όπου επιπρόσθετα αναφέρονται πολλές διαφορετικές χειριστικές συμπεριφορές, από τους κακοποιητές, όπως ότι εκφόβιζαν το θύμα μην τηρώντας τα υγειονομικά μέτρα ή ότι εκμεταλλεύονταν το lockdown για να περιορίσουν την οποιαδήποτε δυνατότητα κίνησης του θύματος και τις επαφές με το φιλικό και συγγενικό περιβάλλον.

Ειδικότερα στην Ιταλία με βάση την επεξεργασία των στοιχείων των τηλεφωνικών κλήσεων το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάϊος του 2020, περίοδο εφαρμογής του μέτρου του lockdown, οι κλήσεις υποστήριξης υπερδιπλασιάστηκαν σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Ο υπερδιπλασιασμός αυτός οφείλεται στον επι μέρους υπερδιπλασιασμό και στις τρεις βασικές κατηγορίες προσφυγής «θύματα βίας», «συγγενείς και φίλοι θυμάτων», «ενημέρωση και συμβουλές. Συγκρίνοντας τις αντίστοιχες κατηγορίες κατά τα έτη 2019 και 2020 διαπιστώνεται ότι υπάρχει μεγάλη αύξηση σε όλες τις κατηγορίες. Μάλιστα ο έλεγχος για την εξέταση της στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών έδειξε ότι οι παρατηρούμενες διαφορές είναι στατιστικά σημαντικές με αποτέλεσμα το έτος 2020 να έχουμε μια αυξημένη και μάλιστα σε στατιστικά σημαντικό βαθμό προσφυγή έναντι του έτους 2019.

Αντιθέτως, τα δεδομένα τα οποία προέρχονται από τα αστυνομικά τμήματα της Ιταλίας, αναφορικά με τις καταγγελίες περιστατικών έμφυλης βίας, το 2020 παρουσιάζουν διακυμάνσεις και μείωση των περιστατικών έμφυλης βίας σε σχέση με το προηγούμενο έτος 2019, ενώ δεν παρέχεται από τα δεδομένα αυτά, η δυνατότητα τα ευρήματα να συσχετιστούν και να αποδοθούν στην εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων. Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγουν και ορισμένες άλλες μελέτες (Bullinger et al., Ardenberg et. al, Piquero et al.) που αναφέρθηκαν στο πλαίσιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Η διαφορά μεταξύ των κλήσεων στα κέντρα παροχής υποστήριξης και στην αστυνομία, όπως σχετικά αναφέρεται στη βιβλιογραφία, ενδέχεται να οφείλεται στο διαχρονικό δισταγμό των θυμάτων έμφυλης βίας να προσφύγουν στην αστυνομία. Επίσης, στο στιγματισμό και στο αίσθημα ντροπής που έχει το θύμα για αυτό που του συμβαίνει, αλλά και στη στάση της ίδιας της αστυνομίας, η οποία ορισμένες φορές μπορεί, είτε να απαξιώνει τα περιστατικά αυτού του είδους, είτε να μην κατευθύνει σωστά το θύμα. Σε αυτό το τελευταίο επίσης συμβάλλει και η ίδια η διαδικασία της απονομής δικαιοσύνης, η οποία οδηγεί τις περισσότερες φορές σε δευτερογενή θυματοποίηση.

Οι αυξητικές τάσεις οι οποίες παρατηρούνται στις τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης των ΗΠΑ και της Ιταλίας αφορούν στις βασικές μορφές εκδήλωσης της βίας (φυσική/σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική/λεκτική). Στα στοιχεία για την Ελλάδα τα οποία αφορούν τις μορφές βίας, κατά την περίοδο εφαρμογής του lockdown τους μήνες Μάρτιος Απρίλιος του 2020, ως κυρίαρχη εμφανίζεται η ενδοοικογενειακή βία. Τα υψηλότερα ποσοστά σχετικά με τις μορφές βίας που καταγράφονται, όπως προκύπτει από τις κλήσεις στα κέντρα παροχής βοήθειας των ΗΠΑ και της Ιταλίας για την έμφυλη βία, ο μεγαλύτερος αριθμός καλούντων αναφέρεται στην ψυχολογική/λεκτική ή συναισθηματική και στη σωματική βία. Στην Ιταλία με βάση την επεξεργασία των στοιχείων των τηλεφωνικών κλήσεων, η ψυχολογική και σωματική βία το τρίμηνο Μάρτιος, Απρίλιος, Μάϊος του 2020 υπερδιπλασιάστηκαν σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Ο έλεγχος για την εξέταση της στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών έδειξε ότι οι παρατηρούμενες διαφορές είναι στατιστικά σημαντικές.

Παράλληλα, όπως προκύπτει από την έρευνα στην Αγγλία, λόγω του εγκλεισμού, τα θύματα βιώνουν αυξημένο καταναγκαστικό έλεγχο και επιτήρηση από τους κακοποιητές διότι δέχονται πιέσεις και απαγορεύσεις να φεύγουν από το σπίτι για δραστηριότητες όπως σωματική άσκηση, επίσκεψη σε καταστήματα για την αγορά ειδών πρώτης ανάγκης και γενικότερα παρεμποδίζονται να φύγουν από την κατοικία χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία τους περιορισμούς του lockdown. Στην έρευνα στην Αγγλία αυτό απεικονίζεται στις απαντήσεις των γυναικών οι οποίες δηλώνουν ότι ένιωθαν ότι τα ίδια τα περιοριστικά μέτρα τις εμποδίζουν να μιλήσουν για το πρόβλημα τους είτε να λάβουν οποιαδήποτε μορφή υποστήριξης.

Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ο έλεγχος και η επιτήρηση δεν είναι πάντα άμεσα ορατή στα θύματα. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει ένα ιδιαίτερα σημαντικό χαρακτηριστικό της έμφυλης βίας σε ενδοοικογενειακό και συντροφικό περιβάλλον, δηλαδή, ότι η χρήση φυσικής βίας δεν είναι αυτοσκοπός πολλές φορές και δεν είναι απαραίτητη στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο κακοποιητής έχει πετύχει να ασκεί έλεγχο στο θύμα του με τρόπους που δεν αφήνουν σωματικό αποτύπωμα και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που ορισμένες φορές ακόμα και το ίδιο το θύμα δυσκολεύεται να αναγνωρίσει τις μορφές βίας.

Σχετικά με τις πιθανές αλλαγές στις τάσεις αναφοράς των περιστατικών, από τα δεδομένα και των τριών χωρών (ΗΠΑ, Ιταλία και Ελλάδα) δεν εντοπίζονται κάποια ιδιαίτερα ευρύματα. Τα άτομα που καλούν στις γραμμές υποστήριξης είναι πρωτίστως γυναίκες θύματα και φίλοι και άτομα του συγγενικού περιβάλλοντος των θυμάτων.

Σε κάθε περίπτωση τα δεδομένα των χωρών που εξετάστηκαν αναδεικνύουν τις αυξητικές τάσεις της έμφυλης βίας κατά την περίοδο εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων και απεικονίζουν μόνο ορισμένες πλευρές του φαινομένου. Ωστόσο, καθώς οι επιπτώσεις της πανδημίας στην έμφυλη βία βιώνονται άμεσα από τα θύματα και πιθανώς θα ενταθούν και θα επεκταθούν σε βάθος χρόνου, δεδομένου ότι βρίσκεται και σε εξέλιξη ένα δεύτερο ισχυρότερο κύμα της πανδημίας, προβάλλει επιτακτικά η ανάγκη συστηματικότερης μελέτης του προβλήματος αξιοποιώντας ένα συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών μελετών οι οποίες μπορούν να χρησιμεύσουν στο σχεδιασμό πολιτικών και συγκεκριμένων δράσεων αντιμετώπισης του φαινομένου της έμφυλης βίας.

Επίσης, είναι σημαντικό να υποστηριχθεί περαιτέρω η ανάπτυξη δικτύων και να ληφθούν μέτρα υποστήριξης των θυμάτων της έμφυλης βίας με την καλύτερη ανταπόκριση και λειτουργία των θεσμών στην περίοδο της πανδημίας, όπου οι ανάγκες είναι μεγαλύτερες και επιτακτικές, ειδικά για τις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού οι οποίες φαίνεται ότι πλήττονται δυσανάλογα.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι θεμελιώδους σημασίας οι φορείς που ασχολούνται με την έμφυλη βία να ασκήσουν πίεση και να διεκδικήσουν την οικονομική τους ενισχύση τους και την διευρέωση των υπηρεσιών τους και την εξασφάλιση της πρόσβασης σε αυτά. Αυτό προϋποθέτει μια προσέγγιση όπου η διαφύλαξη της δημόσιας υγείας θα συμβαδίζει και θα εξασφαλίζει ταυτόχρονα την ισότιμη πρόσβαση στα θεμελιώδη αγαθά.

Παράλληλα απαραίτητο κρίνεται να εκτεθεί το πρόβλημα της έμφυλης βίας στην πραγματική του διάσταση. Αυτό σημαίνει ότι έχει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται κανείς το πρόβλημα. Η πανδημία δεν είναι αυτή που δημιούργησε την έμφυλη βία ως ένα παθολογικό σύμπτωμα μιας υγειούς κοινωνίας, αλλά παράγοντας ο οποίος επιβάρυνε περαιτέρω μια ήδη υπάρχουσα κατάσταση. Η έμφυλη βία δεν αποτελεί ένα ατομικό πρόβλημα ορισμένων δυσλειτουργικών και διαταραγμένων θυμάτων και θυτών, ούτε είναι σύμπτωμα των καιρών. Η έμφυλη βία συνιστά κοινωνικό πρόβλημα το οποίο αφορά ολόκληρο το κοινωνικό

σώμα και κυρίως εδράζεται στη διαιώνιση αντιλήψεων και στάσεων που εκφράζονται ακόμα και ασυνείδητα με διάφορες συμπεριφορές. Αποτελεί πραγματικό έγκλημα το οποίο βασίζεται κυρίως στις διαχρονικές ανισότητες, εκμετάλλευσης και καταπίεσης των γυναικών και όσων αποκλίνουν από τους έμφυλους ρόλους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αθανασίου Α.,(2020) Για την αίσθηση ενός παρόντος από/σε απόσταση, σε Τοπικά 10^η Έκδοση της Εταιρείας Μελέτης των Επιστημών του Ανθρώπου, Αθήνα

Αποσπύρη,Ε.(2009), σε Έμφυλη Εγκληματικότητα, Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου (επιμ. Νέστωρ Κουράκης), δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

Βλάχου Β.,(2008) Η εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών για τη βία και την επιθετικότητα, εκδόσεις. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα.

Κ.Ε.Θ.Ι, Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα, Επιστημονικοί υπεύθυνοι: Αρτινοπούλου Β., Φαρσεδάκης Ι. διαθέσιμη διαδικτυακά σε https://www.kethi.gr/sites/default/files/wpcontent/uploads/2009/01/111_ENDOOIKOGENEIAK_H_BIA_KATA_GYNAIKWN.pdf

Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). Ενημερωτικό δελτίο Μαρτίου Απριλίου 2020.

Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). 1η ετήσια έκθεση για τη βία ενάντια των γυναικών. Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Γλυνιαδάκη Κ., Δρ Κυριαζή Α., Μαρία Μουρτζάκη, Η ενδοοικογενειακή βία κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης: Η οπτική των επαγγελματιών και προτάσεις βελτίωσης των εφαρμοζόμενων πολιτικών», ActionAid, Αθήνα, Νοέμβριος 2018

Μηλιώνη, Φ., Εγκληματολογία και φύλο: ειδικά θέματα, σε Έμφυλη Εγκληματικότητα, Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου (επιμ. Νέστωρ Κουράκης),δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Μηλιώνη, Φ., Λήμμα Σεξουαλική παρενόχληση γυναικών, σε Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ. (επιμ.) (2018) Λεξικό εγκληματολογίας., Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα

Μπουγάδη, Σ. (2004),Η ενδοοικογενειακή βία και η αντιμετώπισή της στις ΗΠΑ. Ποινική δικαιοσύνη, 1/2004, σελ. 90-96

Παπαθεοδώρου,Θ. Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας. Συγκριτική προσέγγιση, Άρθρα/Μελέτες Ποιν Δικ, 1/2007, σελ. 71 – 79,διαθεσιμο στη ΤΝΠ QUALEX

Πετούση Β., Εγκληματολογία φεμινιστική σε Σπινέλλη Κ., Κουράκης Ν., Κρανιδιώτη Μ.(επιμ.) (2018) Λεξικό εγκληματολογίας., Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα

Πλεύρη Α., Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για τη βία κατά των γυναικών και η υπογραφή της από την Ελλάδα και την Κύπρο, Δικαιώματα του ανθρώπου, Τεύχος 74/2017, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

Τσιγκρής Α. (2000), Τα σεξουαλικά εγκλήματα εγκληματολογικές προσεγγίσεις της σεξουαλικής βίας.,εκδ. ANT. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή

Giddens, A., Κοινωνιολογία, Β' έκδοση (2009), Μετάφραση Τσαούση Δ.Γ., Αθήνα, εκδόσεις Gutenberg

Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής & Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.). 1η ετήσια έκθεση για τη βία ενάντια των γυναικών. Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Ξενόγλωσση

Adernberg D.,Rainer H., Siudae F, Quantifying domestic violence in times of crisis, IFS Working Paper W20/29, 27 Αυγούστου 2020,DOI: 10.1920/wp.ifs.2020.2920

Agnew, R., Λήμμα strain theory, σε McLaughlin E. and Muncie J. (eds.) Sage Dictionary of Criminology (2014)

Arenas-Arroyo E., Fernandez-Kranz D. και Nollenberger N., “Can’t Leave You Now! Intimate Partner Violence under Forced Coexistence and Economic Uncertainty”, IZA DP No. 13570, Αύγουστος 2020

Beland L. , Brodeur A., Haddad J.,Mikola D., COVID-19, Family Stress and Domestic Violence: Remote Work, Isolation and Bargaining Power,Ιούνιος 2020, IZA DP No. 13332 (working paper), Institute of labor economics

Boman, J.H., Gallupe, O., Has COVID-19 Changed Crime? Crime Rates in the United States during the Pandemic. Am J Crim Just 45, 537–545 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09551-3>

Bracewell, K., Hargreaves, P. & Stanley, N. The Consequences of the COVID-19 Lockdown on Stalking Victimization, *J Fam Viol* (2020). <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00201-0>

Bradley T., Λήμμα “social isolation” στο sage dictionary of criminology, McLaughlin E. and Muncie J. (eds.) (2014), σελ 275 επ.

Broidy, L. and Agnew, R. (1997) ‘Gender and Crime: A General Strain Theory Perspective’, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(3), pp. 275–306. doi: 10.1177/0022427897034003001

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020).

The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395 (10227), 912–920

Bullinger L. R. & Jillian B. Carr & Analisa Packham, (2020). "COVID-19 and Crime: Effects of Stay-at-Home Orders on Domestic Violence,"(working paper), Ιούλιος 2020, NBER Working Papers 27667, National Bureau of Economic Research, Inc.

Chen K., Including Gender in Bias Crime Statutes: Feminist and Evolutionary Perspectives, 3 *Wm. & Mary J. Women & L.* 277 (1997), <https://scholarship.law.wm.edu/wmjowl/vol3/iss1/13>

Cohen, L., & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608. Retrieved October 5, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/2094589>

Colagrossi, M., Deiana C., Geraci, A. and Giua, L, Hang Up on Stereotypes: Domestic Violence and Anti-Abuse Helpline Campaign (July 6, 2020). Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3643922> ή <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3643922>

Daly K. & Chesney-Lind M.(1988) *Feminism and Criminology*, *Justice Quarterly*, Vol. 5 No. 4, December 1988

Dixon,Jo(2014), *Feminist theory and domestic violence* ,σε *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Editors: Gerben Bruinsma, David Weisburd *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, DOI 10.1007/978-1-4614-5690-2, # Springer Science+Business Media New York

Dobash, R., Dobash, R. (1992). *Women, Violence and Social Change*. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780203450734>

Dobash, R. & Dobash, R. (Eds.) (1998), *Sage Series on Violence Against Women: Rethinking violence against women* Thousand Oaks, CA: SAGE Publications

Dutton, D.G. (2006). *Rethinking domestic violence*. Vancouver: University of British Columbia Press.

Harville, E. W. et al. (2011) 'Experience of Hurricane Katrina and Reported Intimate Partner Violence', *Journal of Interpersonal Violence*, 26(4), pp. 833–845, doi: 10.1177/0886260510365861.

Hayes, B. (2018), *Repeat Victimization Among Intimate Partner Violence Victims: The Impact of Guardianship*, *feminist criminology*, vol.13, τεύχος 2, doi.org/10.1177/1557085116651714

Hayes, B. E., O'Neal, E. N. & Hernandez, C. N. (2020) 'The Sexual Victimization of College Students: A Test of Routine Activity Theory', *Crime & Delinquency*, doi: 10.1177/0011128720954347

Hearn J. (1998), *The violences of men: how men talk about and how agencies respond to men's violence to women*, SAGE Publications Ltd, London

Holmes, M. (2007), *What is gender? Sociological Approaches*, London, sage publications

Holtzworth-Munroe A, Stuart GL. Typologies of male batterers: three subtypes and the differences among them, *Psychol Bull.* 1994 Nov; 116(3):476-97. doi: 10.1037/0033-2909.116.3.476. PMID: 7809309.

Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ILO), COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses, 18 Μαρτίου 2020, διαθέσιμο ηλεκτρονικά https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/documents/briefingnote/wcms_738753.pdf

Ivandic, Ria and Kirchmaier, Tom and Linton, Ben, *Changing Patterns of Domestic Abuse during COVID-19 Lockdown* (October 9, 2020). Available at SSRN:<https://ssrn.com/abstract=3686873> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3686873>

Jetelina KK, Knell G, Molsberry RJ, Changes in intimate partner violence during the early stages of the COVID-19 pandemic in the USA Injury Prevention Published Online First: 01 September 2020. doi: 10.1136/injuryprev-2020-043831

Kaukinen, C., When Stay-at-Home Orders Leave Victims Unsafe at Home: Exploring the Risk and Consequences of Intimate Partner Violence during the COVID-19 Pandemic, <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09533-5>

Kelly, Liz, (1988), *Surviving Sexual Violence*, Cambridge: Polity Press.

Lawson J. (2012) Sociological Theories of Intimate Partner Violence, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22:5, σελ. 572-590, DOI: 10.1080/10911359.2011.598748

Leslie Emily and Wilson Riley, Sheltering in Place and Domestic Violence: Evidence from Calls for Service during COVID-19 (May 14, 2020). *Journal of Public Economics*, Forthcoming, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3600646> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3600646>

Lombard, N. (ed.) (2017), *The routledge handbook of gender and violence*, The Routledge Handbook of Gender and Violence. Routledge Handbooks, Routledge

Majumdar, S., Wood, G. (2020): “UNTF EVAW Briefing Note on the Impact of COVID-19 on violence against women through the lens of Civil Society and Women’s Rights Organizations”, New York: UN Trust Fund to End Violence against Women, Μάιος 2020

Mc Crary J., Sanga S., «The Impact of the Coronavirus Lockdown on Domestic Violence» (working paper) (May 28, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3612491> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3612491>

Mohler G., Bertozzi A.L, Carter J., Short M., Sledge D., Tita G., Uchida C.D., Brantingham J., Impact of social distancing during COVID-19 pandemic on crime in Los Angeles and Indianapolis, *Journal of Criminal Justice*, Volume 68, May-June 2020, <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2020.101692>

Morash, M. (2006), *Understanding Gender, crime and Justice*, Thousand Oaks, CA Sage Publications Inc,

Nelly Kampouri (2020), *Towards a gendered recovery in the EU Women and Equality in the aftermath of the*

Covid19 pandemic, Gender Five Plus, Διαθέσιμο στο <https://www.genderfiveplus.com/covid19-gender-equality-eu>

Newburn, T. (2017), *Criminology* (3rd edition). New York: Routledge

Parkinson, D. (2019) 'Investigating the Increase in Domestic Violence Post Disaster: An Australian Case Study', *Journal of Interpersonal Violence*, 34(11), pp. 2333–2362. doi: 10.1177/0886260517696876

Peterman A., Potts A., O'Donnell M., Thompson K., Shah N., Oertelt-Prigione S., and van Gelder N., *Pandemics and Violence Against Women and Children*, Center of global development, Working Paper 528, April 2020, διαθέσιμο ηλεκτρονικά <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

Piquero A., Jordan R. Riddell, Stephen A. Bishopp, Chelsey Narvey, Joan A. Reid & Nicole Leeper Piquero *Staying Home, Staying Safe? A Short-Term Analysis of COVID-19 on Dallas Domestic Violence* *American Journal of Criminal Justice* (2020) 45:601–635, <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09531-7>

Perez-Vincent S. & Enrique Carreras & María Amelia Gibbons & Tomás E. Murphy & Martín Rossi, 2020. "COVID-19 Lockdowns and Domestic Violence: Evidence from Two Studies in Argentina," Working Papers 143, Universidad de San Andres, Departamento de Economia, revised Jul 2020.

Renzetti C. (2013), *Key Ideas in Criminology Series: Feminist criminology*, London, UK: Routledge

Renzetti, C. M., Edleson, J. L., & Bergen, R. K. (2011). *Sourcebook on violence against women*. Los Angeles, SAGE Publications

Serrata, J. V., Hurtado Alvarado, M. C. (2019). *Understanding the impact of hurricane Harvey on family violence survivors in Texas and those who serve them*. <https://tcfv.org/wp-content/uploads/2019/08/Hurricane-Harvey-Report-FINAL-and-APPROVED-as-of-060619.pdf>

Smart C., (1989) *Feminism and the Power of Law*, 1st edition, London, Routledge

Schneider E., *The Violence of Privacy* σε Fineman, M.A (Ed.). (1994). *The Public Nature of Private Violence*. New York: Routledge

Stark, Evan, (2007), *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*, New York: Oxford University Press

UNDP (2020). “Gender based violence and COVID 19” διαθέσιμο διαδικτυακά <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/gender-based-violence-and-covid-19.html>

Walklate, S. (2013) *Gender, Crime and Criminal Justice*, second edition, Willan Publishing,

West, C., & Zimmerman, D. (1987). *Doing Gender*. *Gender and Society*, 1(2), 125-151. Retrieved September 2, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/189945>

Yeniz M. & Çelik O. (2020), Received: 07.05.2020, Pandemics and domestic violence during covid-19, *International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences*, ISSN: 1925 – 4423 Volume: 10, Issue: 1, Year: 2020, pp. 213-234 Accepted: 26.06.2020, DOI Number: 10.5281/zenodo.3940534

<https://evaw-global-database.unwomen.org/en>

<https://fra.europa.eu/el/publication/2020/kata-ton-gynaikon-panyropaiki-ereyna-ta-apotelesmata-me-mia-matia>

<https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article1>

UN WOMEN-W.H.O (2020) *Violence Against Women and Girls Data Collection during COVID-19* <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-violence-against-women-and-girls-data-collection-during-covid-19>

<https://www.theguardian.com/us-news/2020/apr/03/coronavirus-quarantine-abuse-domestic-violence>

Γραμμή βοήθειας για την ενδοοικογενειακή βία (National Domestic Violence Hotline). thehotline.org-1.800.799.7223